

## PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

**Ime in priimek:** *Julija Djaković*

**Naslov diplomske naloge:** *Policijsko nasilje nad Romi (študija primera institucionalnega rasizma)*

**Kraj:** Ljubljana

**Leto:** 2009

**Št. strani:** 162

**Št. tabel:** 2

**Št. slik:** 0

**Št. prilog:** 2

**Št. bibl. opomb:** 11

**Št. grafov:** 0

**Mentorja:** izr. prof. dr. Dragan Petrovec in asist. dr. Špela Urh

**Deskriptorji:** Romi, rasizem, institucionalni rasizem, antirasistično in etnično občutljivo socialno delo, policija, policijski postopki

**Povzetek:** Romi so v slovenskem prostoru ena izmed najbolj izključenih skupin in pogosto žrtve rasizma. V diplomu predstavim ključne nivoje, ki vplivajo na našo percepcijo resničnosti, in mehanizme, ki rasistično držo še krepijo. Najprej opredelim rasizem s poudarkom na »modernem rasizmu«, ki je bolj prikrit od tradicionalnega, in institucionalnem rasizmu, ki ustvarja strukturne družbene neenakosti in sistematično izključuje. V nadaljevanju predstavim nekaj primerov institucionalnega rasizma na področju socialnega dela, policijskih postopkov, zakonodaje in neupoštevanja ustavnih določb.

V študiji primera izpostavim policijsko nasilje nad romskih dečkom, s katerim sem se srečala v času opravljanja prostovoljnega dela. V procesu pomoči so mnoge službe v skupnosti namesto podpore izražale rasistične predsodke in izvajale rasistično prakso. To se je kazalo v institucijah, ki so bile neposredno vpletene v dogodek: osnovna šola, policija, Policijska uprava Ljubljana, Sektor za pritožbe na Ministrstvu za notranje zadeve, Vrhovno državno tožilstvo in center za socialno delo.

Pokažem na elemente institucionalnega rasizma in oblikujem predloge o možnem ravnanju socialnega dela v takih primerih, za kar sem našla osnovo v teoriji o antirasističnem in etnično občutljivem socialnem delu.

**Title:** *Police violence against Roma people (study case of institucional racism)*

**Descriptors:** Roma, racism, institutional racism, antiracist and ethnically sensitive social work, police, police procedures

**Abstract:** In Slovenia Roma people represent one of the most vulnerable and socially excluded groups and are often victims of racism. In the Thesis I tried to present the key levels that affect our perception of reality, and the mechanisms which enhance racism. First, I defined racism with special focus on "modern racism" which is more hidden than the traditional racism, and "institutional racism" which creates structural social inequalities and systemic exclusion. Afterwards, I presented a few cases of institutional racism in relation to social work, police procedures, legislation and disregard of constitutional provisions.

The focus of the Thesis a case study of police violence against a Roma boy whom I met during my voluntary work. In the process of help, many services in the community showed racist prejudice rather than support. This fact was proven by many institutions directly involved in the case: primary school, police station, Police Directorate Ljubljana, Senate for complaints at the Ministry of the Interior, The Office of the State Prosecutor General and the Social Services Centre.

Additionally, I identified some of the elements of institutional racism. Following antiracist theory and ethnically sensitive social work principles I suggested how social worker can act in similar situations.

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**POLICIJSKO NASILJE NAD ROMI**  
**(ŠTUDIJA PRIMERA INSTITUCIONALNEGA RASIZMA)**

Mentor: izr. prof. dr. Dragan Petrovec

Somentorica: asist. dr. Špela Urh

Julija Djaković

LJUBLJANA 2009

*»Ne glede na to, kakšne oznake imajo ljudje /.../ in kakšne oviranosti /.../,  
je vsem skupna pravica do dostojanstva, osnovnih potreb in želja,  
varnosti in enakovredne obravnave v družbi.*

*Vsi ljudje si na svoj način prizadevamo za dobro življenje:  
uporabniki socialnih služb in neuporabniki le-teh želimo in potrebujemo,  
da nas drugi vidijo kot ljudi, ki imamo poleg pomanjkljivosti predvsem  
osebne vrline in sposobnosti za preživljanje težkih situacij.*

*Vsi ljudje si želimo in potrebujemo biti polnopravni člani skupnosti«  
(Zaviršek, Zorn in Videmšek, 2002: 11).*

# PREDGOVOR

Več kot leto dni opravljam prostovoljno delo v okviru projekta »Ustvarjanje strategij za preprečevanje in preseganje socialne izključenosti Romov v Grosuplju«. Namen projektnega dela je zagotavljanje večje socialne vključenosti Romov v lokalnem okolju. Poleg številnih družbenih izključevanj, ki se kažejo na več področjih njihovega življenja, sem opazila tudi več primerov institucionalnega rasizma. Eden od teh se odraža v nasilju, ki ga policija izvaja nad Romi. Romi so mi pogosto pripovedovali o tem, kako večkrat več deset policistov nenapovedano vdre v romsko naselje in preiskuje, pa tudi o tem, kako policisti brez razloga pretepajo romske otroke ipd. Pogosto ni nobenih dokazov za grobo kršenje človekovih pravic in so edini dokaz zgodbe ljudi. S svojim diplomskim delom želim zato pokazati in podrobneje analizirati eno izmed mnogih zgodb in opozoriti na kršenje človekovih pravic, ki je posledica etnične pripadnosti, torej na rasizem. Gre za primer, kjer je policija izvajala nasilje nad romsko populacijo v določenem lokalnem okolju in s tem grobo kršila človekove pravice. Zaradi zakoreninjene kulturne diskriminacije Romov v slovenskem prostoru ostanejo takšne institucionalne kršitve pogosto nesankcionirane.

Povod za odločitev, da o tej temi na glas spregovorim v diplomskem delu, pa je bilo nasilje policistov do mladoletnega romskega dečka<sup>1</sup>, ki ga je policija septembra 2008 nasilno odstranila iz doma in ga v gozdu pretepla, saj naj bi v šoli učiteljicama ukradel nekaj deset evrov. Ko sta se starša obrnila na lokalni center za socialno delo (v nadaljevanju CSD), jima je socialna delavka<sup>2</sup>, ki jih je sprejela, rekla, da ta dogodek ni njena stvar, da ni v njeni pristojnosti. Ko naj bi deček učiteljicama odtujil lastnino, so na osnovni šoli poklicali policijo, staršev pa ni nihče obvestil.

---

<sup>1</sup> Na mestu, ko v diplomskem delu govorim o primeru nasilja nad mladoletnim dečkom, sem se namenoma izognila krajevni opredelitvi in vsem drugim osebnim podatkom, ki bi lahko razkrili identiteto žrtve in njegove družine.

<sup>2</sup> V diplomskem delu se prepletata ženski in moški spol. Včasih nagovarjam oba spola, včasih pa samo ženskega ali samo moškega, ne da bi pri tem izključevala nenagovorjenega.

Sama sem po nekaj sestankih s strokovno delavko, ravnateljico in učiteljicama na osnovni šoli, ki jo je deček obiskoval, dobila občutek, da ne želijo sodelovati in da se jim zdi, da so ravnali povsem korektno. Deček se je prepisal na drugo osnovno šolo in s tem je šola, kjer naj bi se dogodek zgodil, končala svoje delo v odnosu do omenjenega primera. Starši in otrok so potemtakem ostali brez vsakršne institucionalne podpore v lokalni skupnosti. S sodelavko, prostovoljko na projektu, sva se osebno zavzeli za ta primer in se zavezali, da bova podprli starše in otroka. Zagotovili sva jim čustveno oporo, informacije in morebitno spremstvo, torej vso potrebno podporo, ki je lokalne institucije niso zagotovile.

## ZAHVALA/ZAHVALINO

... vsem, ki ste mi kakor koli pomagali pri nastajanju diplome, mi stali ob strani in me opogumljali;

... mentorju izr. prof. dr. Draganu Petrovcu in somentorici asist. dr. Špeli Urh za spodbujanje, svetovanje in prilagajanje;

... asist. dr. Ninu Rodetu za dolge govorilne ure in svetovanje pri metodološkem delu;

... Sladžani Sudar, ki me je opogumila, da sem se vpisala na Fakulteto za socialno delo, kjer sem se našla in oblikovala tako osebno kot strokovno in

... družini Horvat, ki je dovolila, da njihovo zgodbo podelim z vami, da bi se lahko skupaj naučili ravnanja v socialnem delu, ki vključuje, spoštuje, podpira in omogoča soustvarjanje novih možnosti za antirasistično in etnično občutljivo socialno delo (... *družinake Horvat, ki dovolindža, da tumari zgodba podilino tumenca, da bi lako skupa nasikav i ker i v socialno delo, ki povezovini, spoštovanje podperovinu i omogočovino neve možnosti su antirasistično i etnično občutljivo socialno delo.*).

# KAZALO VSEBINE

|                                                                                                                              |          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| <b>PREDGOVOR .....</b>                                                                                                       | <b>3</b> |
| <b>ZAHVALA/ZAHVALINO .....</b>                                                                                               | <b>5</b> |
| <b>KAZALO VSEBINE .....</b>                                                                                                  | <b>6</b> |
| KAZALO TABEL .....                                                                                                           | 8        |
| <b>1. TEORETIČNI UVOD.....</b>                                                                                               | <b>9</b> |
| 1.1 OPREDELITEV RASIZMA .....                                                                                                | 10       |
| 1.1.1 MODERNI RASIZEM.....                                                                                                   | 13       |
| 1.1.2 INSTITUCIONALNI RASIZEM .....                                                                                          | 15       |
| 1.1.3 PRIMERI INSTITUCIONALNEGA RASIZMA.....                                                                                 | 16       |
| 1.1.4 ANTIRASISTIČNO IN ETNIČNO OBČUTLJIVO SOCIALNO DELO Z ROMI –<br>STRATEGIJE ZA PRESEGANJE INSTITUCIONALNEGA RASIZMA..... | 20       |
| 1.2 VLOGA IN NALOGE POLICIJE .....                                                                                           | 25       |
| 1.2.1 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA DELO POLICIJE .....                                                                          | 26       |
| 1.2.2 POLICIJSKA KULTURA IN SUBKULTURA .....                                                                                 | 27       |
| 1.2.2.1 Značilnosti pripadnikov policijske subkulture .....                                                                  | 28       |
| 1.2.2.2 Vzroki odklonske subkulture.....                                                                                     | 29       |
| 1.2.3 IZOBRAŽEVANJE POLICISTK IN POLICISTOV ZA ETNIČNO SPECIFIČNO<br>DELO .....                                              | 30       |
| 1.2.4 V SKUPNOST USMERJENO POLICIJSKO DELO.....                                                                              | 32       |
| 1.2.5 DELO POLICIJE NA OBMOČJU VEČETNIČNE SKUPNOSTI .....                                                                    | 33       |
| 1.2.6 POLICIJSKI POSTOPKI Z ROMI .....                                                                                       | 38       |
| 1.3 MEDIJSKE REPREZENTACIJE ETNIČNIH SKUPIN .....                                                                            | 42       |
| 1.3.1 NEGATIVNE REPREZENTACIJE ROMOV V MEDIJIH .....                                                                         | 43       |
| 1.3.2 POZITIVNE REPREZENTACIJE ROMOV V MEDIJIH.....                                                                          | 46       |



|                                                                             |           |
|-----------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1.4 PRIMERI DOBRIH PRAKS .....                                              | 48        |
| 1.4.1 EVROPSKA UNIJA .....                                                  | 48        |
| 1.4.2 SLOVENIJA .....                                                       | 52        |
| <b>2. PROBLEM.....</b>                                                      | <b>54</b> |
| <b>3 METODOLOGIJA.....</b>                                                  | <b>55</b> |
| 3.1 VRSTA RAZISKAVE.....                                                    | 55        |
| 3.2 SPREMENLJIVKE .....                                                     | 56        |
| 3.3 VIRI PODATKOV .....                                                     | 56        |
| 3.4 POPULACIJA IN VZORČENJE .....                                           | 56        |
| 3.5 ZBIRANJE IN UREJANJE PODATKOV .....                                     | 56        |
| 3.6 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV .....                                      | 59        |
| <b>4. REZULTATI IN RAZPRAVA.....</b>                                        | <b>63</b> |
| 4.1 ČASOVNA DIMENZIJA DOGODKOV .....                                        | 64        |
| 4.2 INTERAKCIJE MED INSTITUCIJAMI OZIROMA PODPORNA MREŽA.....               | 65        |
| 4.3 KAJ LAHKO SOCIALNO DELO PRISPEVA PRI REŠEVANJU TAKIH<br>PRIMEROV? ..... | 77        |
| <b>5. SKLEP .....</b>                                                       | <b>83</b> |
| <b>6 PREDLOGI.....</b>                                                      | <b>84</b> |
| <b>7. LITERATURA IN VIRI .....</b>                                          | <b>86</b> |
| 7.1 SEZNAM ZAKONODAJE .....                                                 | 92        |
| 7.2 POROČILA .....                                                          | 92        |
| 7.3 INTERNETNI VIRI .....                                                   | 93        |
| <b>8. POVZETEK.....</b>                                                     | <b>96</b> |
| <b>9 PRILOGE.....</b>                                                       | <b>98</b> |
| 9.1 ZRANA DOKUMENTACIJA .....                                               | 98        |
| 9.2 KODIRANJE .....                                                         | 146       |

## KAZALO TABEL

|                                                             |           |
|-------------------------------------------------------------|-----------|
| <i>Tabela 1.1 Kronološki pregled ključnih dogodkov.....</i> | <i>57</i> |
| <i>Tabela 1.2 Primer kodiranja .....</i>                    | <i>61</i> |

# 1. TEORETIČNI UVOD

Evropski center za spremljanje rasizma in ksenofobije (v nadaljevanju EUMC) vsako leto izda poročilo. Poročilo EUMC iz leta 2005 izpostavlja naslednje skupine, ki so splošno opredeljene v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) kot zlasti dovzetne za rasistično viktimizacijo, navedene po abecednem vrstnem redu: Afričani, Azijci (ljudje iz jugovzhodne Azije, kot npr. Vietnamci), Judje, ljudje iz nekdanjih jugoslovanskih republik in Romi. Tri od teh petih glavnih ranljivih skupin – Afričani, Azijci in Judje – so prav tako pogosto opredeljene kot ranljive skupine v Evropski uniji. Ravno Romi in ljudje iz nekdanje skupne države Jugoslavije predstavljajo skupini, med katerima prevladujejo rasistično nasilje do njunih pripadnikov in kazniva dejanja med pripadniki v novih državah članicah EU, torej tudi v Sloveniji.

Romi imajo dolgo zgodovino rasistične diskriminacije in viktimizacije po vsej Evropi. Čeprav so Romi tudi žrtve rasističnega nasilja v državah Evropske unije, se zdi, da je njihova viktimizacija še zlasti občutna v srednje- in vzhodnoevropskih državah, kjer so neposredno in posredno globoko zakoreninjena diskriminacijska vedenja in prakse proti Romom, kot so omenjene v podatkih Nacionalnih kontaktnih točk (v nadaljevanju NFP) za Češko, Madžarsko, Poljsko, Slovenijo in Slovaško.

Devet poročil NFP (kar predstavlja več kot tretjino od petindvajsetih držav članic EU) navaja nasilna in agresivna dejanja zoper etnične manjšine in tujce, ki jih izvajajo javni uslužbenci, in sicer policija ali uradniki za priseljevanje. Rasistično nasilje praviloma ostane nekaznovano, saj skoraj nikoli ne pristane pred sodiščem. Rasistično nasilje zato predstavlja velik problem v mnogih državah članicah EU. Problematično pa je tudi to, da države opisujejo vrsto incidentov, ki pa niso posebej opredeljeni kot »rasistično nasilje« in zato pogosto ni možno zbrati dovolj podatkov o rasističnem nasilju, kar posledično pomeni, da se pravzaprav ne ve, kako pogosto in razširjeno je tovrstno nasilje. Obstajata dva načina zbiranja takih podatkov – uradni in neuradni. Podatke o rasističnem nasilju večinoma zbirajo nevladne organizacije, ki se borijo proti rasizmu (npr. Amnesty international, European Roma rights centre, Human rights watch, Mirovni inštitut itd.).

Uradni podatki o rasni, narodnostni ali verski nestrpnosti, ki jih je slovenska policija posredovala EU, kažejo, da sta bila v letu 2003 v Sloveniji dva primera spodbujanja tovrstnega nasilja. V naslednjih letnih poročilih NFP je vključeno sklicevanje na nasilna in agresivna dejanja, ki so jih povzročili policija ali uradniki za priseljevanje. Glede na to, da veliko primerov zlorabe policije ostane neodkritih, enako pa velja tudi za številne incidente, ki policije ne obtožujejo rasističnega nasilja, je za ta poročila verjetno, da podcenjujejo dejansko število primerov v teh in drugih državah članicah.

## 1.1 OPREDELITEV RASIZMA

»Rasizem temelji na poniževanju ljudi, ki jim glede na izvor pripisujemo negativne lastnosti, in na povečevanju tistih, ki jim glede na izvor pripisujemo pozitivne lastnosti. Pripisane pozitivne lastnosti naj bi obenem potrjevale ideale lepote, kreposti, inteligence in premišljenosti skupine, ki velja za dominantno« (Zaviršek, 2005: 251–252).

Romi kot ranljiva družbena skupina doživljajo diskriminacijo in izključenost na treh področjih, in sicer (Zaviršek in Škerjanc, 2006: 387):

- ekonomskem (ekonomska prikrajšanost je podlaga za vrsto drugih izključenosti),
- socialnem (Romi nimajo družbenega vpliva in ne zavzemajo pomembnih vlog),
- kulturnem (Romom pripisujemo negativnih lastnosti, medtem ko se lastnosti večinske družbe povzdigujejo).

Urh (2009: 200) opredeli rasizem kot »vsakršno dejanje, ki določeni skupini kolektivno in sistematično onemogoča dostop do pravic in enakih možnosti. Odraža se v dejanjih, ne nujno v namenih, kar pomeni, da je lahko rasizem tudi nezaveden, nenameren.«

Pierre André Taguieff (1988; v Bauman, 2006: 213) pa rasizem in heterofobijo (zamere, ki jih imajo različni) pojmuje istopomensko. Tako se zdi, da govori o »treh ravneh« ali o treh oblikah, ki se razlikujejo po naraščajoči stopnji izpopolnjenosti.

Primarni rasizem je naravni odziv na prisotnost neznanega tujca (angl. *unknown stranger*) in na kakršno koli obliko človeškega življenja, ki nam je tuja in zato povzroča zmedo. Prvi odziv

na tujost je vedno antipatija, ki pogosto bolj kot ne vodi k agresivnosti. Primarni rasizem ne potrebuje spodbude niti teorije, da legitimizira elementarno sovraštvo, čeprav se lahko v določenih primerih povzdigne in umesti kot instrument politične mobilizacije. V takšnih primerih se lahko povzpne na višjo raven kompleksnosti in preide v »sekundarni« ali racionalizirani rasizem.

Do preoblikovanja iz primarne v sekundarno stopnjo rasizma pride, ko je na voljo teorija (in ponotranjenost), ki določa logično osnovo za zamero. Ksenofobija, zlasti pa etnorasizem, je najbolj pogost in sodoben primer »sekundarnega rasizma«.

Terciarni ali mistificirani rasizem presega dve »nižji« ravni in se razlikuje po razporeditvi etničnih skupin glede na kvazibiološki argument.

Tudi Dominellijeva (1995) prepozna rasizem v treh ključnih oblikah, ki jih poimenuje:

- osebni ali individualni rasizem,
- institucionalni ali organizirani rasizem in
- kulturni rasizem.

Osebni rasizem izvira iz drž, verovanj in predsodkov, ki jih imajo posamezniki. Ti negativno vrednotijo deprivilegirane državljane in vzdržujejo stališče o večvrednosti lastne »rase« tako na individualni kot na kolektivni ravni.

Institucionalni rasizem je rutinska politika in praksa izključevanja deprivilegiranih državljanov, da niso v celoti udeleženi v življenju nacionalne države, v kateri živijo. Ima ključno vlogo pri krepitvi socialne kontrole nad deprivilegiranimi državljani in zavzema osrednje mesto v državi blaginje.

Kulturni rasizem izhaja iz družbeno sprejetih vrednosti in norm, ki deprivilegiranim državljanom pripisujejo nižji status in razvrednotijo vse, kar so ti prispevali ali prispevajo družbi. Te samoumevne domneve značilnostim svoje skupine pripisujejo rasno večvrednost, idealizirajo njen način življenja in podpirajo tako individualni kakor institucionalni rasizem.

Tako Taguieff (1988; v Bauman, 2006) kot tudi Dominellijeva (1995) podobno definirata rasizem v treh oblikah, skozi katere se ta izraža. Taguieffev (prav tam: 214) primarni rasizem lahko primerjamo z Dominellijinim (prav tam: 190) osebnim ali individualnim rasizmom. Oba avtorja primarni (oz. osebni) rasizem razumeta kot odpor do tujosti, drugačnosti.

Med sekundarnim in institucionalnim rasizmom lahko potegnemo vzporednico v točki, kjer govorita o že bolj »izdelanem predsodku«, ko imamo ljudje na voljo že neke zdravorazumske teorije in smo predsodke, ki veljajo v neki družbi, že tako ponotranjili, da v njih več ne dvomimo. Za terciarni ali po Dominellijevi kulturni rasizem pa je značilna sovražna drža do drugih etničnih skupin, saj naj bi bila naša rasa in kultura več vredni.

»Predsodki in rasizmi podpirajo, racionalizirajo in legitimirajo obstoječi *status quo* v dani družbi. To je njihova ideološka funkcija. Opravičujejo izkoriščanje marginalnih skupin, razlagajo bedo in nemoč določenih skupin in uspeh drugih s tem, da napravijo te razlike za dozdevno upravičene in naravne. Opirajo se na tezo o pravičnem svetu in s tem pomagajo razložiti obstoječi družbeni red« (Leskošek, 2005: 12). Predsodke se opravičuje tako, da se krivdo pripisuje manjšinam, ki so preveč zahtevne in ogrožajo večinsko prebivalstvo ter živijo na njegov račun. Predsodki se opravičujejo, podpirajo in legitimirajo v družbi ter tako ohranjajo sistem takšen, kot je, kar je njihova ideološka funkcija. Ko neka skupina vzpostavi razliko med »nami« in »njimi«, pridobiva na občutku lastne vrednosti in si izboljša samopodobo. S tem, ko nekdo izraža predsodke proti določeni družbeni skupini »oni<sup>3</sup>«, sebe umešča v skupino »mi«.

Ena izmed funkcij predsodkov je tudi »nevidno oko<sup>4</sup>«. Vsakdo je pod vplivom strahu, da bo »postal objekt predsodka, če se ne bo držal določenih norm in vedenjskih pravil« (Ule, 2005: 31). Vzdrževati moramo ravnotežje med predsodki do drugih in predsodki do nas. Nihče ni imun pred predsodki. Tudi žrtve predsodkov tako vzpostavijo samodisciplino, da bi vsaj nekoliko obdržale stik s skupino, ki jim te predsodke pripisuje. Tako je »drugi« prisiljen, da

---

<sup>3</sup> »Iz diskurza dvojnosti »mi – oni« je razvidna praksa ločevanja, izključevanja, ki nagovarja k razmišljanju v kategorijah dvojnosti, na primer dobro – slabo, razvito – nerazvito, normalno – nenormalno ipd. To je diskurz, ki »normalni« večini pripiše pozitivne lastnosti, marginalizirani manjšini pa negativne« (Pajnik, 2003: 87). Kdo spada v skupino »mi«, pa delegirajo tisti z družbeno močjo.

<sup>4</sup> »V jedru slehernega predsodka je človekov strah pred tem, da bi lahko sam postal objekt predsodka, če se ne bo držal določenih norm in vedenjskih pravil« (Ule, 2005: 31).

privzema sliko o sebi, ki jo oblikuje večinska družba. Za predsodke je značilno, da niso stalni, temveč se morajo vedno znova proizvajati. Nastajajo in ohranjajo pa se v vsakodnevnem govoru, šalah in predstavah ljudi, kar pa je zelo težko spremeniti, saj je vsakodnevni svet ravno ta, ki deluje najmanj reflektivno, zato nekdo mogoče sploh ne opazi, da širi sovražni govor, ki ga Leskoškova (2005: 81) opredeli kot »besede, ki imajo namen poniževati, razčlovečiti, odvzeti dostojanstvo, postaviti v podrejen položaj«. Ozaveščanje in razkrivanje rasističnih praks v javnosti sta tako lahko orožje proti predsodkom. Največja škoda, ki jo lahko povzroči širjenje predsodkov, je, da se oseba poistoveti z vsebino predsodkov in razvije način delovanja in obnašanja, kot ji ga pripisujejo tisti z družbeno močjo. Govorimo o tako imenovani samoizpolnjujoči se prerokbi.

### **1.1.1 MODERNI RASIZEM**

Danes se rasizem bolj kot na podlagi biološke značilnosti opira na kulturne, jezikovne in verske drugačnosti. Vse bolj se uporablja diskurz »drugega« in delitev na »mi« in »oni«.

Po Essedovi (v Zaviršek, 2005: 254) je rasizem integriran v vsakdanje prakse in razmerja moči, ki jih jemljemo za samoumevne in se o njih ne sprašujemo. Ko se rasistični pojmi in akcije vključijo v reprodukcijo sistema, začne sistem reproducirati vsakdanji rasizem. Po besedah Essedove (prav tam: 146) vsakdanji rasizem sestavljajo:

- kognitivne izkušnje, ki obsegajo vse tisto, kar človek čuti, verjame ali ve, da se neprestano dogaja, ali pričakuje, da se lahko zgodi tudi njemu; pod površjem socialne realnosti je stalni pritisk, ki se lahko aktivira tako pogosto, da oblikuje občo izkušnjo v spominu;
- evropocentrizem in pritisk asimilacije;
- podcenjevanje.

»Tradicionalne predsodke postopoma nadomeščajo »moderni« predsodki. Zanje je značilno, da se antipatija do določenih družbenih skupin ne izraža več neposredno, kot je to veljalo za tradicionalne predsodke, temveč prikrito, simbolno. Tako se namesto tradicionalnega nasilnega rasizma uveljavlja simbolni, odklonilni rasizem« (Ule, 2005: 21).

V sodobnih družbah je tako rasizem iz tradicionalnega prešel v »moderne«, ki se razlikuje po načinu izražanja. Moderni rasizem je bolj prikrit od tradicionalnega. Ne izkazuje se več kot agresivno zavračanje, ampak kot pasivno odklanjanje in ignoranca, kar je lahko še nevarnejše kot odkrito sovraštvo. Mnogi tako obliko rasizma imenujejo »odklonilni rasizem« (Ule, 2005). Ta oblika mišljenja ne temelji na diskriminaciji druge skupine, pač pa bolj na povzdigovanju lastne. Taki rasisti se izražajo za nasprotnike rasizma, saj zavestno ne uvidijo svojega rasističnega mišljenja in delovanja.

Rasizem danes ni tako viden, kot je bil v zgodovini, ko so imeli npr. temnopolti ljudje prepoved vstopa v določene lokale ali pa so se morali peljati v zadnjem delu avtobusa itd. Danes se kaže v veliko bolj »prefinjenih« oblikah, kot so ignoranca in izogibanje. Tako so znane pripovedi romskih žensk, da jim prodajalke, ko pridejo v trgovino, gledajo pod prste in hodijo za njimi, druge ženske stiskajo svoje torbice tesno k telesu, otroci se izogibajo stikov z romskimi sošolci itd. Če so ljudje predsodke nekdanj izražali v neposrednih stikih s člani drugih družbenih skupin, se danes kažejo predvsem skozi izogibanje stikov z njimi. »Sodobni rasisti ne trdijo več, da so črnci manj inteligentni kot belci in da so leni, temveč da imajo preveč pravic in da zahtevajo preveč privilegijev« (Ule, 1999: 323).

Ne gre torej zato, da bi se neposredno izražala negativna čustva do njih, temveč gre za pomanjkanje vseh pozitivnih. Tudi rasizem se ne izraža več tako vidno, v javnosti, vendar to še ne pomeni, da se ne dogaja na individualni ravni, na mikroravni. Umika se v zasebno življenje, tja, kjer prihaja do medosebnega stika med predstavniki nadrejene in podrejene skupine. Posamezniki se izogibajo stikom, namesto da bi stopili v kontakt, odkrivali konflikte in si izrazili čustva. Svoja negativna čustva tako lahko izrazijo le skozi izogibanje kontaktu in s prezirom.

Prav tako se drugače izražajo predsodki. Rasisti se ne navezujejo več na »površinske« razlike med ljudmi, kot so razlike v barvi kože, spolu, običajih, vsakdanjem vedenju, ampak se sedaj navezujejo na »globinske« razlike, ki jih ne moremo neposredno opaziti (razlike v izobrazbi, kulturni ravni, religiji, v telesnem in duševnem zdravju, življenjskem stilu ipd.). Pogosta so očitavanja manjšinski skupini, da je v privilegiranem položaju, da živi na račun večine, tj. poštenih državljanek in državljanov. Najbolj tipična izjava, ki sem jo slišala, je: »Nič nimam proti Romom, ampak ...«



### 1.1.2 INSTITUCIONALNI RASIZEM

»Institucionalni rasizem je oblika rasizma, vpeta v zakonodajo in rutinirane strokovne prakse, ki ustvarjajo strukturne družbene neenakosti. Kaže se v rutinskih politikah in praksah do deprivilegiranih državljanov, ki niso polno in enakovredno vključeni v vsakdanje življenje. Zajema interna pravila in predpise, zakone in postopke, katerih namen oziroma učinek je sistematično izključevanje« (Urh, 2009: 200).

Etnični predsodki so socialni pojav in imajo določeno družbeno funkcijo. Predstavljajo sredstvo za ohranjanje in opravičevanje obstoječih družbeno-ekonomskih odnosov. Njihov obstoj koristi dominantni družbi. Širjenje predsodkov do določene etnične skupine usmerja pozornost ljudi stran od problemov v lastni deželi, saj so manjšine krive za vse, kar se slabega dogaja.

»Osební rasizem je sicer pomemben, vendar je le del zgodbe. Ljudje, ki niso odkriti rasisti, lahko podpirajo rasistična družbena razmerja s svojim delom, če to temelji na institucionalnem in kulturnem rasizmu. Tako je njihovo delovanje rasistično po učinku, če že ne po namenu« (Dominelli, 1995: 187).

Predsodke se opravičuje tako, da se krivda pripisuje manjšinam, ki so preveč zahtevne in ogrožajo večinsko prebivalstvo ter živijo na njihov račun. Predsodki se opravičujejo, podpirajo in legitimirajo v družbi in tako ohranjajo sistem takšen, kot je. Ko neka skupina vzpostavi razliko med »mi« in »oni«, pridobiva občutek lastne vrednosti in si izboljša samopodobo. S tem, ko nekdo izraža predsodke proti neki družbeni skupini, sam sebe tako umešča v boljšo skupino. Tako si tudi zagotovi skupinsko identiteto in se lahko v skupini pogovarja o določeni skupini ljudi ter dobi podporo. Ena izmed funkcij predsodkov je tudi »nevidno oko«. Vsakdo je pod vplivom strahu, da bo »postal objekt predsodka, če se ne bo držal določenih norm in vedenjskih pravil« (Ule, 2005: 31).

### 1.1.3 PRIMERI INSTITUCIONALNEGA RASIZMA

»Diskriminacije in prakse socialne izključenosti Romov se v zadnjem desetletju kažejo na številnih področjih, na kar sta opozorili že slovenski nacionalni poročili Zavoda za odprto družbo leta 2001 in 2002. Poročili izpostavljata področja izobraževanja, zaposlovanja, zdravstvenega varstva, stanovanj, vključevanja v javno, družbenopolitično življenje in medijske reprezentacije kot najbolj problematična področja, kjer je izključenost Romov najbolj vidna« (Urh in Žnidarec Demšar, 2005: 36).

Ustava Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) vsem slovenskim državljanom zagotavlja enake možnosti za izobraževanje. Država dodatno financira šole, ki vpisujejo romske otroke z namenom organiziranja posebnih razredov oziroma dodatnih učnih ur za Rome. Nekatere šole po lastni presoji oblikujejo homogene romske oddelke, katerih učni cilji ne dosegajo enakovrednih standardov, ki veljajo za neromske otroke. Tudi vpis Romov v osnovne šole s prilagojenim programom je desetkrat večji od vpisa neromskih otrok. Tovrstno ravnanje se argumentira z nezadostnim znanjem slovenskega jezika, pogosto pa romske otroke označijo kot otroke z lažjo motnjo v duševnem razvoju.

Romi bivajo v romskih naseljih, ki so skoraj praviloma fizično segregirana, torej odmaknjena od mestnih središč, ob gozdovih. Raziskava iz leta 1995 je pokazala, da okrog 40 % romskih družin biva v barakah, ki so majhne, vlažne in mračne. Veliko je naselij brez elektrike in vode (Urh, 2003). Romi nimajo možnosti izbire lokacije bivanja, saj jim po letu 1991 večinska družba predpisuje prostor naselitve. Z getoiziranim prostorom se lažje izvaja nadzor in obvladuje skupnost. Tudi izbira v bivanju zunaj getoiziranega področja je odvisna od sprejemanja ali zavračanja večinske družbe in ne le od vizije ali odločitve Romov.

Drugo področje, kjer so Romi močno izključeni, je področje zaposlovanja. Država problematiko zaposlovanja Romov rešuje z javnimi deli, ki niso dolgotrajna in ne omogočajo varnosti in kontinuitete ter dostojne plače.

V večinski družbi je v zadnjih letih moč opaziti izrazito težnjo po večji rodnosti, medtem ko družba številčnim romskim družinam očita izkoriščanje državnih ugodnosti. Zakonsko gledano pa so do dodatka za veliko družino in drugih socialnih prejemkov upravičeni vsi

državljeni glede na določene pogoje (kot npr. število družinskih članov ali osebni prihodek na člana družine), ne pa etnično pripadnost.

### ***Institucionalni rasizem na področju socialnega dela***

»Jezik oziroma pravica do izražanja v maternem jeziku je zagotovljena po konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vendar zlasti, kot pravi Rommelspacher, ko gre za osebna ali intimna vprašanja. V socialnih službah v Sloveniji strokovnjaki, ki delajo z Romi, tem ne omogočajo rabe svojega jezika« (Urh in Žnidarec Demšar, 2005: 326).

Špela Urh (2009) ugotavlja, da se institucionalni rasizem do Romov v socialnem delu odraža predvsem na tri načine:

#### **1. Z rasističnim diskurzom socialnih delavk in socialnih delavcev do Romov**

Diskurz, ki ga oblikuje jezik, je eden od poglavitnih konceptov postmodernizma (Healy, 2005). Ustvarja vedenje (znanje) in prakse, ki v določenem kulturnem prostoru veljajo za »resnične« (prav tam: 199). To sicer ne pomeni, da so izkušnje, kot je na primer zatiranje, le rezultat govora, temveč da lahko te izkušnje razumemo preko jezika oziroma govora. Rasistični diskurz socialnih delavk in delavcev do Romov se kaže v jeziku in načinu govora o Romih. V socialnem delu bi morali uporabljati jezik socialnega dela (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 10), ki vključuje jezik sodelovanja in jezik soustvarjanja.

#### **2. Z marginalizirano institucionalno obravnavo**

Marginalizirana institucionalna obravnava pomeni tiho, nenapisano pravilo na centrih za socialno delo, da tista/tisti, ki se zadnji zaposli, pokriva področje dela z Romi. Socialni delavec, zaposlen na enem izmed ljubljanskih centrov za socialno delo na področju dela z družinami, je povedal, da je zdaj dobil vse Rome iz kraja, ki ga pokriva njihov CSD. Potožil je, da ne more imeti čez vseh Romov in da bo zahteval enakovredno porazdelitev romskih družin med vse socialne delavce.

### 3. Z omejevanjem in pogojevanjem pravice do denarne socialne pomoči

Centri za socialno delo imajo po 32. členu Zakona o socialnem varstvu možnost sklepanja pogodbe o aktivnem reševanju socialne problematike. Člen se glasi:

*Center za socialno delo lahko z upravičencem na podlagi opredelitve socialne problematike oziroma stisk in težav ter ocene možnih rešitev sklene pogodbo o aktivnem reševanju njegove socialne problematike (vključitev v zdravljenje itd.), v kateri se določijo aktivnosti in obveznosti upravičenca in prenehanje upravičenosti do denarne socialne pomoči v primeru neupravičenega neizvrševanja.*

Veliko centrov za socialno delo avtomatično sklene take pogodbe z vsemi Romi. S pogodbo pa pogojujejo pravico do denarne socialne pomoči z obiskovanjem osnovne šole za odrasle Rome, t. i. »Romske šole«.

Namen te pogodbe o aktivnem reševanju socialne problematike pa bi moral biti v podpori uporabnikov, da bi obdržali denarno socialno podporo, ne pa pogojevanje le-te. Poleg tega pa uporabniki, ki ne znajo brati, vseeno podpisujejo te pogodbe, ne vedoč, kakšne so posledice neupoštevanja s pogodbo določenih pogojev.

#### ***Institucionalni rasizem na področju policije***

Od deprivilegiranih strank v postopku se pričakuje, da se bodo problemov lotile enako kot polnopravne. Sama sem klicala na policijsko postajo in vprašala, ali bi bilo možno, da stranka poravna dolg v obliki obročnega odplačila. Policistu sem tudi pojasnila, da gospa ne zna pisati in če bi bilo možno, da bi prošnjo podala ustno. Policist mi je odgovoril, da njega ne zanima, če je nepismena, in da so postopki za vse isti. Dodal je, naj ji kar sama napišem prošnjo, ona pa naj se podpiše. Če tej gospe ne bi pomagala napisati prošnje, je sama ne bi oddala, ker ne zna pisati. Položnice tudi ne bi zmogla plačati, nato bi verjetno dobila opomin, če pa še tega ne bi plačala, bi dobila odločbo, na kateri bi pisalo, da lahko svoj dolg poravna z opravljanjem družbeno koristnih del, v nasprotnem primeru pa gre v uklonilni zapor. Gre za primer prikritega administrativnega rasizma.

Policija je oblikovala neformalna pravila in smernice o policijskih postopkih z Romi.

*Dejstvo je, da interveniranje v romskih naseljih od policistov zahteva še posebno pozornost in upoštevanje vseh pravil za izvajanje intervencije. To pa še posebej zato, ker je na kraju intervencije /.../ pričakovati, da se v sam postopek intervencije vmeša večje število Romov ne glede na spol in starost (solidarnost Romov). Zaradi tega je odločilnega pomena, da tisti, ki patruljo napoti v romsko naselje, upošteva vse naštete okoliščine. Praviloma naj bi v romskem naselju intervenirala skupina najmanj štirih policistov (Ogulin, 2006).*

### ***Institucionalni rasizem na področju lokalne skupnosti***

V Sloveniji so na področju manjšin pravno urejene le pravice italijanske in madžarske narodne manjšine. Pravice romske etnične manjšine pa ureja Zakon o romski skupnosti (Ur. list RS, št. 33/2007), ki pa pravzaprav ne dodeljuje nobenih posebnih pravic, razen pravice do romskega svetnika, ki pa ga opredeljuje že Zakon o lokalni samoupravi (Ur. list RS, št. 94/2007).<sup>5</sup> Tudi v 7. členu Zakona o romski skupnosti je v prvem odstavku zagotovljena pravica do predstavnika romske skupnosti v občinskem ali mestnem svetu: »V občinah, v katerih se v skladu z zakonom, ki ureja lokalno samoupravo, voli predstavnika romske skupnosti v mestni oziroma občinski svet (v nadaljnjem besedilu občinski svet), se v občinskem svetu ustanovi posebno delovno telo za spremljanje položaja romske skupnosti« (Ur. list RS, št. 009-04/03-2/6).

Občina Grosuplje, ki je ena od občin, ki bi morala zagotavljati občinskega romskega svetnika, še danes nima predstavnika romske skupnosti v občinskem svetu. Eden od poglobitnih argumentov za neupoštevanje zakonodaje, ki jih izpostavlja lokalna skupnost, je, da Romi v njihovi občini ne kažejo zanimanja za sodelovanje v občinskem svetu. Med seboj naj bi bili v konfliktu, zato naj bi se bali, da jih romski svetnik ne bi enakomerno zastopal.

---

<sup>5</sup> 101. a-člen Zakona o lokalni samoupravi (Ur. List RS, št. 94/2007): »Občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče so dolžne zagotoviti pravico v občini naseljene romske skupnosti do enega predstavnika v občinskem svetu do rednih lokalnih volitev v letu 2002.«

Prepričani so, da naj bi vlada grosupeljske Rome silila v nekaj, česar oni sami ne želijo. Občinski politiki so celo prepričani, da bodo Romi, ki predstavljajo zgolj 0,5 % volilnih upravičencev v Grosupljem, s postavitvijo romskega svetnika v privilegiranem položaju.

Ustavno sodišče je 3. 10. 2002 odločilo, da 14. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi (Ur. list RS, št. 51/2002) ni v neskladju z ustavo. V 6. točki te odločbe piše, da je Državni zbor RS v odgovoru zatrdil, *»da je pri določanju občin, ki so dolžne zagotoviti predstavnika romske skupnosti v svetu občine, izhajal iz ugotovitev Urada Vlade za narodne manjšine«*, kar potemtakem pomeni, da zakonodajalec občin, ki morajo zagotoviti romskega svetnika, ni določal arbitrarno, tj. ne da bi pred tem ugotovil, ali na območju neke občine prebiva avtohtono naseljena romska skupnost. V 7. točki tudi jasno piše, da *»je zakonodajalec za uresničevanje posebne pravice po 39. členu ZLS določil kriterij avtohtonosti (avtohtone naseljenosti). V tistih občinah, kjer prebiva avtohtono naseljena romska skupnost, ima le-ta pravico do predstavnika v občinskem svetu«* (prav tam).

Občina Grosuplje je ena izmed dvajsetih z Zakonom o lokalni samoupravi določenih občin, ki bi morale imeti romskega svetnika, vendar ga nima. Občinski svet vztrajno zavrača uskladitev občinskega statuta z argumentom, da Romov v njihovi občini ni. Romi v Grosupljem tako ostajajo brez svetnika in zato nimajo vpliva na občinski proračun ter so posledično prikrajšani tudi za javno razpisana finančna sredstva.

#### **1.1.4 ANTIRASISTIČNO IN ETNIČNO OBČUTLJIVO SOCIALNO DELO Z ROMI – STRATEGIJE ZA PRESEGANJE INSTITUCIONALNEGA RASIZMA**

Lena Dominelli (1995: 190) antirasistično socialno delo opredeli kot »obliko socialnodelavske prakse, ki se neposredno loteva strukturnih neenakopravnosti, ki jih združuje rasizem. Njegov cilj je deprivilegiranim državljanom priskrbeti potrebne storitve, in sicer tako, da se ukvarja z njihovimi potrebami, kot jih sami definirajo, v profesionalnem razmerju, ki je usmerjeno k temu, da jim omogoča prevzeti nadzor nad odločitvami, ki zadevajo njihovo življenje.«

Zorn (2002) pa antirasistično socialno delo vidi kot nasprotje zdravorazumske delitve in vrednotenja »nas« in »njih«, iz česar sledi nasprotovanje dostopnosti in kakovosti storitev

glede na etnično pripadnost uporabnikov. Kot najpomembnejše teme protirasističnega socialnega dela izpostavi:

- občutljivost in spoštovanje kulturnih razlik oz. vrednostnih sistemov,
- znanje o tem, kako rasizem prizadene manjšinske skupnosti,
- prepoznavanje vsakdanjega odkritega in latentnega rasizma v delovanju institucij in na osebni ravni,
- zavestna odločitev socialnih delavk za zagovarjanje pravic izključenih skupin in vprašanje dostopnosti socialnih služb (vključuje terensko in socialno delo, ki podpira vidnost raznolikih kultur in sodelovanje Romov v lokalnih skupnostih).

V praksi socialnega dela pa žal najdemo veliko tehnik zanikanja rasizma (Dominelli, 1995, Zorn, 2003, Žnidarec Demšar in Urh, 2005), ki onemogočajo reflektiranja in odpravljanja. Navedene so v nadaljevanju.

**Dekontekstualizacija:** pomeni, da priznamo obstoj rasizma na splošno, vendar ga nočemo videti v dnevni rutini in praksi, v katero so vpleteni posamezniki, institucije in družbe. Tako se na primer v taki službi nihče ne bo vprašal, zakaj precejšnji del deprivilegirane populacije v okolici pri njih ne zahteva nobene storitve. Prav tako se nihče ne bo čudil, kako to, da nihče izmed njihovih uslužbencev ni iz te skupnosti.

**Obtoževanje žrtev oziroma prelaganje odgovornosti na žrtve:** nanaša se na to, da polnopravni državljani od deprivilegiranih pričakujejo, da se bodo sami spopadli z rasizmom in z njim povezanimi problemi.

**Pokroviteljski odnos** - posameznik načeloma spoštuje drugo kulturo, vendar predpostavi, da je druga kultura manj vredna.

**Rasizem zaznamo, vendar se problemu izognemo** - strategijo izogibanja pogosto prakticirajo ljudje, ki imajo sami sebe za »antirasiste«. Ti ljudje se pojavljajo v prvih vrstah na demonstracijah in pohodih, ko gre za »politično« akcijo. Ko pa se soočijo z rasističnimi praksami na lastnem dvorišču, se umaknejo.

**Povečevanje pomena in učinkov minimalnega ukrepanja proti rasizmu** - socialna delavka hodi v romska naselja, se pogovarja z Romi ... in s tem povečuje svoje delo in se usmerja na navidezno lažje stvari, ne spopada pa se z vprašanji, kako jih podpreti, opolnomočiti, jim omogočiti dostop do izobrazbe in zaposlitve.

**Zgled odkritega rasizma** - direktorica centra za socialno delo pove, da bi najrajši vrgla bombo na romska naselja in bi bila stvar rešena.

**Prikriti rasizem** - neka raziskava je pokazala, da je socialna dokumentacija romskih otrok polna neprimernih opisov in da so romski otroci desetkrat pogosteje usmerjeni v šole s prilagojenim programom.

**Spregledovanje** - ta strategija deluje bodisi tako, da ne priznamo prisotnosti rasizma, ali pa tako, da v večini situacij zmanjšamo njegov pomen.

**Zanikanje** - protagonisti tega pristopa menijo, da v njihovem osebem in socialnem vedenju ni rasizma, hkrati pa sprejemajo dejstvo, da obstaja pri drugih ljudeh in v drugih družbah.

**Barvna slepota** – ljudi obravnavamo, kot da so »vsi enaki«. Način delovanja tega pristopa temelji na asimilacijski in integracionistični zaznavi.

**Državni paternalizem**, tudi pasivna pomoč – socialna delavka dodeli samo denarno pomoč, uporabnikom pa ni v podporo, ne spodbuja ali razvija socialnih veščin, da bi lahko sami prevzeli pomembne vloge v skupnosti.

**Ozko razumevanje polja socialnega dela** - socialne službe delegirajo odgovornost na druge službe. Ta pojav poznamo tudi pod imenom »strategija pošiljanja od vrat do vrat«.

**Socialna kontrola in minimaliziranje potreb** - socialna delavka raje kot denarno socialno pomoč dodeli bone, s katerimi si uporabniki na primer ne morejo kupiti kave, cigaret, alkoholnih pijač ...



**Zgled spodbujanja k nizkim pričakovanjem** - učiteljica osnovne šole predstavi zahteve do romskih učencev: »Od romskih otrok zahtevamo samo, da redno obiskujejo pouk, tudi če ne delajo domačih nalog.« Pove še, da je »na splošno težko poučevati romske otroke, ker je za njih treba pripravljati druge učne liste in te stvari, saj jih le zaradi starosti spustijo v višji razred oz. se učitelji trudijo z njimi vsaj toliko, da dosežejo minimalne standarde«.

Zaradi rasističnih praks v odnosu do Romov in nedostopnosti za reflektiranje se strinjam z Žnidarec Demšarjevo in Urhovo (2005), ki pravita, da je antirasistična perspektiva izziv za socialno delo. Temeljila naj bi na socialnem vključevanju in socialni pravičnosti ter se zavzemala za družbene spremembe. Antirasistična perspektiva zavrača idejo o tem, da socialno delo le vzdržuje obstoječe zatiralske družbene strukture.

Etnično občutljivo socialno delo pa lahko opredelimo kot »socialno delo s pripadniki etničnih skupin, ki upošteva kulturne vrednote, kulturne potrebe in »etnično realnost« pripadnikov določenih etničnih skupin« (Devore in Schlesinger, 1981, 1999; v Urh 2009: 223).

Urhova (2009) oblikuje načela etnično občutljivega socialnega dela, ki sem jih strnila v naslednje točke:

### **Poznavanje in razumevanje »etnične realnosti« pripadnikov etničnih skupin**

Zajema poznavanje zgodovinskih izkušenj kot tudi aktualnega položaja etničnih skupin, ki je pogosto slabše, kot ga predstavljajo vladajoče politike. Socialna delavka mora prav tako razumeti dinamiko ustvarjanja etničnosti ter posledice etničnega razumevanja, s katerimi se soočajo pripadniki etničnih skupin. Ponotranjiti mora idejo, da je etničnost eden od družbenih dejavnikov, ki vpliva na vsakdanje odnose med ljudmi, torej tudi na strokovna razmerja.

### **Razumevanje in spoštovanje kulturno pogojenih potreb pripadnikov etničnih skupin**

Poznavanje kulturnih razlik je sicer ključno, vendar lahko prevelika osredotočenost le na kulturne razlike zamegli širše družbenopolitične dejavnike, ki vplivajo na položaj etničnih skupin. Siobhan Laird (2008: 155) navaja, da etnična občutljivost (avtorica jo imenuje kulturna kompetentnost) zahteva prakso, ki temelji predvsem na spoštovanju in upoštevanju ne le kulturnih razlik, temveč tudi kulturnih potreb in vrednot pripadnikov etničnih skupin, načina družinske strukture, razmerij med spoloma, medgeneracijskih vlog, skrbstvenih

dolžnosti znotraj skupnosti, zdravstvenih prepričanj, načina prehranjevanja, rabe maternega jezika, verskega prepričanja, razmerij med posameznikom, družino in skupnostjo, etnične in kulturne identifikacije, družbenoekonomskih okoliščin ter vplivov rasizma in drugih oblik zatiranja. Avtorica je torej prepričana, da je znanje o kulturi etnične skupine le eno od pomembnih načel etnično občutljive oziroma kulturno kompetentne socialne delavke.

### **Samorefleksija etničnih predsodkov**

Gre za ozaveščenost socialnih delavk in socialnih delavcev o lastnem rasizmu in o tem, da je tudi kulturno in strukturno okolje, kjer se socialno delo odvija, pogosto rasistično. To pomeni, da se morajo socialni delavci neprestano soočati z lastnimi predsodki in predpostavkami o pripadnikih etničnih skupin ter kritično reflektirati lastno prakso. Socialni delavci pogosto izvajajo nenamerno, prikrito rasistično prakso, ki je rezultat vpliva kulturnih vrednot.

### **Zaposlovanje pripadnikov etničnih skupin**

Lena Dominelli (1995) trdi, da je zaposlovanje pripadnikov deprivilegiranih državljanov ena izmed antirasističnih dejavnosti, ki neposredno prispeva k odpravljanju institucionalnega rasizma na strukturni ravni. Če je na CSD zaposlen pripadnik romske etnične skupine, pridobi institucija večjo občutljivost za razvoj etnične občutljivosti in antirasistične prakse.

### **Skupnostno socialno delo z etničnimi skupinami**

Razvijanje skupnosti, skupnostno načrtovanje in socialna akcija so trije modeli skupnostnega socialnega dela, ki so se uveljavili v Sloveniji (Rothman, 1972; v Rapoša Tajnšek, 1993). Socialni delavci v skupnostnem socialnem delu z Romi prepoznavajo več prednosti. Predvsem ga dojemajo kot učinkovit način za poglobljanje delovnega odnosa, navezovanje stika in vzpostavljanje zaupanja ter učinkovito priložnost za neformalne pogovore, ki dovoljujejo več osebnega.

### **Načelo uporabe etnično občutljivega jezika**

Etnično občutljivo socialno delo z Romi zahteva tudi uporabo etnično občutljivega jezika, ki po eni strani pomeni spoštljiv, strpen dialog, po drugi strani pa tudi poznavanje jezika različne kulture. Romi in Rominje so pogosto pripovedovali, da si morajo v pogovoru s socialno delavko, ki z njimi govori slovensko, po tistem, v glavi, prevajati v romščino in zopet nazaj v slovenščino. Gre za neučinkovit način komunikacije oziroma za etnično neobčutljivo

komunikacijo. Zato se pogosto zgodi, da uporabniki, katerih prvih jezik ni jezik večinske družbe, ne poznajo vseh storitev, ki jih določena služba omogoča. Načini komunikacije, ki so učinkoviti pri večinski populaciji, torej niso nujno učinkoviti tudi pri Romih.

»Ključno je, da socialne službe prepoznajo in poimenujejo zatiranje in zanikanje pravic, kajti nevidno postane vidno šele s poimenovanjem in to, kar je bilo prej sprejemljivo, postane nesprejemljivo. Kar je bilo prej videti naravno, postane nujno problematično« (Kelly, 1996, v Zorn, 2003: 305).

## **1.2 VLOGA IN NALOGE POLICIJE**

Vrednote, ki odlikujejo policijo, so zakonito in strokovno delo, varovanje človekovih pravic in svoboščin ter spoštovanje ljudi in njihovega osebnega dostojanstva, poštenost in nepristranskost, dobri medsebojni odnosi in pripadnost organizaciji, preglednost in javnost delovanja (b. d.).

Glavne naloge policije v demokratični pravni državi so:

- zagotavljanje miru in javnega reda v družbi,
- varstvo in spoštovanje posameznikovih temeljnih pravic in svoboščin, zlasti kot so zapisane v Evropski konvenciji o človekovih pravicah,
- preprečevanje kriminala in boj proti njemu,
- odkrivanje kaznivih dejanj in
- zagotavljanje pomoči in storitev javnosti.

V skladu s 3. členom Zakona o policiji (Ur. list RS, št. 78/2006) le-ta opravlja naslednje naloge:

- varuje življenje, osebno varnost in premoženje ljudi;
- preprečuje, odkriva in preiskuje kazniva dejanja in prekrške, odkriva in prijema storilce kaznivih dejanj in prekrškov, druge iskane osebe ter jih izroča pristojnim organom; zbira dokaze in raziskuje okoliščine, ki so pomembne za ugotovitev premoženjske koristi, ki izvira iz kaznivih dejanj in prekrškov;

- vzdržuje javni red;
- nadzoruje in ureja promet na javnih in nekategoriziranih cestah, ki so dane v uporabo za javni promet;
- varuje državno mejo in opravlja mejno kontrolo;
- opravlja naloge, določene v predpisih o tujcih;
- varuje določene osebe, organe, objekte in okoliše;
- varuje določena delovna mesta in tajnost podatkov državnih organov, če z zakonom ni drugače določeno;
- izvaja naloge, določene v tem in drugih zakonih in podzakonskih predpisih.

### **1.2.1 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA DELO POLICIJE**

Na delo policistov vpliva več dejavnikov, in sicer občutek varnosti, pritožbe zoper delo policistov, politika ter delovno okolje. Značilnosti naštetih dejavnikov v nadaljevanju povzamem po Drevenšku (2007).

#### **Občutek varnosti**

Delo policistov je po naravi bolj življenjsko ogrožujoče od drugih poklicev, zato lahko občutijo veliko stopnjo ogroženosti. Občutek ogroženosti je prisoten tudi zunaj delovnega časa. Ameriške raziskave so pokazale, da policisti pogosto nosijo orožje v svojem prostem času. Občutek velike ogroženosti pa lahko predstavlja tudi oviro za dobro delo in možnost za prekoračitev pooblastil (tudi uporabo strelnega orožja).

#### **Pritožbe zoper policiste**

Tovrstne pritožbe praviloma rešuje policija v svojih vrstah. Zato se, če upoštevamo, da med policisti prevladuje solidarnost, ne moremo prav posebej čuditi, da je večina pritožb spoznanih za neutemeljene.

#### **Politika**

Z zamenjavo političnih strank politična elita poskrbi za zamenjavo vodstva v policiji, kar posledično pomeni »borbo za stolček« in zmedo ter občutek negotovosti v policijskih vrstah. Posledica takih pritiskov je, da se policisti izogibajo delu in želijo čim bolj mirno in brez konfliktov končati službo.

### **Delovno okolje**

Policijsko delo je stresno, kar pri zaposlenih povzroča razna psihosomatska obolenja in različne čustvene težave. Med policisti lahko prihaja do trenj in konfliktov. Meško (2005) kot vzroke konfliktov in agresivnosti opredeljuje tri dejavnike:

- agresivnost kot posledica frustracije,
- razlike, prepričanja, odnosi in stališča znotraj skupine in
- socialne norme, ki podpirajo agresivnost.

K naštetemu bi dodala še medije, ki pomembno vplivajo na našo predstavo in posledično na naš odnos do manjšinskih skupin.

### **1.2.2 POLICIJSKA KULTURA IN SUBKULTURA**

Policijska kultura se kaže v stališčih, vrednotah, normah, pogledih in delovnih pravilih, ki vplivajo na sprejemljivo vedenje policistov. Njihovo vedenje pa je odvisno od individualnih osebnostnih lastnosti, dolžine kariere, napredovanja v policijski hierarhiji, nalog in specializacije.

Policijska kultura se je razvila kot oblika specifičnega vedenja in reševanja problemov, ki policistom pomaga prilagajati se pritiskom in napetostim pri njihovem delu. Več generacij policistov je socializiranih v to kulturo, toda ne kot pasivnih ali manipuliranih učencev. Kultura preživi zaradi izbrane podobnosti njenih pripadnikov, psihološke čvrstosti in povezanosti z zahtevami dela na ulici.

O policijski subkulturi se v literaturi piše kot o odlonskosti, ki je vezana na čas opravljanja službe. Poklicna odlonskost je opredeljena kot vsakršno kršenje delovnih pravil v času opravljanja službe in se nanaša na zahteve poklica. Pomembni so trije vidiki razumevanja poklicne odlonskosti: primerna struktura in spremljajoče tehnike kršenja pravil, socializacija s pomočjo poklicnih izkušenj ter krepitev in opogumljanje vedenja s strani referenčne skupine, t. i. skupinska podpora kršenju pravil (Meško, 1994).

### **1.2.2.1 Značilnosti pripadnikov policijske subkulture**

»Policijska subkultura je skupek neformalnih pravil, ki policistom narekujejo, kako se morajo v policiji obnašati, kakšen odnos morajo imeti do drugih policistov, do policijskih administratorjev in do ljudi, s katerimi imajo pri svojem delu stike« (Štrukelj, 2002: 9).

Meško (2005) opredeli značilnosti policijske subkulture, ki jih povzemam v naslednjih odstavkih.

#### **Izoliranost in solidarnost**

Policisti svoja opravila pogosto izvajajo brezosebno, avtoritativno in po črki zakona, zaradi česar so v družbi izolirani. Takšna družbena izolacija krepi notranjo solidarnost med policisti. Notranja solidarnost pa ni samo posledica izolacije, ampak je tudi potreba po zanašanju na kolege v težkih okoliščinah in zaščita pred vdorom javnosti v policijsko sfero.

#### **Policijski konservatizem**

Za policiste naj bi bilo značilno, da so konservativni tako politično kot moralno. Zavzemali naj bi se za vrednote večine (konvencionalnost) v določeni skupnosti. Tako je pričakovati, da imajo policisti večje predsodke do Romov v tistih policijskih okoliših, kjer prebivajo Romi.

#### **Mačizem**

Za policijsko okolje je značilen staromodni mačizem. Seksizem v policijskih vrstah je okrepljen z diskriminacijo pri selekciji kadra in pri napredovanju.

#### **Pragmatizem in zavračanje drugačnosti**

Element policijske kulture, ki ga je pomembno predstaviti, je pogled, ki je zelo pragmatičen, realističen in neteoretičen, značilen za povprečne policiste in za (nekateri) vodje.

Zavračanje drugačnosti je domneva, ki je usmerjena v ocenjevanje policistov. Policistom se očita negativna naravnost do čustvenih oseb, idealistov, vizionarjev, homoseksualnih oseb, pripadnikov z drugim etničnim poreklom – drugačnih.

#### **Dvojna merila, rasizem in predsodki**

Policistom se pogosto očita, da so nagnjeni k diskriminaciji in da so rasisti. Imeli naj bi predsodke do nacionalnih in rasnih manjšin. Vendar raziskave ne potrjujejo teze, da imajo

policisti izrazitejše predsodke do drugačnih. Kljub temu nekaj avtorjev (Balch, 1972; v Mešku, 2005) izpostavlja, da je mogoče v policijskem cinizmu pogosto najti rasne predsodke. Predsodki so namreč oblika neposrednega cinizma. Obstaja pa nekaj posrednih dokazov, da je protimanjšinsko razpoloženje neposredno povezano s številom oz. pogostostjo policistovih stikov s pripadniki teh skupin. Policisti, ki so opravljali delo v okoliših, kjer živijo pretežno temnopolti ljudje, so močneje izražali predsodke do temnopolnih kot tisti, ki so opravljali delo v okoliših, kjer so imeli opravka predvsem z belopoltimi. Policisti so tako v stiku z Romi samo, ko gre za kršenje zakonov, zato hitro razvijejo in vzdržujejo predsodke.

### **1.2.2.2 Vzroki odklonske subkulture**

#### **Sumničavost**

Pri delu policistov je nevarnost praviloma stalno prisotna, zato mora policist neprestano predvidevati nevarnost in preverjati, kaj se dogaja v njegovi bližini.

Sumničavost je pri policijskem delu zaželena in potrebna lastnost, vendar je nevarnost tega oblikovanje stereotipnih podob potencialnih kriminalcev. To pa vodi v začarani krog stigmatizacije določenih družbenih skupin, kot se pogosto kaže v primeru Romov.

Skolnick govori o »simboličnih napadalcih«, ki naj bi predstavljali kognitivno kategorijo, na katero se policist odzove zaradi zunanjih znakov potencialnega ogrožanja ali grožnje nasilja na sploh. Policisti tako prej zaznajo ljudi, ki predstavljajo potencialno nevarnost za nasilna dejanja. Posledici (imaginarne) neprestane nevarnosti pri opravljanju policijskega dela sta sumničav pogled na svet in pregorevanje (Skolnick, 1975; v Meško 2005).

»Priročniki za policiste običajno vsebujejo navodila za opravljanje razgovorov z osumljenci, ki se začenjajo s stavkom »Bodi skeptičen«. To je zdravo policijsko stališče, zdrav odnos. Podoben učinek ima tudi načelo lastne varnosti in skeptičnosti v slovenski policiji« (Meško, 2005).

Določene spoznavne kategorije so posledica refleksije strukture moči v družbi. To pa služi reprodukciji takšne strukture skozi oblike posredno izražene diskriminacije (Reiner, 1992; v Meško, 2005).

### **Avtoritarnost**

Izgrajuje se pri policistih, ki opravljajo policijsko delo v policijskih okoliših in takšen model prenašajo navzgor. Adorno in drugi (1950; v Musek, 1993) ter Yarmey (1990; v Meško, 2005) so ugotovili, da so takšni policisti, ko so bili še otroci, zanikali jezo in sovraštvo do svojih staršev. Namesto tega pa sedaj svojo sovražnost stresajo na manj grozeče tarče kot npr. pripadnike manjšinskih skupin.

### **Policijski cinizem**

Razumemo ga kot zaničevanje in nezaupanje do organizacije, kjer je posameznik zaposlen. Zaničevanje pomeni, da policisti ne spoštujejo svoje organizacije. Nezaupanje se kaže v dvomu v sposobnost policijske organizacije, da deluje učinkovito in je vredna zaupanja.

Poznamo cinizem do skupnosti, kjer policisti opravljajo svoje delo, cinizem do delovnih pravil in postopkov, ki jih morajo policisti upoštevati pri svojem delu, cinizem do policijskih vodij in cinizem do normativne ureditve (zakonov) policijskega dela (Pagon, 1993).

### **1.2.3 IZOBRAŽEVANJE POLICISTK IN POLICISTOV ZA ETNIČNO SPECIFIČNO DELO**

Šole za usposabljanje policistov morajo predvidevati spreminjanje enokulturne policijske organizacije v večkulturno. Osnovno usposabljanje mora med drugim pokrivati tudi teme, kot so prepoznavanje raso pogojenega obnašanja, zavest o njegovi pomembnosti in učenje odzivanja na profesionalen način. To vključuje tudi obvladovanje spretnosti pri obravnavanju poročil glede rasnih incidentov. Usposabljanje naj bi zagotovilo, da bi se policisti obnašali v skladu s poklicno etiko. Obstajati bi morali uradni postopki, ki bi obravnavali morebitne znake rasizma pri policistih.

Priporočljivo bi bilo, da bi bila del kurikulumu tudi soočanje in preseganje lastnih predsodkov do družbeno ranljivih skupin. Predsodke lahko presežemo skozi metode, ki jih priporoča Susanna Palomares (2001):



### **Srečanja z drugačnostjo**

Raziskave kažejo, da več kot ljudje vedo o neki etnični skupini, bolj tolerantni postajajo do njenih pripadnikov. Zato bi bilo nujno organizirati tudi neformalna srečanja med policijo in Romi.

### **Skupinsko delo in sodelovalno učenje**

V študijah se je pokazalo, da ljudje, ki sodelujejo v skupini in se trudijo doseči skupne cilje, razvijajo pozitivna stališča drug do drugega. Tako bi lahko policija in romska skupnost skozi skupne projekte dosegli boljše odnose.

### **Zagotavljanje priložnosti za pozitivno socialno izkušnjo**

Socialni stiki so spodbuda za boljše razumevanje in močnejše spoštovanje. Ker pa ima policija stik z romsko skupnostjo večinoma le takrat, ko je kršen zakon, delajo zaključke o skupnosti le na osnovi teh negativnih okoliščin.

### **Spreminjanje mnenj, ki so osnovana na predsodkih**

Študije kažejo, da se mnenja, ki so bila nekoč potlačena, v prihodnosti vračajo še siloviteje in se še vztrajneje upirajo spremembam, zato jih je pomembno ustrezno spreminjati, npr. skozi refleksijo in kasneje samorefleksijo.

### **Razvijanje veščin kritičnega mišljenja**

Če se opiramo na dosedanje študije, ugotovimo, da je kritično mišljenje najučinkovitejše pri razbijanju predsodkov. Z izobrazbo se namreč razvijajo prefinjene miselne zmožnosti, kot je na primer zmožnost za kritično in analitično razmišljanje, temu pa sledi razvijanje strpnosti, opuščanja predsodkov in zavzetost za prenašanje strpnosti naslednjim generacijam. Tako bi bilo treba v kurikulumu policijskih šol uvesti tudi predmete s antirasistično vsebino.

Mariborska Fakulteta za varnostne vede je oblikovala predmetnik, ki zajema tudi vsebine o človekovih pravicah in etiko pri policijskem delu.

V visokošolskem programu ni predmeta z vsebino o delu z etničnimi manjšinami, preprečevanju rasizma in diskriminacije pri delu ali o delu s pripadniki etničnih manjšin. Le v

tretjem letniku je v predmetnik umeščen enosemestrski predmet *človekove pravice in represivna pooblastila državnih organov*.

Na univerzitetnem študiju je le v tretjem letniku predmet, ki bi se lahko dotikal področja antidiskriminatorne prakse pri delu policistk in policistov. Predmet se imenuje *etika in človekove pravice*.

Magistrski študij nima predmetov, ki bi se dotikali dela v skupnosti ali dela z etničnimi manjšinami. V visokošolskem in univerzitetnem programu je vsaj po en predmet, ki se dotika človekovih pravic in etike pri delu, medtem ko na magistrskem študiju takega predmeta ni. Predmet *humanitarne intervencije in mirovne operacije* pa ima za cilj »študentom posredovati celoto znanj o humanitarnem pravu s perspektive pravnih norm in običajev, ki determinirajo univerzalno varstvo človekovih pravic, prava oboroženih spopadov in posege tujih varnostnih organov (tako policijskih kot vojaških enot) na konfliktnih in postkonfliktnih območjih«.

V doktorskem programu prav tako ni predmeta, ki bi se dotikal dela z etničnimi manjšinami ali drugimi diskriminiranimi skupinami.

#### **1.2.4 V SKUPNOST USMERJENO POLICIJSKO DELO**

Tudi v policiji so se začele razvijati nove oblike preventivnega dela, ki temeljijo na sodelovanju z državljani oz. vsemi, ki lahko kakor koli vplivajo na izboljšanje varnostnih razmer. Eden izmed novejših načinov zagotavljanja varnosti je v skupnost usmerjeno policijsko delo, kjer je poudarjeno sodelovanje med državljani in policijo, skupno identificiranje varnostnih problemov in njihovo reševanje.

Policijsko delo v skupnosti je nov koncept policijskega dela, po katerem policija skupaj z ljudmi rešuje varnostne probleme. Osredotoča se na preprečevanje kaznivih dejanj tako, da raziskuje vzroke za njihov nastanek ali razvoj, nato pa naj bi poskušali te vzroke odstraniti. Vsaka krajevna skupnost ima tako vodjo policijskega okoliša, ki je nosilec preventivnega dela in sodelovanja z državljani na območju policijskega okoliša, kjer poskuša skupaj z ljudmi zagotavljati ugodne varnostne razmere. Vodje policijskih okolišev so policisti z delovnimi, strokovnimi in življenjskimi izkušnjami, ki imajo občutek za delo z ljudmi.

Pri izboru vodje policijskega okoliša je po navodilih Generalne policijske uprave RS treba upoštevati predvsem:

- pozitiven odnos do drugačnih ali drugače mislečih,
- izkušnje na področju policijskega preventivnega dela in
- sposobnosti za komuniciranje, hitro ter ustrezno prilagajanje.

Policija je definirala naloge vodij policijskih okolišev:

- opravlja predvsem preventivne naloge v policijskem okolišu;
- sodeluje pri preprečevanju in odkrivanju kaznivih dejanj ter pri odkrivanju in prijemanju storilcev kaznivih dejanj in drugih iskanih oseb;
- ugotavlja kriminalna žarišča in sodeluje pri njihovem nadzoru;
- sodeluje s prebivalci, predstavniki lokalnih oblasti, predstavniki podjetij, organizacij in društev ter jih seznaja s pojavnimi oblikami kriminalitete in kršitvami;
- predava v šolah, vrtcih;
- svetuje občanom, jih opozarja in jim daje navodila v zvezi s preprečevanjem kaznivih dejanj in prekrškov;
- obiskuje oškodovance in žrtve kaznivih dejanj, vrača najdene oziroma zasežene ukradene predmete in z razgovori pridobiva informacije.

### **1.2.5 DELO POLICIJE NA OBMOČJU VEČETNIČNE SKUPNOSTI**

Poleti sem po dolgem času srečala znanca, ki je bil zaposlen na policijski postaji v eni izmed dolenjskih občin, kjer živijo Romi. Ko sem ga vprašala o njegovem delu, je najprej povedal, da je največ problemov s »Cigani«, sicer pa, da ni veliko dela. Pripovedoval mi je o tem, da imajo Romi doma polno orožja in da jih kar naprej lovijo zaradi tega. Vprašala sem ga, kaj storijo v primeru, da morajo pripreti Roma, če na primer ne razume prav dobro, kaj se dogaja. Odgovoril je: *»Parkrat ga usekaš po glavi, pa mu je že vse jasno.«* Kmalu zatem je dobil delovno mesto v občini, kjer ni romskih naselij.

Policisti so po zakonu pri svojem delu dolžni uporabljati italijanski oziroma madžarski jezik na območju občin, kjer živita italijanska oziroma madžarska narodna skupnost. Zakon nikjer

ne določa, da morajo policisti uporabljati romski jezik na območjih občin, kjer prebiva romska etnična skupnost.

*Pri jezikovnem sporazumevanju v okviru dejanj iz prejšnjega odstavka so policisti zavezani določbam o slovenščini kot uradnem jeziku ter o rabi italijanščine in madžarščine kot dodatnih uradnih jezikov na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, pri ustnem sporazumevanju s tujimi fizičnimi osebami, ki ne znajo slovenščine, pa policisti v nujnih primerih lahko uporabljajo tudi kateri drug jezik, ki ga tujec razume (33. Člen Zakona o policiji, Ur. List RS 107/2006).*

Za pripadnike madžarske in italijanske narodnostne skupnosti se torej v skladu z ustavo in zakoni zagotavlja pravica do uporabe jezika narodnostne skupnosti, medtem ko za Rome ta pravica ni zavezujoča niti ni eksplicitno zapisana (lahko pa jo razumemo v primeru, če imamo Rome za tujce in v tem primeru so policisti dolžni v nujnih primerih – vprašanje je, kdaj gre za nujni primer, ali policist o tem odloča sam – uporabljati jezik, ki ga oseba razume ...). Rome bi lahko tudi z uporabo romskega jezika bolje poučili o razlogih za odvzem prostosti, ti pa bi lažje razumeli razloge za odvzem prostosti in tudi svoje pravice. Za Rome je namreč slovenščina drugi jezik, v romščini kot maternem jeziku pa razmišljajo in se izražajo. Pri pogovoru v slovenščini morajo namreč besede miselno prevajati v romščino in nazaj.

Po načelu v skupnost usmerjenega policijskega dela je Generalna policijska uprava RS v letu 2001 v okviru projekta »Zagotavljanje varnosti ljudi in premoženja na območjih z večetničnimi skupnostmi« pripravila usmeritve za delo vodij policijskih okolišev na območjih, kjer prebiva večje število Romov. Projekt se izvaja na območju treh policijskih postaj: Policijske postaje Grosuplje, Postaje mejne policije Kočevje in Policijske postaje Novo mesto.

Vodje policijskih okolišev, kjer živi večja ali manjša skupina Romov, pa opravljajo naslednje naloge (Ogulin, 2006):

- vodja policijskega okoliša mora dobro poznati strukturo romskega prebivalstva, njihove življenjske in moralne vrednote, fluktuacijo in migrantske tokove romske skupnosti kot njihove navade, dejavnosti, standarde ipd.;
- pridobiti si mora njihovo zaupanje in se v ta namen pogosto pojavljati v njihovih sredinah, opravljati neformalne obiske in razgovore ter jih pri tem skušati prepričati, da policija želi tudi v njihovem okolju skupaj z njimi zagotoviti visoko stopnjo varnosti;
- romski skupnosti v določenem okolju mora odkrito izraziti željo po sodelovanju, katerega cilj je zagotavljanje varnosti;
- sodelovati mora z romsko skupnostjo pri vseh njihovih aktivnostih, ki so usmerjene v zagotavljanje varnosti, in pri tem navezati stike predvsem z njihovimi neformalnimi vodji oziroma starešinami;
- sodelovati mora z mladimi Romi, jim svetovati in pomagati pri vzgoji in samozaščitnemu osveščanju;
- romski skupnosti mora zagotavljati vso pomoč pri socializaciji ter pri tem sodelovati s centri za socialno delo in drugimi službami v lokalni skupnosti;
- s pomočjo Romov mora identificirati varnostno problematiko, jo analizirati in skupaj poskušati odpravljati;
- z raznimi oblikami dela mora preprečevati kazniva dejanja in druga deviantna dejanja v okolju, kjer Romi prebivajo in delajo (razgovori, sestanki, posveti, svetovanje ipd.);
- romsko skupnost oziroma njihovega predstavnika mora vključiti v delo posvetovalnih teles lokalnih skupnosti, ustanovljenih na podlagi Zakona o policiji (1998) oziroma Zakona o lokalni samoupravi (1993), kadar se obravnava romska problematika;
- sodelovati mora pri pripravah za izvajanje vseh načrtovanih represivnih nalog policije pri Romih;
- v policijskih postopkih mora upoštevati vse človekove pravice in svoboščine, ki veljajo tudi za druge državljane;
- določene aktivnosti mora načrtovati in izvajati skupaj z drugimi službami (centri za socialno delo, raznimi društvi ...), ki jim je romska skupnost bolj naklonjena oziroma jih sploh sprejema.

Prva naloga, navedena zgoraj, je oblikovana s predpostavko, da je romska skupnost homogena in imajo vsi pripadniki skupnosti enake življenjske in moralne vrednote ter standarde. Tudi ostali opisi nalog so sestavljeni tako, da romsko skupnost postavljajo v podrejen položaj v odnosu do njihove kulture in običajev. Pogosto je očitno namigovanje na kulturno drugačnost, medtem ko poglobljena sestavina kulture, tj. jezik, ni vključena. V opisih nalog ni navedeno, da bi vodja policijskega okoliša moral znati vsaj osnove romskega jezika.

Nekatere izmed nalog prikazujejo paternalističen in pejorativen odnos policije do romske skupnosti. V opredeljenih nalogah so prisotna namigovanja, da Romi ne sprejemajo institucij in ljudi v svojem okolju, medtem ko je znano, da so Romi ena izmed najbolj izključenih skupin v Sloveniji in po svetu. Na tak način se odgovornost za nesprejemanje in diskriminatorno prakso institucij prelaga na romsko skupnost. V eni izmed točk Generalna policijska uprava RS policistom nalaga, da morajo tudi pri Romih upoštevati vse človekove pravice in svoboščine. Ali ne bi moralo biti to jasno že samo po sebi? Že samo dejstvo, da je ta naloga zapisana v posebni točki, kaže na to, da je institucionalni rasizem v policiji močno prisoten.

### ***Roterdamska listina – temelj za policijsko delo na območju večetnične skupnosti***

Roterdamska listina je pobuda, ki je nastala leta 1996 iz partnerstva med policijo v Rotterdam-Rijnmondu (Nizozemska), roterdamskim mestnim svetom in zvezo RADAR – Roterdamsko protidiskriminatorno organizacijo. Listina pokriva teme usposabljanja glede etničnih vprašanj, zaposlovanje in obdržanje policistov, pripadnikov etničnih manjšin, izvajanje ustrezne zakonodaje, partnerstvo s skupnostmi etničnih manjšin ter upravljanje statistike etničnega kriminala.

Policija ima poleg represivnih nalog tudi pomembno vlogo zgleda v družbi. Poleg represije ima na voljo druge, manj nasilne in omejevalne pristope do ljudi. Policija lahko tako skrbi za partnersko sodelovanje s prebivalci RS, izobraževanje, usposabljanje in ima še mnogo drugih vlog, s katerimi lahko poveča varnost na določenem območju. Te »alternativne«, preventivne metode so lahko zelo uporabne in koristne v večetničnih skupnostih.

Zelo pomemben mejnik tega novega pristopa k zmanjševanju kriminalitet predstavlja Rotterdamska konferenca, ki je bila organizirana leta 1996, in z njo povezana sprejeta Rotterdamska listina. Ta ima več namenov. Najpomembnejši je, da jo je mogoče uporabljati v razpravah o trenutnih situacijah v različnih evropskih državah. Poudarjena je potreba po partnerstvu ne samo med policijo in prebivalci, temveč tudi med policijo, nevladnimi organizacijami in lokalnimi oblastmi, gre za t. i. »cross-sectoring« pristop. Policija mora delovati po načelu nedvomne poštenosti in nepristranskosti do vseh skupin in z vsem spoštovanjem do drugih etničnih in manjšinskih skupin.

Ker je ena izmed vrlin policijskega dela transparentnost in javnost delovanja, je pomembno, da se policija kot organizacija zaveda svoje vloge vzora vsem javnim agencijam pri spoštovanju osnovnih človekovih pravic.

Zelo pomembno je tudi sporočilo, ki se nanaša na zaposlovanje v policiji. Listina navaja, da je policija kot ogledalo družbe. Da bi policija utrdila svoj položaj legitimne sile v družbi, je v njenem interesu odražati enako etnično raznolikost v svoji organizaciji. Eno najpomembnejših sredstev pri doseganju tega cilja je zaposlovanje pripadnikov etničnih manjšin.

V listini je jasno poudarjen pomen šolanja in usposabljanja policistk ter policistov na sodoben način, kjer se zavedamo, da ne živimo v enokulturni družbi. Obstajati pa bi morali tudi uradni postopki, ki bi obravnavali morebitne znake rasizma pri policistih. V policijska usposabljanja bi morali vključiti tudi pripadnike manjšinskih etničnih skupin, saj tudi ti koristijo njene storitve.

V šestem poglavju je poudarjena pomembnost zavedanja, da policistove izjave za medije, ki vsebujejo etnično pripadnost osumljenca ali osumljenke kaznivega dejanja, lahko pomembno vplivajo na ustvarjanje nestrpnosti in utrjevanja stereotipov večinske družbe do manjšinske skupine. Prav tako pa je poudarjena potrebna previdnost pri podajanju in interpretaciji statističnih podatkov o kriminaliteti etničnih manjšin, saj so taki podatki suhoparni, nezgovorni in lahko služijo kot orodje za različne manipulacije in razpihovanje sovražnosti.

### 1.2.6 POLICIJSKI POSTOPKI Z ROMI

Večinski javni diskurz temelji na prepričanju, da so Romi pogostejše kot pripadniki večinskega prebivalstva storilci kaznivih dejanj. O vzrokih za kriminaliteto se sprašuje in poskuša nanje odgovoriti cela vrsta kriminoloških teorij<sup>6</sup>. V zgodovini so obstajali poskusi razlage kriminalitete Romov<sup>7</sup> glede na njihove biološke značilnosti. Romi so torej pogosto prikazani kot storilci kaznivih dejanj, vendar so dejansko pogosto sami žrtve rasističnega nasilja.

Policisti so zadolženi za zagotavljanje zaščite pravic vseh prebivalcev. Kljub temu so ravno policisti sami pogosto izvajalci nasilja. Veliko žrtev policijskega nasilja pride v stik s policijo, ker so osumljeni kaznivega dejanja, drugi pa zato, ker so pripadniki skupin, ki so tarča (policijskih) predsodkov.

Holdaway (1997; v Štrukelj, 2002) je na petih policijskih postajah v Angliji in Walesu opravil raziskavo o rasizmu. Ugotovil je, da belopolti policisti obravnavajo temnopolte kolege kot lene, nezanesljive in neinteligentne sodelavce. Po besedah Yarmeya (1990; v Štrukelj, 2002: 21) se policijski rasizem v Združenih državah Amerike kaže »predvsem v odnosih policistov do ljudi, ki so drugačne rase, in v opravljanju policijske dejavnosti na področjih, kjer ti ljudje živijo. Za policijsko dejavnost na takšnih področjih je značilna povečana brutalnost, večje število ljudi, ki umrejo pri policijskih posredovanjih, manjša policijska dejavnost in zaščita, odsotnost učinkovitega mehanizma za pritožbe ... Neenakomerno obravnavanje ljudi pa

---

<sup>6</sup> **Klasične teorije** temeljijo na stališču, da je kaznivo dejanje dejanje posameznika s svobodno voljo. Motivacija za kaznivo dejanje izhaja iz tehtanja koristi kaznivega dejanja ter stroškov potencialnega odkritja in kazni. **Biološke teorije** poudarjajo Lombrosovo koncept »rojenega zločinca«, po katerem naj bi bile biološke determinante ključne za razlikovanje med prestopniki in neprestopniki. **Psihološke teorije** kriminalno vedenje pripisujejo duševnim, emocionalnim in osebnostnim motnjam. **Sociološke teorije** jemljejo kriminaliteto kot normalno in pričakovano reakcijo na določene razmere v družbi.

<sup>7</sup> Tako so nastale teorije, da imajo Romi značilne biološke poteze, kot so temnejša polt, temni naravno skodrani lasje, temne oči in nižja postava. Temna koža, ki ni pordevala, naj bi jim prišla prav, kadar so jih zalotili pri tatvinah. Čelo so imeli nizko, oči velike, temno rjave ali črne, lase pa ognjene in zvite. Zgornje trepalnice so imeli daljše od spodnjih. Oči so imeli vroče, zapeljive. Oči naj bi jim pomagale pri čarovništvu, prerokovanju in hipnotiziranju. Vse te domnevno romske poteze naj bi jim pomagale pri kriminalu (Spreizer, 2002).



povzroča tudi policija sama, saj policiste podučijo, kateri so znaki, na podlagi katerih neka oseba postane sumljiva. Ti znaki pa so zelo podobni znakom ljudem, ki so drugačne rase ali drugačnega etničnega porekla.

Amnesty International (2008) izpostavlja, da so pripadniki rasnih ali etničnih manjšin najbolj rizične skupine za policijsko nasilje. Večina pogosto odobrava policijsko nasilje nad etničnimi skupinami, saj veljajo močno zakoreninjeni rasni predsodki o njihovi naravni nagnjenosti h kaznivim dejanjem. Ko sem znanki povedala, da so policisti pretepli romskega dečka, je odvrnila, da gotovo ni bil nedolžen. Češ, če že on ni storil nič kaznivega, je to zagotovo storil njegov oče.

Policisti lahko spodbujajo nasilje nad Romi tudi na način, da sicer prepoznajo kršitev določenih pravic, vendar ne naredijo nič za njihovo preseganje. Eden takih primerov je medijsko odmeven primer romske družine Strojani, ki so jo po krivem in kolektivno obtožili kaznivega dejanja, ki ga je storil nekdo drug (Nerom). Kršena jim je bila pravica do osebne varnosti, stanovanja in svobode izbire prebivališča (nasilno so jih izselili iz domovanja in jih neprostoovoljno preselili v begunski center v Postojno), ki predstavljajo nekatere izmed temeljnih človekovih pravic. Policisti so v tem primeru »zaščitili« krajanke in dopustili kršenje prej omenjenih pravic in širjenje sovražnega govora.

Tudi sama sem slišala za kar nekaj zgodb Romov, ki so bili žrtve policijskega nasilja. 17-letni Rom mi je povedal, da so policisti v letih pred 2007 skoraj vsak dan prišli v naselje in grozili s pištolami, zmerjali ljudi s »smrdljivimi Cigani«, jim grozili in jih ustrahovali. Pravi, da je zdaj takih napadov manj, a se še vedno dogajajo.

Spomnim se, ko sem v avtu peljala romskega fanta. Po poti smo srečali policijski avto in takrat se je burno odzval, ko je videl, da vozijo za nama. Začel je vpiti: »Zdaj je konec z nami ... Pelji hitro nekam, da nas ne dobijo! Če nas dobijo, je konec z nami!« Ta mladostnik mi je kasneje povedal, da so policisti njega in tri druge romske mladostnike enkrat odpeljali v gozd, jih pretepli z gumijevkami, zbrcali in jim grozili s pištolo.

Leta 2003 je bilo v Murski Soboti organizirano usposabljanje za policiste na temo romske kulture in jezika. Na usposabljanju so bili policisti seznanjeni z osnovami specifične postopkov

policistov z Romi. Tako so se razvila neformalna pravila o intervencijah in postopkih z Romi. V nadaljevanju so izpostavljena nekatera najbolj »zgovorna« pravila, povzeta po Vukanu (2008).

**Komunikacija:** *Večina Romov naj bi se odzivala z intenzivnejšo komunikacijo (z vpitjem, gestikuliranjem, gibanjem ...), zato je treba postopke voditi umirjeno. Ob koncu postopka je treba preveriti razumevanje.*

Pomembno je, da se zavedamo možnosti, da nas oseba v postopku ne razume, zato se strinjam, da je treba preveriti razumevanje postopka, pa vendarle ne samo pri Romih.

To, da se Romi intenzivno, burno in glasno odzivajo, je predsodek, ki govori o tem, da so Romi glasni in nasilni. Seveda so ljudje ob policijskih postopkih živčni, se počutijo nelagodno, kar seveda ne velja samo za Rome.

**Čas in prostor:** *Če so obveznosti Romov vezane na daljše časovno obdobje, so za njih take stvari neobvezne, zato jih je treba dan pred napovedanim srečanjem s policisti opomniti na obveznosti.*

To, da so stvari za Rome neobvezne, je zopet mit o svobodnem, neobremenjujočem romskem življenju brez skrbi in obveznosti. Težava z vročanjem vabil, pozivov itd. je v tem, da pošta v romska naselja pogosto ne prihaja redno ali pa jo poštar izroči v roke prvemu, ki ga sreča, četudi je to otrok, ki vse skupaj odvrže.

**Postopki v romskih naseljih:** *Vstop policista ali policijske patrulje v romsko naselje je za Rome osrednji dnevni dogodek, ki ga spremljajo z velikim zanimanjem in v še večjem številu. Večina na glas komentira dogajanje, predvsem ženske in otroci. Postopki policistov morajo biti zato izvedeni hitro in strokovno. Čeprav so Romi med seboj tako socialno kot družinsko razslojeni, pa postanejo ob takih dogodkih zelo enotni.*

V tem pravilu vidim mit, ki govori o enotnosti, povezanosti in solidarnosti Romov. To pri policistih zelo verjetno vzbuja tudi občutke strahu pred tem, da bi se njihova enotnost oziroma kolektivna solidarnost lahko razvila v nasilje do policistov. Če bodo ukrepali hitro, bodo tudi

prej odšli iz naselja, vprašanje pa je, ali bo njihovo hitro strokovno ukrepanje tudi učinkovito (ali bodo obravnavani ljudje razumeli jezik, vsebino in predvsem učinke povedanega ipd.).

**Živali:** *Od živali imajo poseben pomen konj, pes in jež. Konj je statusni simbol, ker pomeni nekaj več. Glede na to imajo policijski konjeniki v romskih naseljih precej višjo vrednost kot drugi policisti.*

Tukaj je prisoten element kulturnega rasizma, ki govori o nekih posebnih romskih kulturnih vrednotah in verovanjih. Realnost pa je taka, da je od t. i. romske kulture (ostal) živ le romski jezik.

**Kazen:** *Učinkovitost zakonodaje in kaznovalne politike v romski skupnosti naj bi se pogosto razlikovala od naših pričakovanj. Romska skupnost naj bi tako upoštevala naslednje sankcije:*

- *izobčenje (izgon iz družine),*
- *odvzem prostosti (uklonilni zapor, prestajanje zaporne kazni),*
- *odvzem sredstev prekrška ali kaznivega dejanja,*
- *vrnitev protipravno pridobljenih predmetov,*
- *takojšnje denarno plačilo,*
- *praviloma naj bi imela žena pregled nad finančnimi sredstvi v družini.*

To pravilo govori pravzaprav o tem, da Romi ne upoštevajo zakonov, in tako podpira še en predsodek o romski kriminaliteti. Ker naj ne bi upoštevali zakonov, je treba z njimi ravnati drugače, bolj strogo? Jim takoj odvzeti prostost, sicer ne bodo sankcionirani?

**Kriminal:** *V primeru delinkvence praviloma delujejo v okviru družine ali sorodstva. Jezik je njihova največja varovalka in zato sila neradi romščino učijo zunaj svoje skupnosti.*

Moja izkušnja je popolnoma drugačna. Romi v Grosuplju nas spodbujajo k učenju romskega jezika in nam pri tem pomagajo. Večkrat nam tudi povejo, da bi morali bolj znati romščino. Poglavje zaključujem s citatom prof. dr. Dragana Petrovca (2006):

*Ali lahko pričakujemo, da se bo policija korektno obnašala do Romov, če jim vsa oblast sporoča, da niso vredni uresničitve odločbe ustavnega sodišča? Od tega pa do metanja bomb v njihove domove je le korak. Že prehojen. Kaj lahko pričakujemo, če parlamentarec nekam pošlje varuha človekovih pravic? Le to, da bo v naslednjem mandatu izbran tak, ki ne bo nikogar vznemirjal s svojimi opozorili. In kaj lahko pričakujemo od policistov, če ne glede na dokazano, izpričano in dokumentirano nasilje vsi šefi zagotavljajo, da je postopek v skladu z zakonom, pooblastili in sploh strokoven?*

### **1.3 MEDIJSKE REPREZENTACIJE ETNIČNIH SKUPIN**

Hall (1993; v Kuhar, 2006: 123) pravi, da imajo mediji integrativno, pojasnjujočo in legitimno moč, da oblikujejo in definirajo politično realnost, še posebno v tistih situacijah, ki so neznane, problematične ali ogrožajoče.

Kulturni rasizem je v govoru nadomestil biološkega, kar pomeni, da diskriminacijo na podlagi barve kože ipd. nadomešča diskriminacija zaradi življenjskega sloga, spolne usmerjenosti, kulture. Kot pravi Pajnikova (2003: 87), danes žal postaja sprejemljivo koga označiti kot kriminalca, ker naj bi bil videti kot kriminallec.

»Ključni princip predstavljanja akterjev v popularnih medijih je zgrajen na t. i. mi-diskurzu, ki deli prebivalstvo na »nas« in »njih«. »Nam« potencirano pripisuje pozitivne vrednosti, »njim« pa negativne lastnosti« (Erjavec idr.; 2000: 16).

*Mediji imajo danes osrednjo vlogo pri postavljanju kazala pomembnosti o tem, o katerih temah poteka javna razprava, o katerih razmišljajo in se pogovarjajo ljudje. Z izbiro teme, virov, žanrske predstavitve, jezika in stila vsak dan konstruirajo in reproducirajo predstavo o »nas« kot pripadnikih večinskega naroda in o »njih« kot pripadnikih manjšine. Občinstvu ponujajo le nekatere kulturne vzorce, jim dodajajo nove pomene in jih delajo zdravorazumske, obče veljavne in edino pravilne (prav tam: 7).*

*Medijski vpliv se ne kaže samo v izbiri dogodkov in favoriziranju določenih razlag, temveč tudi v tistem, kar ostane medijsko nepokrito. Kot ugotavljata ameriška raziskovalca Lazarsfeld in Merton v več kot pol stoletja stari študiji Množično sporočanje, popularni okus in organizirano družbeno delovanje, se vpliv, ki ga imajo mediji na svoje občinstvo, ne kaže le v tem, kaj povedo, ampak, pomembneje, v tistem, česar ne omenjajo (Lazarsfeld in Merton, 1999: 28). V primeru medijskega poročanja o Romih je treba analizirati tudi tisto neizgovorjeno oz. tisto, kar je namenoma ostalo zunaj medijskega pogleda (Erjavec idr.; 2000: 11).*

### **1.3.1 NEGATIVNE REPREZENTACIJE ROMOV V MEDIJIH**

»Kateri so prevladujoči stereotipi, ki jih ima večinska družba o Romih, in kakšno vlogo imajo mediji pri njihovi produkciji in reprodukciji? Tematsko bi jih lahko razdelili na (Erjavec idr., 2000: 20–24):

- Romi so grožnja družbenemu redu (Romom je kriminaliteta prirojena),
- Romi so grožnja ekonomskemu redu (ogrožajo naše družbenoekonomske interese) in
- Romi predstavljajo grožnjo našemu kulturnemu redu (imajo drugačno kulturo, mentaliteto in obnašanje, ki niso v skladu z normami večinskega prebivalstva).

Erjavec idr. (2000) izpostavljajo naslednje strategije argumentiranja:

- zanikanje nestrpnosti,
- blažitve,
- posploševanje,
- upravičevanje (sprejemljivost dobrih Romov),
- obrnitev (obtožba žrtve),
- strategija protinapada (»Mi nismo nestrpni, nestrpni so drugi.«) in
- strategija grešnega kozla.

Po besedah Milosavljevičeve (2003: 79) celoten pomen množičnih občil in delo novinarjev temeljita na principu javnosti, zato je logično pričakovati, da po takih principih delujejo tudi sama občila, vendar je dejanskost pogosto drugačna. Milosavljevič (prav tam: 79) navaja

nekaj etičnih problemov novinarstva, kot jih zaznava občinstvo. Med najpogostejše sodijo tudi napadanje šibkih, osredotočenost na slabe novice ter neimenovanje virov.

Kodeks slovenskih novinarjev kot dolžnost novinarjev opredeli »predstavljati celovito sliko dogodkov in svoje delo, ob spoštovanju pravic drugih, opravljati natančno in vestno. Takšno delo je temelj verodostojnosti novinarjev« (b. d.). V 23. členu kodeksa pa je zapisano, da se mora novinar »izogibati rasnim, spolnim, starostnim, verskim, etničnim in geografskim stereotipom ter stereotipom, povezanih s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom in socialnim položajem. Diskriminacija zaradi spola, pripadnosti etnični, verski, socialni ali narodni skupnosti, žalitev verskih čustev in običajev ter netenje mednacionalnih trenj niso dopustni.«

V nadaljevanju bom na kratko predstavila nekaj najbolj značilnih elementov medijskega diskurza, kot jih opredeli Pajnik (2003).

### **Problematizacija**

Pogosta fraza, ki jo zasledimo v prispevkih, je »romska problematika«. Gre torej za »probleme«, ki jih povzročajo marginalizirane skupine, v našem primeru Romi. Zaradi tržne nezanimivosti se mediji s težavami teh družbenih skupin po navadi ukvarjajo šele takrat, ko prerastejo v konflikt ali problem, ki lahko prizadene pripadnike večinske populacije. Ko mediji predstavljajo Rome, govorijo predvsem o »problemih« priseljevanja in nastanitve, socialnih težavah, kulturnih razlikah in težavah z integracijo.

### **Kriminalizacija**

Strategija kriminalizacije je med najpogostejšimi strategijami, s katerimi se v medijih reproducira govor o »problemu«. Tako na primer Romi nastopajo zlasti kot akterji negativno ovrednotenih dejanj. Pogosti stereotipi, ki jih zasledimo v medijih so, da »vsi Romi kradejo«, da »so agresivni« ali »da grozijo«. Kriminaliteta etničnih skupin je v medijih pogosto prikazana kot prirojena. V veliki večini primerov gre za domneve, za predsodke, ki jih novinarji apriori aplicirajo na manjšinsko prebivalstvo, brez dokazov in preverjenih informacij.

### **Kolektivizacija in sovražni govor v poimenovanjih**

Predstavniki etničnih manjšin in drugih družbenih skupin se pogosto pojavljajo kolektivno in le redko kot konkretni posamezniki. V medijih so največkrat tudi poimenovani s kolektivnimi izrazi. Gre za t. i. strategijo generalizacije, »ki stigmatizira vso skupino kot nezaželeno in vredno obsodbe, vzpostavlja princip kolektivne krivde, ki služi potrjevanju »normalnosti« večinske skupine. Tisti, ki so drugačni, so kolektivni osumljenci« (Memmi, 2000: 113; v Pajnik, 2003: 90). Diskurz »mi – oni« ustvarja in utrjuje stereotip o dveh vrstah, o »dobrih Slovencih« in »slabih marginalcih«.

### **Diferenciacija**

Strategija diferenciacije učinkuje kot strategija za utrjevanje predsodkov. Predsodke prepoznamo kot splošne sodbe, ustvarjene in izražene na podlagi minimalnih informacij o osebah ali skupinah. Romi so predstavljeni kot tisti, ki »povzročajo škodo na njivah, travnikih in gozdovih«, »prosjačijo«, »delajo zgago«, »se naglo množijo« ipd.

### **Dehumanizacija**

Je skrajna oblika diferenciacije. Gre za opisovanje, s katerim govorec zanika drugega v njegovem oziroma njenem obstoju. Gre za diskurz inkriminacije »njih« že zaradi »njihovega« obstoja. V tej obliki diferenciacije Romi na primer zaradi drugačne kulture in mentalitete, ki nista v skladu z normami večinskega prebivalstva, predstavljajo »grožnjo našemu kulturnemu redu«.

### **Legitimacija »obrambnega« delovanja**

Legitimacija obrambnega mehanizma je strategija, ki v medijih pogosto legitimira ksenofobični diskurz. Njena značilnost ni le stigmatizacija »drugega«, temveč oblikovanje diskurza žrtve. »Normalno« prebivalstvo in država postaneta žrtvi; gre za strategijo ustvarjanja konsenza o ogroženosti državljanov in države. Tako se Rome prikazuje kot tiste, ki ogrožajo naše družbenoekonomske interese, v nasprotju z »zagnanimi, pridnimi in delavnimi ljudmi« (večinskim prebivalstvom) »niso sposobni izkoristiti možnosti, ki jim jih država velikodušno ponuja«. Romi tako »prejemajo velike socialne pomoči«, »so leni«, domačini pa »delovni ljudje«.

*Romi so brez ekonomske, politične in komunikacijske moči. Njihovo medijsko pojavljanje je običajno skrajno poenostavljeno in se vrti okrog tematskega sklopa – težave in konflikti. Nenehna produkcija in reprodukcija podob Romov kot problematičnih pa imata daljnosežne posledice. Romi postanejo manjvredni državljani – državljani, nad katerimi je verbalno (in fizično) nasilje skorajda upravičeno* (Hribar, 2007: 34).

### **1.3.2 POZITIVNE REPREZENTACIJE ROMOV V MEDIJIH**

»Mediji bi morali pri poročanju o manjšinah skrbno upoštevati zakonska določila in poklicne standarde, zapisane v Novinarskem kodeksu, hkrati bi lahko posamezni mediji razvili lastne interne etične in programske smernice na tem kočljivem področju« (Petković, 2006: 16). Na tak način bi medijske hiše prevzele del odgovornosti za sovražni govor, ki se pojavlja v medijih in ga s programskimi smernicami tudi preprečevale. Pomembno se mi zdi, da bi bila v medijih spodbujana produkcija prispevkov, ki bi pripadnike neke manjšine prikazali v pozitivni luči in poročali o dobrih praksah.

Zavedati se moramo, da se mnenje ali postopanje posameznika, pripadnika neke manjšine praviloma ali pogosto kolektivizira, zato moramo biti previdni pri podajanju informacij, oblikovanju novic, reportaž itd., da ne kolektiviziramo in ne posplošujemo.

Na kakšen način torej oblikovati medijski prispevek, ki bi namesto izključevanja vključeval, in da bi se izognili negativni medijski predstavitvi? Tukaj je nekaj pravil, ki sem jih povzela po Priročniku za novinarsko poročanje o manjšinskih skupinah (Mediawatch, 2003):

- nikoli ne napišite članka, ne da bi intervjuvali več ljudi z različnimi mnenji;
- bodite previdni, kakšne besede in izraze uporabljate. Izogibajte se poniževalnih izrazov, s kakršnimi se ponavadi označuje ljudi drugih etničnih skupin;
- pridobivajte si vire v drugih etničnih skupnostih;
- zazrite se vase in poskušajte dognati, kakšne predsodke gojite;
- ko poročate o etničnih konfliktih, pazite, da boste dogodke in okoliščine postavljali v kontekst. Ne osredotočajte se zgolj na to, kdo je včeraj koga napadel;



- pogovorite se z ljudmi z obeh strani, in sicer tudi s tistimi, ki se ne izdajajo za voditelje;
- ne osredotočajte se zgolj na najvidnejše posledice etničnih spopadov, temveč tudi na manj očitne;
- ko poročate z obeh strani, poskušajte dognati, kje so skupne točke, in opozarjajte nanje;
- osredotočajte se na čustva ljudi, ki ne sodelujejo v etničnih spopadih, ne samo na dejanske dogodke;
- ne predpostavljajte, da ima vsaka stran monolitne predstave o resničnosti in da vsi razmišljajo enako;
- dogodke popisujte točno in navajajte vire informacij. Ne zanašajte se na hujškaške pridevnike, kakršni so »brutalno«, »nečloveško« in »barbarsko«;
- zapomnite si, da morate biti skeptični. Udeležencem konflikta ne dovolite, da bi vas izkoriščali ali manipulirali z vami;
- ne zmenite se za pozive oblastnikov ali drugih, češ, da morate izkazovati zadostno mero »zvestobe« ali »etnične solidarnosti«.

Mislim, da je pri oblikovanju prispevka za javnost s pripadniki manjšin treba njih same vprašati, na kakšen način želijo biti imenovani v jeziku, v katerem pišemo oziroma poročamo. Mogoče si v romščini rečejo »Cigani«, v slovenščini pa želijo biti Romi. Romi v različnih delih Slovenije uporabljajo druga poimenovanja tako za Rome kot Nerome.

Morda bi dodala še pravilo, naj bo v vsakem prispevku, ki govori o določeni etnični skupini, izjava pripadnika te etnične manjšine. Pomembno se mi zdi tudi, da bi medijske hiše spodbujale zaposlovanje pripadnikov drugih narodnostnih, verskih in etničnih skupin. Prav tako bi morale poskrbeti in prepovedati, da se pripadniki manjšin obravnavajo diskriminatorno in prikazujejo stereotipno.

## 1.4 PRIMERI DOBRIH PRAKS

### 1.4.1 EVROPSKA UNIJA

Pregledala sem poročila Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije (EUMC) od leta 2002 do leta 2008. O dobrih praksah na področju preprečevanja rasističnega nasilja in ksenofobije poročajo le v poročilih za leti 2005 in 2006. Le tri države pa navajajo primere dobrih praks, ki vključujejo konkretno romsko skupnost, in sicer Češka, Slovaška in Madžarska.

Primere dobre prakse bi lahko razdelili na štiri ravni, in sicer:

- policijske pobude,
- pobude, osredotočene na žrtve rasističnega nasilja,
- zbiranje podatkov o rasistično motiviranem nasilju,
- preprečevanje rasizma in ekstremizma.

#### *Policijske pobude*

EUMC je v poročilu o »Policijskem rasističnem kriminalu in nasilju« (september 2005) predstavil pregled obstoječe policijske prakse v EU v letih 2004 in 2005. Poročilo navaja, da ima peščica držav članic primere dobrih praks. Vendar večina policijskih pobud ne zagotavlja celovitega odgovora na rasistično nasilje. Primeri lokalnih pobud običajno obstajajo, vendar so ponavadi osredotočeni na »multikulturnost« in »rasizem« in ne na specifično temo rasističnega kriminala in nasilja ter rasizma med policisti.

**Na Češkem** je bila od januarja 2005 metoda evidentiranja kaznivih dejanj, ki so motivirana z verskim ali etničnim sovraštvom, uvedena v evidenčni sistem generalne policijske uprave.

V letu 2004 je bil organiziran poletni tabor za romske otroke, ki so ga organizirali nevladna organizacija »Medsebojno sobivanje« in policisti iz ostravske regije. Tabor je bil namenjen izboljšanju komunikacije in razumevanja med romskimi otroci in policisti ter reševanju problema nedokumentiranih rasističnih napadov in policijskih predsodkov.

**Na Slovaškem** je od januarja 2004 prišlo do organizacijskih sprememb, vključno z vzpostavitvijo posebne enote za boj proti rasističnemu kriminalu in ekstremističnim aktivnostim.

Ministrstvo za notranje zadeve je v istem letu skupaj s številnimi partnerji začelo s programom usposabljanja specialnih policijskih enot za bolj učinkovito delo z romsko skupnostjo.

**Na Madžarskem** so policijski uradniki v okraju Pest v okviru Phare in Ministrstva za šolstvo organizirali pobudo za usposabljanje policistov, kjer se udeleženci učijo romskega jezika in kulture.

**Na Irskem** garda (policija) za medkulturne in rasne enote izvaja antirasistične programe ozaveščanja in usposabljanja za »policiste za etnično zvezo«. Prvi policist je bil imenovan decembra 2001.

Policija je objavila ugotovitve raziskave iz leta 2005, ki je vključevala vprašanja o izkušnji rasističnih incidentov.

**Ciper:** Izhajajoč iz akcijskega načrta iz leta 2004, je policija v letu 2005 ustanovila mehanizem za beleženje »rasističnih« nezgod. Kljub temu da je varuh človekovih pravic priporočil, da se incidenti označijo za »rasistične«, do sedaj še nobeno kaznivo dejanje ni bilo zabeleženo kot »rasistično«.

**Poljska:** Ustanovljena je bila »ekipa« za spremljanje rasizma in ksenofobije v okviru Oddelka za verske in narodne manjšine Ministrstva za notranje zadeve in upravo. Ekipa je bila zadolžena za oblikovanje podatkovne baze o rasni diskriminaciji in nasilju z določbo, po kateri bi bila podatkovna baza delno na voljo javnosti. V okviru programa PHARE so začeli z delavnicami za policiste in sodnike, ki so bile organizirane v okviru projekta PHARE 2002 »Krepitev protidiskriminacijske politike«.

**Švedska:** V obdobju od 13. februarja do 9. maja 2004 je policija v Stockholmu vodila projekt

za spodbujanje snemanja »zločinov iz sovraštva« (vključno z rasističnimi in ksenofobičnimi kaznivimi dejanji).

**Škotska:** Škotska vlada je septembra 2004 objavila Poročilo delovne skupine o »zločinih iz sovraštva« ter pripravila podrobna priporočila na področju zakonodaje in kazenskega pravosodja, vključno s področji zunaj kazenskega pravosodnega sistema.

**Avstrija** letno organizira okoli štirideset policijskih usposabljanj z naslovom »A World of Difference« – Svet razlik. Od leta 2004 je usposabljanje za policiste postalo obvezno.

**V Veliki Britaniji** si vlada s policijo in z reformo kazenskega prava prizadeva za učinkovit odgovor na problem »zločinov iz sovraštva«, še zlasti rasističnega nasilja.

**Belgija:** Od 1. januarja 2006 je v policijskih poročilih o kaznivih dejanjih treba izpolniti tudi polje »diskriminacija«, če je ta odigrala svojo vlogo v posameznem kaznivem dejanju.

### ***Pobude, osredotočene na žrtve rasističnega nasilja***

**Na Portugalskem** sta Združenje za podporo žrtvam ter Komisar za priseljence in etnične manjšine novembra 2004 podpisala protokol o ustanovitvi enote za podporo žrtvam etnično in rasistično osnovane diskriminacije.

**V Belgiji** so začeli z mediacijo za manjše prekrške, povezane z raso, ki poskuša rešiti manjši spor/kaznivo dejanje zunaj sodišč, in sicer prek neposrednega stika med žrtvijo in storilcem kaznivega dejanja ali preko mediatorja. Eden od ciljev mediacije je pomiriti žrtve z izkušnjo viktimizacije in stiske ter ji dati glas. Belgijski Center za enake možnosti in nasprotovanje rasizmu (kot tudi druge agencije, ki pomagajo žrtvam diskriminacije) rešitve svojih primerov v veliki večini dosega zunaj sodišča.

**Nemčija:** V Brandenburg so policisti razvili koncept o varstvu žrtev, ki predpisuje, da bi morali biti vsi policisti kompetentni za obravnavo žrtev, še posebej žrtev ksenofobičnih kaznivih dejanj.

**Finski** informativni center za begunce je prejel finančna sredstva za eno leto (junij 2005–maj 2006) od Ministrstva za šolstvo za projekt, ki bo pomagal pripraviti državno podporo za zagotavljanje pravnega svetovanja za žrtve rasističnega nasilja.

### ***Zbiranje podatkov o rasistično motiviranem nasilju***

Neustreznost ali neobstoj podatkov in zbiranje le-teh je trajna težava, ko se poskuša oceniti obseg in naravo rasističnega nasilja in kriminala. Vendar pa nekatere države članice poročajo o spodbujanju razvoja, ki je v praksi pomenilo izboljšano zbiranje podatkov za države.

**Na Cipru** je policija v akcijskem načrtu sprejela sklop smernic, ki bodo omogočale razvrščanje incidentov tudi v kategorijo »rasno«. Ta ukrep je začel veljati januarja 2005.

**Na Poljskem** je vladni »Nacionalni program proti rasni diskriminaciji, ksenofobiji in nestrpnosti« v oktobru 2004 ustanovil skupino za spremljanje in zbiranje podatkov o rasizmu, rasni diskriminaciji in ksenofobiji.

### ***Preprečevanje rasizma in ekstremizma***

**Nemčija:** Na Spodnjem Saškem je bil na Svetu 2004 ustanovljen organ za preprečevanje desničarskega ekstremizma (SU). Glavna naloga SU je podpirati 170 lokalnih svetov, jim nuditi pomoč pri preventivnih ukrepih in svetovati, kako izvajati konkretne ukrepe proti desnemu krilu ekstremizma v civilni družbi.

**Španija:** Mestni svet Sabadell (Katalonija) je v letu 2005 objavil poročilo o dejavnostih skrajne desnice. Na podlagi poročila je bil izveden pilotni akcijski načrt z namenom preprečevanja vključevanja mladih v neonacistične skupine. Oblikovali pa so tudi smernice za pomoč žrtvam.

**Slovaška:** Marca 2005 je bil za predstavnike policije organiziran seminar o reševanju in dokumentiranju kaznivih dejanj, motiviranih z rasno, nacionalno ali drugo nestrpnostjo. Seminarja se je udeležilo 160 policistov iz 8 regionalnih policijskih direktorats, ki so skupaj objavili delo »Rasni ekstremizem na Slovaškem – neonacisti, njihovi premiki in cilji«.

### 1.4.2 SLOVENIJA

Na mariborski Fakulteti za varnostne vede od leta 2000 organizirajo letno konferenco s področja varnosti z naslovom »Dnevi varstvoslovja«. Cilj konference je predstaviti najnovejša varstvoslovna spoznanja in raziskovalne ugotovitve, primere dobre prakse ter primere uspešnih prenosov znanj v prakso, omogočiti neposreden stik med teoretiki in praktiki ter pospešiti razgrinjanje in reševanje aktualnih problemov na področju varstvoslovja (b. d.). Po vsaki konferenci oblikujejo zbornik strokovnih prispevkov. Tako je v publikaciji »Tretji slovenski dnevi varstvoslovja« objavljen strokovni članek z naslovom »*Odnos policije do marginalnih skupin: primer Romov in brezdomcev*« (Jakše in Pagon, 2002), leta 2005 so Ogulin, Brodarič in Ribič objavili članek »*Izvajanje nalog policije na območjih z večetničnimi skupnostmi – odnos policistov do ukrepov policije*«, leta 2007 pa je bil v zborniku objavljen prispevek z naslovom »*Problemi v komunikaciji med Romi in policisti*« (Stošič, Virjent in Novak, 2007).

Dneve varstvoslovja umeščam v poglavje dobrih praks, ker se mi zdi pozitivno, da na konferencah govorijo o romski skupnosti in da se vodilni v policiji zavedajo potrebnih sprememb. Pomembno pa se mi zdi na tem mestu opozoriti, da so Romi v člankih predstavljeni kot nevarni in nezaželeni, problematični in potrebni strožjega nadzora kot ostali prebivalci.

Dobre prakse v Sloveniji sem le stežka našla. Zasledila sem le en članek z naslovom »*Prepoznavanje in obvladovanje stereotipov*« v reviji Varnost (2/2007), v katerem je opisan program, ki bi ga lahko uvrstili med dobre prakse.

Gre za program usposabljanja policistov za delo v večetnični družbi, ki se je začel maja 2004. Poskusno se je začel izvajati novembra in decembra 2003 v Murski Soboti. Program je bil vsaj po namenu, če ne po učinku, pozitivno zasnovan.

Namen opisanega usposabljanja je bil »ozavestiti policiste o lastnih stereotipih in pravilnem pristopu do romske populacije oz. jih usposobiti za prepoznavanje in obvladovanje različnih stereotipov in prepričanj ter jih naučiti obvladovati konfliktne okoliščine, v katerih se znajdejo pri svojem delu. Cilj projekta je bil razširiti poznavanje mednarodno pravnih dokumentov in

ozavestiti njihov pomen za policijsko delo ter doseganje partnerskega odnosa s skupnostjo«. Na vseh usposabljanjih so sodelovali tudi pripadniki romske skupnosti.

Od leta 2003 je bilo usposobljenih 530 policistov in starešin, osnove romskega jezika pa pozna 45 policistov PU Novo mesto, Krško in Ljubljana.

V revijah »Varnost« v obdobju 2006–2008 ni članka, ki bi se dotikal dela z romsko skupnostjo, razen omenjenega, med prebiranjem katerega pa sem pogrešala mnenja Romov o uspešnosti omenjenega programa.

## 2. PROBLEM

Leta 2007 sem se priključila projektnemu delu z Romi. Pri svojem prostovoljnem delu sem spoznala tudi družino Horvat<sup>8</sup>. Ko sem v časopisu prebrala, da so dečka te družine pretepli policisti, sem družini ponudila svojo oporo. Sami so mi rekli, da ne vedo, na koga bi se obrnili. Zaradi dolgoletne socialne izključenosti Romov in institucionalnega rasizma, ki so ga deležni vsakodnevno, je družina potrebovala oporo pri uveljavljanju svojih pravic in zaščite mladoletne osebe.

Policijsko nasilje nad Romi je ena izmed najhujših oblik institucionalnega rasizma. Zgodbe velikokrat ostanejo neodkrite, saj se ljudje bojijo, da bo po prijavi policista zadeva postala še hujša in da bodo še bolj ogroženi. Pri svojem prostovoljnem delu sem slišala veliko zgodb o policijskem nasilju nad Romi, ki so ostale nerazkrite. Institucije, kot je na primer CSD, ki naj bi zagotavljale podporo posamezniku in družini, so odpovedale. Ko se je družina Horvat po pomoč obrnila na lokalni CSD, jih je socialna delavka odslovila, češ, da to ni v njeni pristojnosti. Po 10. členu Kodeksa etičnih načel v socialnem varstvu (Ur. list RS 59/2002) strokovni delavec/delavka ne sme odkloniti nudenja iskane pomoči.

V diplomski študiji sem s študijo primera analizirala primer policijskega nasilja nad mladoletnim romskim dečkom, v katerega zgodbo sem bila tudi sama vpletena. Primer sem analizirala skozi načela socialnega dela in skozi veljavno slovensko zakonodajo.

Moji raziskovalni vprašanji (v nadaljevanju RV) sta bili:

RV 1: Kje v postopku se kažejo elementi institucionalnega rasizma?

RV 2: Kako lahko v podobnem primeru podporno ravna socialna delavka oziroma socialni delavec?

---

<sup>8</sup> Priimek je spremenjen zaradi spoštovanja načela zagotavljanja anonimnosti.



## 3 METODOLOGIJA

### 3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativne narave, kar pomeni, da je sestavljena iz »osnovnega izkustvenega gradiva, zbranega v raziskovalnem procesu, in besednih opisov ali pripovedi, v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in operacij nad števili« (Mesec, 2007: 11).

Odločila sem se za študijo primera, ki je v socialnem delu definiran kot »pristop pri raziskovanju pojavov, procesov in postopkov na področju socialnega dela s pomočjo proučevanja posameznih problemov in pomoči v takih primerih, bodisi laične pomoči bodisi strokovne pomoči socialnega dela. Pri proučevanju posameznega primera zberemo podatke iz različnih virov in primer z različnimi metodami podrobno in celostno opišemo ter analiziramo« (prav tam: 52).

Študija primera, za katero sem se odločila, je:

- posamezen primer institucionalnega rasizma (gre za postopke obravnav na osnovni šoli, centru za socialno delo, policiji, v pritožbenem postopku, na sodni obravnavi in v procesu prostovoljne pomoči);
- singularna (ker proučujem samo en primer);
- sestavljena enota (gre za več organizacijskih enot – družino, policijo, osnovno šolo, center za socialno delo, Ministrstvo za notranje zadeve, Vrhovno državno tožilstvo);
- kombinirana (gradivo sem pridobila z opazovanjem z udeležbo, s spraševanjem in iz posredovanih dokumentov s strani institucij).

### **3.2 SPREMENLJIVKE**

Spremenljivke, ki so me zanimale, so postopek institucionalne obravnave družine dečka skozi elemente institucionalnega rasizma, metode in načela socialnega dela ter veljavna slovenska zakonodaja.

### **3.3 VIRI PODATKOV**

Študija primera je bila izvedena z opazovanjem z udeležbo, pogovori z udeleženiimi v procesu, z analizo lastnih dnevniških zapisov ter zapisov različnih služb.

### **3.4 POPULACIJA IN VZORČENJE**

Pri študiji primera gre za posamezen in celovit primer institucionalnega rasizma.

### **3.5 ZBIRANJE IN UREJANJE PODATKOV**

Zbiranje podatkov je potekalo na območju občine, kjer družina prebiva, v Ljubljani in v Mengšu. Analiza primera se je začela 7. 9. 2008 in je trajala do 26. 1. 2009. Podatke sem zbiral z opazovanjem z udeležbo, s pogovori z udeleženiimi v procesu, dnevniškimi zapisi ter zapisi različnih služb.

Zbrane podatke sem kronološko uredila. Sicer ne gre za popoln opis dogodkov, temveč je prikazan kronološki potek ključnih dogodkov, ki pripomorejo k razumevanju primera.

***Tabela 1.1 Kronološki pregled ključnih dogodkov***

| <b>DATUM</b>   | <b>OPIS DOGODKA</b>                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|----------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| September 2008 | V časopisu preberem, da je policist pretepel Zorana <sup>9</sup> , mladotnega romskega dečka, člana družine Horvat.                                                                                                                                                                   |
| 7. 9. 2008     | S prostovoljko na projektu obiščeva družino Horvat. Otrokova mama obnovi dogodke in dogovoriva se, da ji bom pomagala pri prepisu sina na drugo osnovno šolo.                                                                                                                         |
| 8. 9. 2008     | Pokličem v osnovno šolo, kjer deček obiskuje nižji razred, in se s šolsko svetovalno delavko dogovorim za sestanek 9. 9. 2008 ob 9. uri z namenom pogovora o dogajanju in prepisom dečka na drugo osnovno šolo.                                                                       |
| 9. 9. 2008     | S Samanto se udeleživa sestanka na osnovni šoli Rožnik s šolsko svetovalno delavko in ravnateljico. Dogovorimo se o prepisu in o naslednjem sestanku z učiteljicami, ki so poklicale policijo, da bi ugotovili, kaj se je tisti dan, ko je policist pretepel Zorana, dogajalo v šoli. |
| 18. 9. 2008    | Sestanek s pravnico s Pravno-informacijskega centra (v nadaljevanju PIC) in predstavnico Mirovnega inštituta. Sestanek je bil namenjen pregledu obstoječih možnosti glede podajanja pritožb in drugih pravnih vprašanj.                                                               |
| 24. 9. 2008    | Sestanek na osnovni šoli Rožnik. Z Danijelo sva se pogovarjali z učiteljicama o dogajanju na šoli tistega dne, ko je policist pretepel Zorana.                                                                                                                                        |
| 24. 9. 2008    | Sestanek z odvetnikom, na katerega se je obrnila družina Horvat. Odvetnik je policiji posredoval zahtevo za pojasnilo, oni pa so mu odgovorili, da so zadevo že poslali na Vrhovno tožilstvo.                                                                                         |

<sup>9</sup> V diplomskem delu nisem uporabljala pravih imen vpetenih oseb, kraja dogajanja, nazivov osnovnih šol ... Namesto pravih imen sem zaradi lažjega branja uporabila izmišljena imena ali inicialke. Prav tako sem zakrila druge značilnosti družine, kot so število družinskih članov, kraj bivanja, starost itd. Na tak način sem poskušala zagotoviti načelo anonimnosti. S predhodnim dovoljenjem prostovoljk sem uporabila njihova prava imena.

|              |                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|--------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. 10. 2008  | Poslana je bila pritožba zoper ravnanje policistov in nasilje nad mladoletnim Zoranom Horvatom na Sektor za pritožbe Direktorata za policijo in druge varnostne naloge Ministrstva za notranje zadeve.                                                                         |
| 6. 11. 2008  | Poizvedovanje policista. G. Rok mi je povedal, da ga je policist Janez Novak spraševal o meni. Zanimalo ga je, kdo sem in kje živim.                                                                                                                                           |
| 7. 11. 2008  | Poklicala me je policijska inšpektorica in povedala, da ge. Horvat ni mogla dobiti (nimajo telefona in pošta ne prihaja redno) ter me povabila na pogovor o primeru policistovega nasilja nad Zoranom.                                                                         |
| 10. 11. 2008 | Ga. Samanta me je vpričo policijske inšpektorice poklicala in izrazila željo po spremstvu na zaslišanju na policijski upravi. S policijsko inšpektorico sem se dogovorila za svojo prisotnost na zaslišanju.                                                                   |
| 11. 11. 2008 | Policijska inšpektorica je na Policijski upravi Ljubljana zaslišala gospo Samanto. Po zaslišanju je govorila še z mano.                                                                                                                                                        |
| 3. 12. 2008  | Poklical me je g. Franci Jerina s Sektorja za pritožbe na Ministrstvu za notranje zadeve in me obvestil, da je senat sklican za 18. 12. ob 9. uri v Ljubljani. Dogovorila sva se, da lahko s prostovoljko Danijelo s pooblastilom spremljava gospo Samanto.                    |
| 18. 12. 2008 | Seja Senata za pritožbe. Senat je ugotovil, da je pritožbeni razlog policistovega grdega ravnanja z otrokom ter povzročitev telesnih poškodb neutemeljen ter da je policist ravnal nestrokovno, saj ni upošteval 6. člena Pravilnika o policijskih pooblastilih.               |
| 13. 1. 2009  | Vrhovno državno tožilstvo je kazensko ovadbo zaradi kaznivega dejanja kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po členu 270 Kazenskega zakonika ovrglo, ker ni podan utemeljen sum, da bi Janez Novak storil naznanjeno kaznivo dejanje. |

### 3.6 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Analizo<sup>10</sup> empiričnega gradiva sem opravila s kvalitativno metodo odprtega kodiranja, ki je »postopek oblikovanja pojmov iz empiričnih opisov, enot besedila, kot smo jih določili pri razčlenjevanju besedila. Gre za postopek kategoriziranja in razvrščanja podatkov, v katerem posameznim delom besedila pripisujemo pojme; besedila, ki smo jim pripisali isti pojem, zberemo, jih ločimo od besedil, ki spadajo pod drug pojem, in tako organiziramo podatke« (Mesec, 2007: 30).

Postopek odprtega kodiranja Mesec (prav tam: 30) razdeli na štiri dele:

- pripisovanje pojmov empiričnim opisom,
- združevanje sorodnih pojmov v kategorije,
- osno kodiranje in
- analizo značilnosti pojmov in kategorij.

Najprej sem zbrala vso pridobljeno dokumentacijo – zapisnike različnih sestankov, zapise pogovorov z udeleženi v procesu, lastne dnevniški zapise, dokumente različnih služb in zapise prostovoljk. Zbrano gradivo sem kronološko uredila. Nato sem zbrano gradivo spremenila tako, da sem vsem osebam spremenila imena ali pa namesto imen zapisala inicialke, le imena prostovoljk so z njihovim dovoljenjem ostala nespremenjena. Prav tako sem spremenila ali izpustila vse tiste okoliščine, ki bi lahko razkrivale identiteto. V tako urejenem gradivu sem podčrtala in oštevilčila relevantne izjave.

**Primer** (del zapisnika sestanka na osnovni šoli):

Ga. Anja je povedala, da bi morala imeti letos v 1. razredu 3 romske otroke in da jim v ta namen ministrstvo plačuje 1 delavca in pol, vendar niti eden od teh ne obiskuje pouka. Ga. Anja je povedala, da je na splošno težko poučevati romske otroke, ker je za njih treba pripravljati druge učne liste in »te stvari«, saj jih le zaradi starosti spustijo v višji razred oz. se učitelji trudijo z njimi vsaj toliko, da dosežejo minimalne standarde. V poučevanje romskih

<sup>10</sup> Celoten postopek obdelave gradiva je prikazan v diplomskem delu. Vsi materiali, kjer je empirično gradivo kvalitativno obdelano, se nahajajo pri avtorici.

otrok vlagajo ogromno energije in truda, vendar slabo obiskujejo pouk, čeprav je to vse, kar od njih zahtevajo. Romske starše je treba zato nekako prisiliti, da bodo pošiljali otroke k pouku in morda bo z novim zakonom predvidena denarna kazen kaj zalegla. »Počakajmo in bomo videli, kaj bo,« je rekla ga. Anja.

Nekje med tem pogovorom je Danijela vprašala, če sta že kdaj bili v romskih naseljih, in ga. Ivana je odgovorila, da oni pač ne hodijo k učencem domov, ker tudi od otroka, katerega mama je samohranilka ali pa ga oče pijanec pretepa, pričakuje, da pride vsak dan v šolo in opravlja svoje obveznosti.

Podčrtanim izjavam sem nato pripisala kodo (pojem).

### **Primer:**

Za nekatere kode sem našla podlago v teoretičnih konceptih. Na primer »barvna slepota« (Dominelli, 1995) pomeni, da obravnavamo ljudi, kot da so »vsi enaki«. Način, kako ta pristop deluje, temelji na asimilacijski in integracijski percepciji.

***Tabela 1.2 Primer kodiranja***

| Zaporedna št. | Relevantna izjava                                                                                                                                                                                                                                                                   | Koda                                            |
|---------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| 110           | Ga. Anja je povedala, da bi morala imeti letos v 1. razredu 3 romske otroke in da jim v ta namen ministrstvo plačuje 1 delavca in pol, vendar niti eden od teh ne obiskuje pouka.                                                                                                   | Očitane Romom porabo davkoplačevalskega denarja |
| 111           | Romske otroke je na splošno težko poučevati, ker je za njih treba pripravljati druge učne liste in te stvari, saj jih le zaradi starosti spustijo v višji razred oz. se učitelji trudijo z njimi vsaj toliko, da dosežejo minimalne standarde.                                      | Spodbujanje k nizkim pričakovanjem              |
| 112           | V poučevanje romskih otrok vlagajo ogromno energije in truda.                                                                                                                                                                                                                       | Prelaganje odgovornosti                         |
| 113           | Slabo obiskujejo pouk, čeprav je to vse, kar od njih zahtevajo.                                                                                                                                                                                                                     | Spodbujanje k nizkim pričakovanjem              |
| 114           | Romske starše je zato treba nekako prisiliti, da bodo pošiljali otroke k pouku in morda bo z novim zakonom predvidena denarna kazen kaj zalegla.                                                                                                                                    | Sankcioniranje                                  |
| 115           | Danijela je vprašala, ali sta že kdaj bili v romskih naseljih, in ga. Ivana je odgovorila, da oni pač ne hodijo k učencem domov, ker tudi od otroka, katerega mama je samohranilka ali pa ga oče pijanec pretepa, pričakuje, da pride vsak dan v šolo in opravlja svoje obveznosti. | Barvna slepota                                  |

Nato sem kode združila v kategorije in podkategorije.

**Primer:**

**NESTROKOVNOST POLICIJE**

**POLICISTOVO NASILJE:**

**Verbalno nasilje:**

- policist ji je odgovoril, da bi ji odrezal roko in nogo,
- zmerjal jo je z besedo »prasica«.

**Fizično nasilje:**

- policist v občini X pretepel 9-letnega romskega dečka;
- zgrabili so dečka, eden mu je zvil roko na hrbet;
- policisti so otroka odpeljali v bližnji gozd;
- ko so ga čez približno pol ure pripeljali nazaj, je bil pokakan in polulan, kri mu je tekla iz ustnic, po glavi je imel buške;
- policist je Zorana ves čas držal za roko (Marija pokaže, kako ga je držal – za nadlaket desne roke), da ne bi ušel;
- Marija pove, da Zoranu sprva ni verjela, da so ga topli, ker ve, da policisti tega ne smejo početi, vendar pa je videla, da mu iz ust teče kri;
- policist je dečku zvil eno roko na hrbtu in
- ga s silo vrgel v »marico« kot »prašiča«,
- omenjeni policist je otroka ves čas držal za roko,
- potem mu je policist eno roko zvil na hrbet in
- ga grobo vrgel v »marico«.

**DRUGO NESTROKOVNO RAVNANJE POLICISTOV:**

- ko se je vračala v naselje, je videla policijsko »marico«, v kateri je bil njen sin, poskušala jih je ustaviti, da bi se peljala z njimi, pa je niso upoštevali;
- na šolo prišel policist Janez Novak skupaj z Zoranom.



## 4. REZULTATI IN RAZPRAVA

Glavna pomanjkljivost študije primera kot take je, da daje »varljiv občutek zaupanja v podatke in zaključke zaradi neposrednega stika, tako imenovanega »efekta zgodbe« ali »gestalt efekta«, to je učinka zaokroženosti, zapolnjenosti zgodbe« (Mesec, 2007: 56).

Pomanjkljivost konkretne študije primera je osebna vpletenost v zgodbo, zato sem težko objektivno ocenjevala situacijo. Poleg tega tudi nisem imela vpogleda v dogajanje na Vrhovnem državnem tožilstvu, zato sem lahko analizirala le izdan sklep. Prav tako o tem dogodku nisem govorila z nobenim policistom. Pomanjkljivost študije primera je tudi ta, da ne moremo posploševati in bilo zato potrebno opraviti več študij primera.

Študija primera pa je lahko po drugi strani koristna metoda, ki odpre široko polje za diskusijo in za nadaljnje raziskovanje. Tako je na primer pričujoča analiza enega primera omogočila vpogled v načine ravnanja državnih služb (s poudarkom na ravnanju policije) v primeru nasilja nad romskim otrokom, osumljenim kaznivega dejanja. Študija primera nam je razkrila ravnanje, ki je v nasprotju s teoretičnimi in predvsem etičnimi izhodišči ravnanja policije.

Zavedati se moramo pomena, razširjenosti in posledic institucionalnega rasizma, ki ga Urhova (2009: 200) opredeli kot obliko rasizma, vpeto v zakonodajo in v rutinirane strokovne prakse, ki ustvarjajo strukturne družbene neenakosti. Institucionalni rasizem se kaže v rutinskih politikah in praksah do deprivilegiranih državljanov, ki niso polno in enakovredno vključeni v vsakdanje življenje. V uradnih postopkih se od deprivilegiranih posameznikov pričakuje, da se bodo s sistemom spopadli kot polnopravni državljani. Zatakne pa se lahko že pri jeziku, saj nimamo tolmača za romski jezik, pa čeprav v Sloveniji živi okoli 10.000 Romov.

V študiji primera se je izkazalo, da je rasizem še kako prisoten in da strokovni delavci, vpleteni v primer, ne poznajo etnične realnosti Romov. Tako je na primer lahko ključna informacija, da pošta v romska naselja ne prihaja (redno), zato je treba ljudem včasih osebno vročiti vabilo ali poziv.

Predstavniki ključnih institucij uporabljajo diskriminatoren jezik. Tako sem velikokrat slišala izraze kot sta »romski tabor« in »Romček«, ki jih najdemo tudi v uradnih dokumentih.

### ***Kratek opis zgodbe***

Ko sem v časopisu prebrala novico, da je policist pretepel romskega dečka, sva s prostovoljko Danijelo družini Horvat ponudili čustveno oporo, informacije in spremstvo. Deček se je zaradi strahu pred policisti želel prepisati na drugo osnovno šolo, kar smo skupaj z mamo tudi dosegli. Obenem je družina izrazila potrebo po pomoči pri podajanju pritožbe zoper delo policista, ki je dečka pretepel. Ker sami nismo vedeli kaj lahko storimo, sva se z Danijelo po pomoč obrnili na Mirovni inštitut in PIC, kjer so nam svetovali naj sestavimo raziskovalni tim, ki bo poskusil pridobiti čimveč informacij o dogajanju tistega dne. Na razpolago sta bili dve pravni poti, in sicer pritožba zoper delo policista in kazenska ovadba. Najprej smo z dečkovimi starši skupaj zapisali potek dogodkov, nato smo se o dogajanju pogovorili tudi z učiteljicama, ki sta poklicali policijo in prebivalci naselja, ki so bili priče policistovemu prihodu in policijski obravnavi. Zapisane izjave smo poslali na Sektor za pritožbe na Ministrstvu za notranje zadeve, kazenska ovadba pa je bila s strani komandirja policijske postaje podana na Vrhovno državno tožilstvo po posredovanju odvetnika, na katerega se je obrnila družina. Ministrstvo za notranje zadeve je ugotovilo, da je bil kršen Pravilnik o policijskih pooblastilih, ne pa tudi, da je policist z dečkom grdo ravnal, oziroma mu zadal poškodbe. Vrhovno državno tožilstvo pa je kazensko ovadbo zavrglo, ker ni bil podan utemeljen sum, da je policist storil kaznivo dejanje.

## **4.1 ČASOVNA DIMENZIJA DOGODKOV**

V relativno kratkem obdobju (5 mesecev) je prišlo do intenzivnega sosledja dogodkov s strani uradnih institucij (uradni postopki), medtem ko je podpora naju s prostovoljko Danijelo zahtevala dolgotrajnejše ravnanje. Zaznali sva potrebo po dolgotrajnem socialnem urejanju družine, ki bi jo moral prevzeti CSD. Ta pa se ni odzval oziroma je socialna delavka zavrnila pomoč družini zaradi ozkega razumevanja polja socialnega dela.

Tudi osnovna šola oziroma svetovalna delavka bi lahko družini ponudila podporo in sodelovanje, ki je nedvomno pomembna naloga šole. »Tudi raziskava Resmana in sodelavcev

(1997) pokaže, da svetovalni delavci na šolah, učenci, učitelji in ravnatelji potrebujejo sodelovanje, računajo nanj in ga tudi vzpostavljajo pri reševanju vsakdanjih problemov« (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 85). To pa se v konkretnem primeru ni zgodilo. Osnovna šola je sicer sodelovala na našo pobudo, vendar bi bilo treba pri sodelovanju s starši vztrajati in soustvariti tako delovno okolje, kjer bi bilo možno soustvarjati nove rešitve.

S policijo pravzaprav nismo imeli kontakta, razen soočenja z ovadenim policistom na seji senata Ministrstva za notranje zadeve. S samim ministrstvom oziroma Sektorjem za pritožbe sem imela stike samo na seji senata in ko me je pred sejo po telefonu poklical predsednik senata in mi sporočil čas zasedanja senata.

Veliko stikov sem imela s policijsko inšpektorico s Policijske uprave Ljubljana, s katero sva bili v stiku v zvezi s primerom. Na njo sem se obrnila tudi sama, ko sem ji poročala o policistovih grožnjah družini v zvezi s pričanjem proti njem.

Uporabnica se je obrnila na CSD, a so pomoč zavrnili, na Vrhovno tožilstvo pa je bila poklicana na dve obravnavi, na kateri je nismo spremljali zaradi pomanjkanja časa, vendar jo je spremljal mož.

Uporabnica se je obrnila tudi na odvetnika iz lokalne odvetniške pisarne, ki pa pravzaprav ni imel neke vidnejše vloge v procesu. Na skupnem sestanku sva ga z Danijelo vprašali, ali bi bil pripravljen prevzeti primer *pro bono*, vendar to ni bilo odvisno od njega, tako da se je naše sodelovanje tukaj tudi zaključilo.

## **4.2 INTERAKCIJE MED INSTITUCIJAMI OZIROMA PODPORNA MREŽA**

Institucije, ki so bile vpletene v proces, so:

- CSD,
- osnovna šola,
- odvetniška pisarna,
- policijska postaja,

- Policijska uprava Ljubljana,
- Sektor za pritožbe na Ministrstvu za notranje zadeve in
- Vrhovno državno tožilstvo.

Poleg omenjenih institucij sva bili prisotni tudi midve z Danijelo, ki sva s pomočjo drugih prostovoljk in nevladnih organizacij (Amnesty International, PIC in Mirovnega inštituta) družini predstavljali podporo v stiski. V analizi me je zanimalo, kako so se vse uradne institucije, ki so bile vpletene in katerih poslanstvu sta varovanje (policija) in socialna podpora (svetovalna služba v OŠ, CSD), odzivale.

### ***Vloga lokalnega centra za socialno delo***

Lokalni center za socialno delo je opravljal le nadzorstveno funkcijo in uporabnici odklonil pomoč, ki jo je iskala. CSD ni zagotovil podpore družini v stiski, čeprav je bila ta upravičena do storitev. 14. člen Zakona o socialnem varstvu (Ur. list RS 3/2007) namreč navaja, da je upravičenec do storitev iz 12. in 13. člena tega zakona vsakdo, ki se znajde v socialni stiski in težavi. Center za socialno delo bi zato moral nuditi vsaj prvo socialno pomoč in osebno pomoč. Vendar je CSD pomoč odklonil oziroma zavrnil.

Ga. Samanta (Zoranova mama) je povedala: »Obrnili smo se na naš center za socialno delo, vendar nam je tamkajšnja socialna delavka rekla, da se je ta dogodek ne tiče, da mi ne more pomagati in da to ni njeno področje dela« (zapis pogovora z dne 7. 9. 2008). Socialna delavka je kršila načelo dolžnosti pomoči, ki pravi:

*Delavka/delavec v socialnem varstvu ne more odkloniti nudenja iskane pomoči. V primeru, ko nadaljnje sodelovanje ne bi bilo v korist uporabnika, ga lahko napoti k drugemu ustreznemu delavcu, vendar šele potem, ko je poskrbela/poskrbel za nujno pomoč. V nujnih primerih so delavke/delavci socialnega varstva dolžni pomagati ali poiskati ustrezno pomoč tudi uporabnikom, ki niso državljani Republike Slovenije (10. člen Kodeksa etičnih načel v socialnem varstvu, Ur. list RS, št. 59/2002).*

Vloga centra za socialno delo je bila zgolj nadzorstvena, in sicer so na obisk k družini v romsko naselje prišli le, ko so dobili iz osnovne šole prijavo, da dečka že nekaj časa ni v šolo,

saj so predvidene visoke kazni za tiste starše, katerih otroci neupravičeno ne obiskujejo pouka. *»Socialni delavci, ki so bili včeraj v naselju, so prišli pogledat, zakaj Zorana ni v šolo. Povedala sem jim, da se boji v šolo zaradi policistovega nasilja ter da sva midve dogovorjeni za sestanek na osnovni šoli«* (zapis pogovora z gospo Samanto z dne 9. 9. 2008).

### ***Vloga osnovne šole***

Z osnovno šolo smo imeli stike zaradi prepisa. Na sestankih so predstavnice šole uporabljale diskriminatoren jezik, najbolj pogosta sta bila izraza »romski tabor« in »Romček«.

Otrok se je po policijskem nasilju zaradi strahu želel prepisati na drugo osnovno šolo, vendar šolska svetovalna delavka ni verjela, da so policisti otroka pretepli. Po dogovoru z gospo Samanto sem poklicala na osnovno šolo, da bi se dogovorila za sestanek glede dečkovega prepisa. Šolska svetovalna delavka je odgovorila: *»To, da naj bi dečka pretepli, je samo sum, nič še ni dokazano!«* Odgovorila sem ji, da to res še ni dokazano, vendar se deček boji priti v šolo, mama pa se želi o tem pogovoriti. Gospa me je prekinila in poklicala drugo svetovalno delavko, kateri sem povedala še enkrat isto, ona pa mi je odgovorila: *»Zoran se zagotovo boji priti v šolo zato, ker je eni učiteljici ukradel mobilni telefon, drugi denarnico, tretji pa 200 EUR.«*

Predstavnice šole (ravnateljica, šolska svetovalna delavka in učiteljici) so na sestankih vztrajno govorile samo o kraji, o policijskem nasilju pa niso želele slišati. Šola ima dolžnost, da starše obvešča o njihovem otroku. Začudena sem bila, da staršev o izginotju otroka, o kraji in niti o prijavi na policijo ni nihče obvestil. Ena izmed učiteljic je to pojasnila: *»Takrat Zoranovih staršev nisem obvestila o tem, da je otrok izginil oziroma da je s policistom, ker jih nisem mogla, saj nisem imela njihovih kontaktov. Prvi šolski dan sem staršem razdelila liste, na katere so zapisali otrokove podatke in svoje kontakte, vendar Zoranovi starši tega niso napisali«*. Učiteljica je prenesla odgovornost šole na starše. Razlogov, da otrok v šolo ni prinesel lista z zelenimi podatki, pa je lahko veliko. Mogoče je otrok list izgubil, mogoče starši niso razumeli, kaj morajo napisati. Družina tudi nima telefona, zato niso mogli napisati telefonske številke. Če učiteljica ne bi tako ozko razumela polja svojega dela, bi lahko odšla na obisk k družini in tam skupaj z njimi izpolnila list s potrebnimi informacijami. Zakaj se to ni zgodilo, lahko razberemo iz besed, ki jih je ista učiteljica navedla ob drugi priložnosti: *»Mi pač ne hodimo k učencem domov, ker tudi od otroka, katerega mama je samohranilka ali pa*

*ga oče pijanec pretepa, pričakujem, da pride vsak dan v šolo in opravlja svoje obveznosti*«. Gre za očiten primer zanikanja rasizma, ki ga Lena Dominelli (1995) poimenuje barvna slepota, kar pomeni, da obravnavamo ljudi, kakor da so »vsi enaki«. Način kako deluje ta pristop, temelji na asimilacijski in integracijski percepciji.

Do romskih otrok imajo šole in pogosto tudi druge strokovne institucije nizka pričakovanja, kar je prav tako ena izmed tehnik zanikanja rasizma, ki rasizem vzdržuje. Tako je na sestanku, katerega namen je bil sicer ugotoviti natančen potek dogodkov tistega dne, ko je policist pretepel Zorana, ena izmed učiteljic povedala: *»Na splošno je težko poučevati romske otroke, ker je za njih treba pripravljati druge učne liste in te stvari, saj jih le zaradi starosti spustimo v višji razred oziroma se učitelji trudimo z njimi vsaj toliko, da dosežejo minimalne standarde*« (zapisnik sestanka na osnovni šoli z dne 24. 9. 2008).

Kot pravi Uletova (1999: 323), sodobni rasisti ne trdijo več, da so na primer Romi manj inteligentni kot Neromi, da so leni, temveč da imajo preveč pravic in zahtevajo preveč privilegijev, kar se je izkazalo, ko so Romom v osnovni šoli očitili porabo davkoplačevalskega denarja: *»Letos bi morala imeti v 1. razredu 3 romske otroke. Ministrstvo nam v ta namen plačuje enega delavca in pol, vendar niti eden od teh ne obiskuje pouka*« (zapis pogovora z dne 24. 9. 2008). V tem primeru učiteljica svoje predsodke opravičuje tako, da krivdo pripiše Romom, ki so preveč zahtevni in ogrožajo večinsko prebivalstvo ter živijo na račun davkoplačevalcev.

Učiteljice so govorile tudi o tem, da pravzaprav niso usposobljene *»za delo s temi ljudmi (Romi, op. a.), ker je treba vložiti toliko energije*«. Romske otroke so v govoru segregirali od drugih učencev v smislu, da še za slovenske učence nimajo dovolj časa, kaj šele za romske. Ena izmed učiteljic je tudi povedala, da je kar vesela, da romski otroci ne hodijo pogosto k pouku, saj se ji tako ni treba ukvarjati še z njimi, poleg vsega dela, ki ga ima: *»Poleg tega imam sedaj v razredu še enega ali dva »hendikepirana otroka« in eno punčko, ki ima zelo vneta dihala, zato ji teče slina iz ust in težko govori.*«

V pogovorih z učiteljicami je bilo prisotno zanikanje rasizma (Dominelli, 1995), za katerega je značilno, da protagonisti tega pristopa menijo, da v njihovem osebem in socialnem vedenju ni rasizma, hkrati pa sprejemajo, da obstaja pri drugih ljudeh in v drugih družbah.

Tako je učiteljica povedala, da »so Romi čisto drugi ljudje z drugačno miselnostjo in svojo kulturo in jih je preprosto treba drugače obravnavat, vendar pa so se Romi v zadnjih 20 letih močno spremenili na bolje. Tudi lokalni prebivalci so se zelo spremenili, vendar pa je Dolenjska dežela zase, Dolenjci so pač bolj zaprti oz. težko sprejemajo drugačne« (zapis pogovora z učiteljico).

Ko so se starši neromskih otrok, pa tudi učitelji pritoževali nad tem, da romski otroci hodijo na njihovo osnovno šolo, ni nihče ukrepal. »Tam učitelji malo stokajo, ker je pač treba v delo z romskimi učenci vložiti toliko energije, oni pa tega niso navajeni. Starši pa tudi niso navdušeni nad Romi, vendar moramo vedeti, da je bilo tako tudi na tej šoli. Sedaj pa nima nihče niti ene pripombe na Romčke, čeprav na začetku niso bili hepi« (zapis pogovora z dne 24. 9. 2008). Tu je prisotna strategija spregledovanja (Dominelli, 1995), ki deluje bodisi tako, da ne priznamo prisotnosti rasizma, ali pa tako, da v večini situacij zmanjšamo njegov pomen.

Tudi sicer so se učiteljice, svetovalna delavka in ravnateljica skozi ves proces izmikale našim sestankom in niso upoštevale sklenjenih dogovorov. V odnosu do gospe Samante in njenega sina pa so bile obtožujoče. V enem izmed telefonskih pogovorov s šolsko svetovalno delavko mi je ta povedala, da se na osnovni šoli, kamor se je deček prepisal, pritožujejo, da se dogajajo kraje, odkar je deček na njihovi šoli. Zanimalo me je, kaj konkretno se je zgodilo, da bi lahko o tem govorila z dečkovo mamo. Svetovalna delavka mi je odgovorila: »Izginil je šop banan iz jedilnice.«

### ***Vloga policijske postaje***

Policisti naj bi sledili vrednotam in vrlinam, ki izražajo poslanstvo policije in so tudi del Kodeksa policijske etike. Te so (b. d.):

- služiti ljudem,
- varovati življenje ljudi in premoženje,
- varovati šibkejše pred močnejšimi,
- zagotavljati ustavne in zakonske pravice vsem ljudem pod enakimi pogoji,
- visoka stopnja integritete,
- zasebne zadeve ločevati od službenih,

- biti pogumni in odločni tudi takrat, kadar je ogroženo življenje,
- zavedati se, da policijska izkaznica pomeni odgovornost in javno zaupanje policiji,
- ohranjati zaupnost in ne zlorabljati podatkov ter informacij in
- vedno ravnati etično, zakonito in strokovno.

Študija primera je pokazala, da je bilo v postopku obravnave omenjenega primera storjenih več nepravilnosti in kršenje zakonodaje ter Kodeksa policijske etike. Ko sem se pogovarjala z dečkovo mamo o poteku dogodkov, mi je ta povedala:

*Ko sem se vračala v naselje, sem videla policijsko marico, v kateri je bil moj sin, poskušala sem jih ustaviti, da bi se peljala z njimi, pa me niso upoštevali. Policisti so se pripeljali v naselje, a se z možem sploh niso pogovarjali. Nič niso vprašali, samo zgrabili so Zorana, eden mu je zvil roko na hrbet. Sin je jokal, mož ni vedel, kaj naj stori. Policisti so Zorana odpeljali v bližnji gozd. Ko so ga čez približno pol ure pripeljali nazaj, je bil pokakan in polulan, kri mu je tekla iz ustnic, po glavi je imel buške. Bil je čisto zmeden (dnevniški zapis po pripovedi dečkove mame).*

Eden od policistov je storil kaznivo dejanje kršitve človekovega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po 270. členu Kazenskega zakonika. Omenjeni člen se glasi: »Uradna oseba, ki pri opravljanju službe z zlorabo svojega uradnega položaja ali uradnih pravic s kom grdo ravna, ga žali, ga lahko telesno poškoduje ali sploh ravna z njim tako, da prizadene njegovo človeško dostojanstvo, se kaznuje z zaporom do treh let« (Ur. l. RS, št. 95/2004). Iz pripovedi dečkove mame je razvidno, da je policist poškodoval otroka in z ravnanjem prizadel njegovo človeško dostojanstvo.

Kršil je tudi 3. člen Pravilnika o policijskih pooblastilih (Ur. l. RS, št. 40/2006), ki pravi: »Posamezno pooblastilo se izvede samo ob pogojih, določenih v zakonu, in na način, ki ga določajo zakon, ta pravilnik ali drug predpis, ki določa policijska pooblastila. Pri tem je treba spoštovati in varovati človekovo dostojanstvo, pravice in temeljne svoboščine, zagotovljene z ustavo, zakoni in drugimi predpisi. Pri izvajanju pooblastil ne sme biti nihče podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju«. Deček je bil v postopku podvržen nečloveškemu ravnanju, saj so mu policisti pri prijetju zvil roko na hrbet, ga



nasilno posedli v marico, eden izmed njih pa ga je poškodoval tako močno, da je imel vidne podplutbe po glavi, iz ust pa mu je tekla kri.

4. člen Pravilnika o policijskih pooblastilih (Ur. l. RS, št. 40/2006) se glasi: *»Pooblastila mora policist izvesti strokovno in odločno, vendar obzirno, tako da po nepotrebnem ne prizadene dostojanstva osebe v postopku«*. Kršitev tega člena je razvidna iz pripovedi dečkove babice: *»Zoran je ves čas jokal in v romskem jeziku govoril, da ga tepejo. Rekel mi je, da ne gre več s policisti, ker so ga topli. Najprej mu nisem verjela, da so ga topli, ker vem, da policisti tega ne smejo početi. Potem pa sem videla, da mu iz ust teče kri. Zoran se je oklenil B., ki sicer živi v drugem naselju, a je bil ravno v tem času na obisku pri sorodnikih v našem naselju. B. je rekel policistom, naj dečka pustijo in da ga bo on sam pripeljal na postajo, a policist je Zoranu zvil eno roko na hrbet in ga na silo vrgel v marico kot prašiča«* (zapis pogovora z dne 29. 9. 2008).

Sektor za pritožbe na Ministrstvu je ugotovil le kršitev 6. člena Pravilnika o policijskih pooblastilih (Ur. List RS, št. 40/2006), ki določa, da mora policist v postopkih z otroki ali mladoletniki ravnati še zlasti obzirno, pri čemer mora upoštevati njihovo osebnost, občutljivost in morebitne druge lastnosti.

Prišlo je tudi do poškodbe in uničenja posnetka nadzorne kamere, ki bi lahko zagotovila vsaj časovni okvir, če ne še kaj bolj obremenilnega za policista. Policisti so v postopku ravnali predvsem v vlogi poizvedovalcev, prav tako pa so močno grozili. Policist, ki se je tako grobo znesel nad romskim dečkom, je spraševal po meni, o tem, kdo sem in kje živim. Prav tako pa je grozil dečkovima staršema, naj ne pričata proti njem na sodišču. Policist je grozil tudi dečkovi babici: *»Rekel mi je, da bi mi odrezal roko in nogo in da sem prasica. Tudi jaz sem njemu rekla, da je prasec, ker je tako pretepel mojega vnuka«* (zapis pogovora z dne 29. 9. 2008). Gospa je dobila položnico v vrednosti okoli 500 € za razžalitev uradne osebe, policista pa niso doletele sankcije.

Po besedah Drevenška (2007) lahko na prekoračitev policijskih pooblastil vpliva tudi občutek ogroženosti, vendar v tem primeru mislim, da ne gre za to, saj si težko predstavljam, da bi se oboroženi in izurjeni policisti počutili ogrožene s strani otroka. Romski deček je bil lahka tarča za policistovo nasilje. V tem primeru policistovega ravnanja bi lahko govorili o poklicni

odklonskosti, ki jo Meško (1994) opredeli kot vsakršno kršenje delovnih pravil v času opravljanja službe in se nanaša na zahteve poklica. Pomemben vidik poklicne odklonskosti je tudi krepitev in opogumljanje vedenja s strani referenčne skupine, t. i. skupinska podpora kršenju pravil, ki je očitno bila prisotna, saj je glede na izjave prič po dečka v naselje prišlo več policistov. Četudi policisti niso bili prisotni pri pretepu otroka, bi lahko posredovali že pri neprimernem in nasilnem pridržanju otroka in posedanju v marico. Prisotni policisti so spodbujali nasilje, ko so prepoznali kršitev določenih pravic, vendar niso storili ničesar za preseganje le-tega.

### ***Vloga Policijske uprave Ljubljana***

Osnovna naloga policijske uprave je usmerjanje in usklajevanje dela enot na svojem območju, dajanje strokovnih navodil za izvajanje posameznih nalog, opravljanje nadzora nad njihovim delom itd. Poglavitna naloga policijske uprave pa je zagotavljanje ugodnih varnostnih razmer.

Nekaj dni po odposlani pritožbi zoper delo policista me je poklicala policijska inšpektorica, da bi me obvestila o prijeti pritožbi. Na vprašanje, kako je prišla do moje telefonske številke, je odgovorila: *»Po svojih kanalih«* (iz zapisa telefonskega pogovora z dne 7. 11. 2008).

Policijska inšpektorica je tako med telefonskimi pogovori in zaslišanjem na policijski upravi kot tudi na seji senata za pritožbe pogosto uporabljala diskriminatoren jezik. Ko sem se na primer z njo pogovarjala po telefonu in jo prosila, da se zaslišanje prestavi na popoldanske ure zaradi službenih obveznosti, mi je odgovorila: *»Tudi jaz imam dopoldne službo. Saj nimam nič proti, če ste zraven pri pogovoru, ampak jaz sem prišla v »tabor«* (tako imenuje romsko naselje, op. a.) *samo zato, da bi s Samanto govorila in ji ne nameravam kršiti nobenih pravic«* (telefonski pogovor z dne 10. 11. 2008).

Pa vendar je bilo v nadaljnjem postopku kršenih kar nekaj pravic. Ena izmed kršitev ali pa vsaj nestrokovnega ravnanja v postopku obravnave se je pokazala, ko policijska inšpektorica ni zaslišala prič, tj. Romov, navedenih v pritožbi, medtem ko je pridobila izjave sedmih policistov. Dva prebivalca romskega naselja, v katerem živi tudi družina Horvat, sta imenovana na pritožbi zoper delo policista in sta bila pripravljena pričati, vendar ju inšpektorica ni kontaktirala. Ko je kolegica na seji senata na to opozorila, je predsednik senata

odgovoril, da to ni bilo potrebno: *»Saj vemo, da policisti držijo s policisti, Romi pa z Romi«* (zapis seje senata z dne 18. 12. 2008). Dejstvo pa je, da je s policisti vseeno govorila.

Policijsko inšpektorico sem opozorila na policistovo poizvedovanje in grožnje, ki bi lahko vplivale na pričanje, s tem pa tudi na odločitev senata. V telefonskem pogovoru mi je dejala, da grožnje policista ne morejo vplivati na senat, ker je stvar pravzaprav že zaključena. Povedala je tudi, da bo grožnje omenila pred senatom, pa tega ni storila.

Na željo gospe Samante sem bila prisotna med zaslišanjem na policijski upravi in policijski inšpektorici po potrebi pomagala oblikovati vprašanja na tak način, da bi bila jasna in razumljiva.

Februarja me je policijska inšpektorica poklicala in pohvalila dosedanja prizadevanja v zvezi s primerom policijskega nasilja. Izrazila je občudovanje do našega projekta, zagnanost, trud in strokovnost naju z Danijelo. Zanimalo jo je, če v okviru našega projektnega dela nudimo usposabljanje za preseganje rasizma, za katerega bi bila zelo zainteresirana in bi si želela takega usposabljanja za policiste. Dogovorili sva se, da jo obvestim, če kje zasledim kaj primernege.

### ***Vloga Sektorja za pritožbe Ministrstva za notranje zadeve***

Eden izmed dejavnikov, ki vplivajo na policijsko delo, so tudi pritožbe zoper delo policije. Glede na to, da tovrstne pritožbe rešuje policija v svojih vrstah in če upoštevamo, da med policisti prevladuje solidarnost (kar je ena izmed značilnosti policijske subkulture), potem se ne moremo prav posebej čuditi, da je večina pritožb spoznanih za neutemeljene.

Velika napaka oziroma nestrokovno ravnanje je bilo, da so bile zaslišane policijske priče, ne pa tudi Romi. V postopku smo bili deležni opravičevanj, da *»policisti držijo s policisti, Romi pa z Romi«*, pa vendar zaslišijo 7 policistov in niti enega Roma, ki so bili pripravljeni pričati (veliko je bilo namreč tudi takih, ki tega niso želeli, saj so se bali konkretnega policista in policije na splošno). Izjave vseh sedmih policistov so se ujemale in prav vsi zaslišani policisti so se postavili na stran ovadenega policista, kar je po Mešku (2005) ena izmed značilnosti

policijske subkulture, in sicer policijska solidarnost, ki je posledica izolacije, potrebe po zanašanju na kolege v težkih okoliščinah in zaščita pred vdorom javnosti v policijsko sfero.

Jezik, ki so ga uporabljali na seji senata za pritožbe, je bil diskriminatoren in obtožujoč do gospe Samante. Ves čas seje so uporabljali besedo »romski tabor« in ne naselje. Samanti so očitali, da otroka ni nemudoma odpeljala k zdravniku. Kar pa je po mojem mnenju še huje, so tudi v uradnem dokumentu, konkretno v odgovoru na pritožbo, uporabljali diskriminatoren jezik in zapisali:

*Senat pa je k odločitvi vodilo dejstvo, da pritožnica svojega otroka takoj po odhodu iz PP občine X ni odpeljala k zdravniku, pač pa najprej nazaj v romski tabor. Senat je bil mnenja, da bi pritožnica otroka glede na poškodbe, ki naj bi mu jih povzročil policist na PP, morala takoj odpeljati k zdravniku. Senat tudi ni dobil odgovora, kaj se je najmanj dve uri v romskem taboru dogajalo z njenim otrokom in kdo je bil v njegovi družbi.*

Institucija, kot je Ministrstvo za notranje zadeve, si ne bi smela dovoliti diskriminacijskega jezika, sploh pa ne v svojih uradnih dokumentih. Moramo vedeti, da policijske inšpektorice, predsedniki senata in predstavniki javnosti, ki sedijo v senatu, ne živijo v vakuumu in imajo tudi sami ponotranjene predsodke do Romov, ki se jih bolj ali manj zavedajo in jih bolj ali manj reflektirajo. Če posamezniki delujejo v rasističnem okolju, razvijejo rasistično prakso, ni dovolj, da poznamo osnovne človekove pravice. Treba se je izpopolnjevati, izobraževati v tej smeri in reflektirati lastne predsodke.

Med pisanjem diplomske naloge in analizo tega primera me je začelo zanimati število pritožb zoper delo policistov v letu 2008 (ali/in v letu 2007) po posameznih policijskih postajah, ki spadajo pod Policijsko upravo Ljubljana glede na etnično pripadnost pritožnika. Ker v letnih policijskih poročilih nisem našla odgovora, sem se obrnila na tiskovne predstavnike slovenske policije. Odgovor, ki sem ga prejela, se glasi:

*Spoštovani, že Ustava Republike Slovenije določa enakost pred zakonom. Tako kot pri popisu prebivalstva velja tudi pri vseh drugih zadevah, da se posameznik ni dolžan izreči o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi. Tako tudi evidence, ki jih vodi in*

*vzdržuje policija (59. člen Zakona o policiji) med skupnimi osebnimi podatki ne vsebujejo podatka o narodni/etnični pripadnosti pritožnice/-ka (60. člen Zakona o policiji). Statistični podatki o pritožbah nad delom policistov pa so dosegljivi na naši spletni strani v rubriki Statistika (Letna poročila). Poročilo o delu policije v letu 2008 pa je še v pripravi in bo praviloma predstavljeno in objavljeno v marcu.*

Pa vendar nam bi taki podatki lahko obelodanili resnično sliko o policijskem nasilju nad pripadniki etničnih skupin.

### ***Vloga Vrhovnega državnega tožilstva***

S tožilstvom nisem imela stika. Družine tudi nisem spremljala na obravnave oziroma zaslišanja. Prebrala sem le sklep, ki so ga izdali. Tudi na tožilstvu so zaslišali policiste, Romov, ki so bili priče policistovega prihoda v naselje in njegovega ravnanja z otrokom, pa ne. V sklepu piše, da je »v zdravstveni dom X prišel otrok Zoran Horvat v spremstvu matere in neznane Romke«. Etnična pripadnost ženske se mi ne zdi pomembna. Sicer ne vem, če bi lahko rekla, da gre za postavljanje etnične meje, pa vendar, če bi z dečkom prišla Slovenka, tega ne bi nikjer zapisali.

Tudi stavek »Ženska je omenila, da bodo Romi obvestili odvetnika Geržino in zahtevali odškodnino« se mi ne zdi primeren, ker gre za kolektivizacijo. Celotna romska skupnost namreč ne more zahtevati odškodnine za poškodbe, ki jih je policist zadal konkretnemu otroku, ki ima mamo in očeta, saj njegova družina ne predstavlja celotne romske skupnosti.

Državna tožilka je kazensko ovadbo zavrgla, ker ni bil podan utemeljen sum, da bi policist Janez Novak storil naznanjeno kaznivo dejanje, to je kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic, kljub temu da je zdravnica, ki je otroka sprejela v ambulanti, pričala, da je otrok prišel k njej v hudem šoku in se tresel. V sklepu Vrhovnega državnega tožilstva je zapisano tudi, da je zdravnica pri pregledu otroka opazila počeno rano na ustnici, udarnino levega lica in vratu, oteklino in modrico na čelu levo ter več oteklin po lasišču. Otroek je tudi bruhal, zato ga je napotila na urgentni blok Kliničnega centra v Ljubljano. Zdravnik, ki ga je sprejel, je povedal, da je otrok izgubil zavest in trikrat bruhal. Na

levem delu čela je imel vidno buško, buško na glavi nad levim ušesom. Imel je odrgnino nad levim sencem in drugo nad levo ličnico, drugih poškodb ni bilo videti.

### ***Vloga prostovoljk***

S prostovoljko Danijelo sva bili edina podpora neformalna mreža tej družini in dejansko prevzemali vloge, ki bi jih morala zagotavljati država, npr. posrednik oziroma mediator med institucijami. Država bi morala zagotavljati tolmačenje, informiranje o postopkih, spremljanje, čustveno podporo, socialno urejanje itd.

Družini sva pomagali napisati pritožbo zoper delo policista, pomagali pri prepisu dečka na drugo osnovno šolo, gospo Samanto spremljali na sestanke, zaslišanja itd. Po pomoč, nasvete in informacije sva se obračali na nevladne organizacije, predvsem na Mirovni inštitut, ki naju je povezal s Pravno informacijskim centrom (PIC), ki nudi brezplačno pravno pomoč. Obe instituciji sta bili zelo odzivni, saj smo hitro organizirali srečanje, kjer smo prostovoljke dobile nasvete, kako nuditi učinkovito podporo družini v stiski. Njihovi nasveti so bili neprecenljivi.

Družina, ki se znajde v taki stiski, ne bi smela ostati brez pomoči in podpore. Nedopustno je, da stiska ostane neslišana, spregledana. Čačinovič Vogrinčičeva (2006: 27) opiše socialno delo z družino kot izviren delovni projekt sodelovanja, ki ga soustvarimo s sporazumevanjem, dogovarjanjem in skupnem oblikovanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi. Avtorica v mandatu socialnega dela z družino vidi več kot le posredovanje, da uporabniki dobijo, kar jim po zakonu in zapisanih načelih pomoči pripada. Mandat je priskrbeti družini pomoč, ki ji po zakonu pripada, a ob tem vedno tudi raziskovati in soustvariti potrebne spremembe, ki bi družino okrepile. Predmet socialnega dela ni zgolj dajanje pomoči, temveč pomoč pri reševanju kompleksnih socialnih problemov skupaj z njo.

V procesu pomoči se je izkazalo kot zelo pomembno, da obstaja možnost, da uporabnica ne razume zastavljenih vprašanj s strani predstavnikov institucij. Zato je še kako potrebna podpora socialne delavke ali prostovoljke, čeprav je oseba že polnoletna in ji ni odvzeta opravilna sposobnost.

V sodelovanju s gospo Samanto je bilo treba ves čas preverjati, ali dovolj jasno in razločno razlagamo zadeve, da jih tudi uporabnica razume na tak način, kot jih razumemo mi. Pri zaslišanju s strani policijske inšpektorice se je to izkazalo za izredno pomembno. Ko je inšpektorica uporabnici postavljala vprašanja, je ta ostala tiho. Ni razumela vprašanja, tako da ni vedela odgovora. Z dovoljenjem inšpektorice sem posredovala in ves čas pri uporabnici preverjala njeno razumevanje. Na seji senata je kljub prisotnosti prostovoljk prišlo ravno do tega, da uporabnica ni razumela ključnega vprašanja v obravnavi, čeprav je zatrjevala nasprotno. Njen odgovor je bil odločilen za končni izid, to je neutemeljenost pritožbe.

### ***Odnos predstavnikov institucij v odnosu do prostovoljk***

- odvetnik (opozarjal nas je na delikatnost zadeve, v katero se spuščamo, in se nam prikrito posmehoval oziroma nas je imel po mojem občutku za naivne in nevedne);
- policist (poizvedoval je po mojih osebnih podatkih, mislim da z namenom ustrahovanja ali vplivanja na opustitev zadeve);
- policijska inšpektorica (na začetku procesa je bila napadalna, potem pa je bila vse bolj na naši strani);
- predsednik senata (bil je zelo nespoštljiv) in
- predstavnice osnovne šole, to so ravnateljica, šolska svetovalna delavka in dve učiteljici (na osnovni šoli so se nas izogibale in se niso držale sklenjenih dogovorov).

## **4.3 KAJ LAHKO SOCIALNO DELO PRISPEVA PRI REŠEVANJU TAKIH PRIMEROV?**

Kratek odgovor bi bil, da vse tisto, kar smo prostovoljke storile, in tisto, kar smo v opisanem procesu spoznale za pomembne naloge socialnega dela, ki jih ne smemo spregledati.

Tradicionalno socialno delo je bilo zasnovano na principu skrbi do uporabnika, kar je le-tega potiskalo v pasiven položaj. Država z nudenjem denarne socialne pomoči uporabnika pasivizira, če ob tem ne zagotavlja tudi drugih oblik podpore, ki bi uporabniku omogočile prevzemanje pomembnih vlog v skupnosti. Zato je pomembno, da socialno delo temelji na načelu krepitve moči, ki je »usmerjeno v podporo uporabnika, da pridobi kontrolo in vpliv nad svojim življenjem« (Urh, 2005: 63).

Socialni delavci imajo več virov moči<sup>11</sup>. Normativno moč jim dajejo javna pooblastila, imajo dostop do pomembnih storitev in diskrecijsko pravico ter osebne vire moči, kot so strokovno znanje, ugled v skupnosti in interakcijska moč. Vse to strokovnega delavca postavlja v hierarhično višji položaj od uporabnika, ki ne poseduje vseh teh virov moči, pa vendar tudi uporabnik ni brez moči, zato je pomembno, da z njegovimi viri moči ravnamo spoštljivo. Dragoš (2005: 39) vidi več možnih načinov ravnanja z viri moči v smeri krepitev položaja uporabnika, in sicer:

- aktiviranje obstoječih virov,
- kreiranje novih virov,
- povečanje dostopnosti virov,
- redistribucija virov in
- mediacija.

### ***Kaj storiti, ko izvemo za policijsko nasilje?***

Mislim, da je najbolj pomembno najprej družini ponuditi čustveno oporo in verjeti žrtvi. Družini je treba predstaviti možnosti, ki jih ima na razpolago, in skupaj z njo storiti naslednji korak. Zavedati se moramo, da je, ko izvemo za policijsko nasilje, ključen reakcijski čas zaradi pritožbenih rokov in človeške lastnosti, pozabljanja. Treba je organizirati »raziskovalni tim«, ki bo čim prej pridobil vse razpoložljive informacije o dogodku, zbrati izjave vseh vpletenih, tudi tistih, ki ne želijo biti imenovani, ker nam lahko njihovo vedenje olajša delo. Žrtev policijskega nasilja naj obišče zdravnika, saj ta izda zdravniški list, na katerem so opisane vse poškodbe. Poleg tega je zdravnik obvezan take poškodbe prijaviti lokalni policijski postaji. Če so poškodbe vidne, jih je dobro čim prej fotografirati, tako da bo viden čas nastanka fotografije.

Pomembno se je povezati z institucijami, ki pokrivajo to področje, saj imajo veliko informacij, še posebej glede pritožbenih postopkov. V Sloveniji je nekaj institucij, na katere se lahko obrnemo po pomoč. Prostovoljke smo se ob tem primeru obrnile na Mirovni inštitut,

---

<sup>11</sup> »Moč je sposobnost delovanja na druge v skladu z našimi interesi (z vplivom, avtoriteto ali s kontrolo)« (Dragoš, 2005: 45).



PIC in Amnesty International. O policijskem delu lahko poročamo tudi institucijam, ki imajo moč, kot je na primer Varuh človekovih pravic, in na tak način ustvarjamo pritisk na državne organe.

Pomembna naloga »raziskovalnega tima« je zbiranje dokazov. Te lahko zberemo na več načinov. Z Danijelo sva organizirali sestanek na osnovni šoli, da bi od učiteljic izvedeli čim več o dogajanju tistega dne, ko so dečka odpeljali policisti, kasneje pa se je eden izmed njih nad njim brutalno znesel. Na sestanku sva pisali zapisnik, ki sva ga kasneje priložili k pritožbi zoper delo policista. Prav tako sva zbrali izjave vseh, ki so bili priče prihodu policistov v naselje in policijskem postopku.

Ko zberemo vse informacije, lahko napišemo pritožbo zoper delo policije na MNZ in vložimo kazensko ovadbo na Vrhovno državno tožilstvo. Po mnenju Leskoškove (2005: 77) je postopek pritožbe bistveni element krepitve moči uporabnikov, ker je edino legalno (z zakonom določeno) orodje za omejevanje moči institucij.

Pri svojem delu sva s prostovoljko Danijelo sledili konceptu etnično občutljivega socialnega dela, katerega Urhova (2009: 229) opredeli kot prepoznavanje kulturnih razlik in potreb ter strokovno odzivanje na obstoječe neenakosti, ki so posledica teh razlik. Etnična občutljivost je po avtorici trajen proces, ne le ena točka v odnosu med strokovnim delavcem in uporabnikom, ki od strokovnega delavca zahteva trajno in dosledno predanost k sprejemanju kulturnih načel, ki so del življenja pripadnikov etničnih skupin.

### ***Izkazane potrebe družine in prostovoljk ter doživljanje procesa***

Med sodelovanjem z družino so se kot največje potrebe le-te izkazale potreba po spremljanju na institucije, spodbuda in potreba po pripravi na sestanke oziroma zaslišanja. Same prostovoljke smo zaznale potrebo po pravni pomoči in superviziji. Mislim, da bi morale institucije zagotoviti tudi prevajalca oziroma tolmača za romski jezik.

S prostovoljko Danijelo sva sledili predlogom za boljšo prakso socialnega dela s pripadniki romskih skupnosti, kot jih navaja Urhova (2005).

**Socialno delo z Romi zahteva, da smo bolj pozorni na uporabo specifičnega jezika:** Z Danijelo sva se naučili nekaj izrazov in romskih besed, v pogovoru nisva uporabljali strokovnega jezika, sproti pa sva preverjali razumevanje. Včasih je bilo treba razložiti vloge institucij, kot so na primer Amnesty International, Mirovni inštitut, Varuh človekovih pravic itd.

**Ustno obveščanje je med pripadniki romske skupnosti, ki so nepismeni, učinkovitejši način obveščanja:** Družino sva vedno obveščali ustno, ponavadi sva šli na obisk, če ni šlo drugače, pa po telefonu. Da je ustno obveščanje pri tej družini učinkovitejše, se je izkazalo tudi v primeru, ko niso prejeli pisnega vabila na zaslišanje, saj pošta v romska naselja ne prihaja redno.

**Transparentnost vloge socialne delavke in ponudbe socialnovarstvenih storitev:** Že ob prvem pogovoru smo opredelili vloge. Jasno je bilo povedano tudi, da bomo prostovoljke vključene v tolikšnem obsegu, kot si bo družina želela, in da bomo sledile njihovim željam in potrebam ter da ne bomo storile nobenega koraka brez njihovega dovoljenja. Tako na primer družina ni želela, da se obrnemo na varuhinjo človekovih pravic, zato tega nismo storile. Ko pa je mama povedala, da želi sina prepisati na drugo osnovno šolo, sem ji pri tem pomagala.

**Sprejemanje posebnosti človeka po tretjem načelu Kodeksa etičnih načel v socialnem varstvu:** Družino kot celoto in njene družinske člane smo sprejeli take, kot so, pri delu pa smo se poskušale osredotočati na pozitivne dejavnike njihovega življenja, jih vzpodbujati, opogumljati in proslavljati skupne dosežke.

**Terensko delo:** S prostovoljkami smo šle večkrat na teren, k družini na dom. To nam je omogočilo pridobiti več izkušenj in vzpostaviti bolj osebni delovni odnos, ki se nadaljuje še danes, na drugih ravneh dela z družino.

**Perspektiva moči pri socialnem delu z Romi upošteva njihove kulturne posebnosti in hkrati položaj družbene izključenosti:** Elementi dobrega in spoštljivega delovnega odnosa so terensko delo, jezik, ki ga uporabnica razume, socialno delo z mrežami in transparentnost vlog. Vsem tem elementom smo poskušale slediti, vendar se je iskanje podpornih socialni družini izkazalo za zelo težko delo. Družina sama ima veliko težav, poleg tega je izključena

tako iz lokalnega okolja, kar je posledica etnične pripadnosti, kot tudi znotraj same romske skupnosti, zato je bilo včasih zelo težko odkriti svetle točke.

Deček je poleg hudih fizičnih poškodb utrpel tudi druge posledice. Njegova mama je povedala, da se ponoči velikokrat v joku zbudi, da je živčen in da se je od dogodka zelo spremenil. Tudi sama sem opazila, da je bil bolj zadržan, tih in se je večkrat odmaknil na samo. Vse od policistovega nasilja ga postane strah že, ko samo vidi policijski avtomobil, strah pa ga je bilo tudi hoditi v isto osnovno šolo, zato ga je mama prepisala. Z dečkovo mamo sem večkrat govorila o tem, da bi se obrnila na psihologinjo v zdravstvenem domu zaradi nočnih mor, ki dečka spremljajo že ves čas, in travme, ki jo je doživel.

Starši so mi povedali, da so se v tej situaciji počutili zelo nemočne. Tudi njih je bilo strah glede tega, kaj se bo dogajalo naprej. Mama je večkrat izrazila, da jo je strah ter da ima tremo pred institucijami glede tega, kako se bo odrezala na zaslišanjih itd., zato smo se skupaj pripravljale in jo spremljale, včasih pa sva se z Danijelo znašli tudi v vlogi mediatorik, zagovornic, tolmačk ipd.

Ob koncu bom zapisala še osebna doživljanja. V procesu so se prepletali občutki vztrajnosti, jeze in nezaupanja do institucij. Bolj kot je mineval čas, bolj sem se počutila odgovorno, vse bolj sem bila obremenjena in obupana: *»Ne vem več, kako naprej. Družina Horvat računa name, meni pa se vse že podira zaradi pomanjkanja časa. Ne želim jih pustiti na cedilu, ampak potrebujejo veliko opore in spremljanja na razne sestanke itd. V prihodnje ne bom imela toliko časa kot sedaj in ne vem, kako naj to speljem. Sami so mi rekli, da mi zaupajo in da bodo določene zadeve povedali samo meni«* (dnevniški zapis z dne 12. 11. 2008).

### ***Osebna refleksija***

Ko danes berem dnevniške zapise, se mi zdi, da sem naredila premalo, da bi lahko storila več, bolje, drugače. Še danes imam močne občutke krivde, ker nisem spremljala družine na obravnave Vrhovnega državnega tožilstva. Morda bi lahko kaj spremenila, morda bi bil izid drugačen.

Mislim, da sem storila veliko napako, ko se nisem bolj osredotočila na Zoranovo doživljanje in na njegove potrebe, saj je bil konec koncev on žrtev policijskega nasilja, prostovoljke pa smo največ delale z njegovo mamo.

Žal mi je tudi, da se nismo obrnili na varuhinjo človekovih pravic, vendar je to bila želja družine in to moramo spoštovati, saj so konec koncev oni eksperti za svoja življenja in nimamo pravice delati nečesa, česar si sami zase ne želijo.

Vesela pa sem, da je družina zbrala toliko poguma in se postavila po robu policijskemu nasilju. Nekaj smo vendarle dosegli, in sicer ugotovitev senata na MNZ, da je policist ravnal nestrokovno in je kršil 6. člen Pravilnika o policijskih postopkih. Obenem pa je tudi družina dobila občutek nadzora nad lastnim življenjem in spoznala, da je dovolj močna, da se lahko bori za pravice svojega otroka.

## 5. SKLEP

Študija primera je pokazala, da je institucionalni rasizem močno prisoten. Poleg tega so institucije, katerih poslanstvu sta socialna podpora in varovanje, odpovedale. Izkazalo se je, da predstavniki institucij pogosto uporabljajo diskriminatoren in ponižujoč jezik ter ga celo zapisujejo v svoje uradne dokumente.

Za antidiskriminatorno in etnično občutljivo delo pa je v prvi vrsti pomembno reflektiranje ter preseganje lastnih predsodkov, za kar pa je odgovoren tako posameznik kot institucija, v kateri ja ta zaposlen.

Vloga in odgovornost socialnega dela je velika. Pri svojem delu mora socialna delavka upoštevati koncepte antirasističnega in etnično občutljivega socialnega dela ter ravnati z viri moči uporabnika v smeri krepitev njegovega položaja, tako da bodo uporabniki iz udeležencev v problemu postali udeleženci v rešitvi.

Ko izvemo za policijsko nasilje, je ključen reakcijski čas, predvsem zaradi pritožbenih rokov. Družina oziroma žrtev potrebuje veliko opore, spodbujanja in opogumljanja. Treba je organizirati »raziskovalni tim«, ki bo čim prej pridobil vse razpoložljive informacije o dogodku, zbral izjave vseh vpletenih in pomagal pri pisanju pritožb in ovadb. Izkazalo pa se je tudi, da je včasih treba nastopiti v vlogi zagovornika, mediatorja, tolmača itd. ter se povezovati z nevladnimi organizacijami in ustvarjati pritisk na institucije ter državo.

## 6 PREDLOGI

- Pri iskanju dobrih praks dela policije z Romi ali drugimi etničnimi manjšinami sem naletela na težavo – nisem jih zasledila oziroma sem za Slovenijo našla le en primer dobre prakse, zato mislim, da bi bilo smiselno povezati Fakulteto za socialno delo s Fakulteto za varnostne vede in skupaj oblikovati usposabljanje za antirasistične pristope pri delu z Romi.
- Ministrstva bi lahko antidiskriminatorno prakso policijskega dela spodbujala z več javnimi razpisi na to temo.
- Slovenija bi lahko primere dobre prakse drugih držav Evropske unije preoblikovala tako, da bi jih bilo mogoče aplicirati na slovenske razmere.
- Junija 2008 je na Fakulteti za socialno delo potekal seminar »Antirasistično socialno delo z Romi« pod vodstvom dr. Špele Urh, dr. Darje Zaviršek in dr. Jelke Zorn, ki je bil praktično usmerjen, s poudarkom na reflektiranju in preseganju lastnih predsodkov do Romov socialnih delavk in delavcev. Na seminarju so bile tudi predstavnice romske skupnosti v Grosuplju. Mislim, da bi bilo treba organizirati več takih seminarjev in praktičnih izkustvenih delavnic tako za socialne delavce, učitelje in druge pomagajoče poklice, pa tudi za policiste.
- V predmetnike fakultet slovenskih univerz bi bilo nujno umestiti predmet, kjer bi lahko študentje reflektirali in presegali svoje predsodke do etničnih in drugih družbenih skupin.
- V poročila o policijskem delu bi bilo treba umestiti tudi možnost opredelitve določenega kriminalnega dejanja kot »rasističnega«.

- Usposabljanje za antirasistično delo bi moralo biti obvezno tako za policiste kot socialne delavce in druge (pomagajoče) poklice, kajti ni dovolj, da imamo zakonske usmeritve in kodekse etičnih načel.
- Področje policijskega nasilja nad Romi in drugimi etničnimi skupinami v Sloveniji je slabo raziskano, zato bi bilo treba zbrati zgodbe Romov, ki so bili žrtve policijskega nasilja, in izdelati obsežno poročilo, ki bi ga posredovali vsem inštitucijam, ki se ukvarjajo s tem področjem.
- Med raziskovanjem se mi je tudi porodilo vprašanje, koliko se število Romov, ki so bili žrtve policijskega nasilja, razlikuje od tistega števila Romov, ki so sprožili pritožbeni postopek zoper delo policista, zato sem se obrnila na tiskovne predstavnike Policijske uprave Ljubljana. Zanimalo me je število pritožb zoper delo policistov glede na etnično pripadnost pritožnika/pritožnice v letu 2008 (ali/in v letu 2007) po posameznih policijskih postajah, ki spadajo pod Policijsko upravo Ljubljana. Ker odgovora na vprašanje nisem dobila, mislim, da bi bilo zanimivo raziskovati v tej smeri.

## 7. LITERATURA IN VIRI

Adorno, T.W., Frenkel – Brunswik, E., Levinson, D.J., Stanford, N.R. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper & Brothers.

Bauman, Z. (2006). Modernity, racism, extermination. V: Back, L., Solomos, J. (ur.). *Theories of race and racism. A Reade*, str. 212–228. London, Routledge.

Balch, R. W. (1972). The police personality: Fact or Fiction. *The Journal of Criminal Law and Science*, 63 (1), 106-119.

Božnik, D. (2007). Prepoznavanje in obvladovanje stereotipov. *Varnost*, 55 (2), 24.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Devore, W., Schlesinger, E.G. (1999). *Ethnic-sensitive social work practice*. Boston: Allyn & Beacon, cop.

Dijk, V., Teun, A. (2000). New(s) racism: A discourse analytical approach. V Cottle, S. (ur.). *Ethnic minorities and the media*, str. 33–49. Buchingham, Open University Press.

Dominelli, L. (1995). Antirasistične perspektive v evropskem socialnem delu. *Socialno delo*, 34 (3), 181–192.

Dominelli, L. (2008). *Anti-racist social work*. Third edition. Basingstoke, Macmillan Education.

Dragoš, S. (2005). Moč – navodila za uporabo. V: Lešnik, B. (ur.). *Krepitev moči*, str. 10–48. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo.



Drevenšek, R. (2007). *Kriminološki pogled na kršitve delovne discipline pri policistih*. Diplomsko delo visokošolskega študija. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.

Enloe, C. (1990). *Policija, vojska i etniciteta. Temelji državne moči*. Zagreb, Globus.

Erjavec, K., Bašić Hrvatinić, S., Kelbl, B. (2000). *Mi o Romih. Diskriminatorni diskurz v medijih v Sloveniji*. Ljubljana, Open society institute Mediawatch.

Essed, P. (1991). *Understanding Everyday Racism. An Interdisciplinary Theory*. Newbury Park, London, New Delhi, Sage Series on Race and Ethnic Relations.

Hall, S. (1993). Deviance, politics, and the media. V: Abelove, H., Barale, M. A., Halperin, D. M. (ur.). *The Lesbian and Gay Studies Reader*. New York, Routledge.

Healey, K. (2005). *Social work theories in context*. Houndmills, Palgrave Macmillan.

Holdaway, S. (1997): Constructing and Sustaining »Race« Within the Police Workforce. *British Journal of Sociology*, 48 (1), 19-34.

Hribar, M. (2007). *Kritična diskurzivna analiza poročanja o Romih v Grosupljem*. Diplomsko naloga. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo.

Jakše, T., Pagon, M. (2002). Odnos policije do marginalnih skupin: primer Romov in brezdomcev. V: Pagon, M. (ur.). *Dnevi varstvoslovja*. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola, str. 115–116.

Janko Spreizer, A. (2002). *Vedel sem, da sem Cigan – rodil sem se kot Rom. Znanstveni raziskave v raziskovanju Romov*. Ljubljana, ISH – Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

Kelly, L. (1996). Spolno nasilje in feministična teorija. V: Zaviršek, D. (ur.). *Spolno nasilje: Feministične raziskave za socialno delo*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo, str. 68-98.

Kuhar, R. (2006). *Manjšine v medijih*. V: Petković, B. (ur.). *Mediji za državljane*. Ljubljana, Mirovni inštitut, zbirka Mediawatch.

Laird, S. E. (2008). *Anti-oppressive social work: a guide for developing cultural competence*. Los Angeles, Sage.

Lazarsfeld, P. F., Merton, R. K. (1999). Množično sporočanje, popularni okus in organizirano družbeno delovanje. V: Splichal, S. (ur.). *Komunikološka hrestomatija 2. Razvoj empirične komunikologije v ZDA*. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.

Leskošek, V. (2005). Pritožba in pritoževanje. V: Lešnik, B. (ur.). *Krepitev moči*. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo, str. 77–82.

Leskošek, V. (2005). Med nestrpnostjo in sovraštvom. V: Leskošek, V. (ur.). *Mi in oni. Nestrpnost na slovenskem*, str. 9–21. Ljubljana, Mirovni inštitut.

Leskošek, V. (2005). Sovražni govor kot dejanje nasilja. V: Leskošek, V. (ur.). *Mi in Oni. Nestrpnost na slovenskem*, str. 81–97. Ljubljana, Mirovni inštitut.

Mekinc, J., Anžič, A. (2003). Integriteta policijskih managerjev in njen vpliv na policijsko subkulturo. *Dnevi varstvoslovja*. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.

Memmi, A. (2000). *Racism*. Minneapolis, London, University of Minnesota Press.

Meško, G. (1994). Policijska subkultura. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 45 (2), str. 143–149.

Meško, G. (2005). Oblike vedenjskega prilagajanja policistov na specifične zahteve in obremenitve pri opravljanju policijskega dela. V: Seliškar Toš, M. (ur.). *Odgovornost države, lokalnih skupnosti in drugih nosilcev javnih pooblastil za ravnanje svojih organov in uslužbencev*. Ljubljana, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti.

Milosavljevič, M. (2003). Moč in odgovornost. *Socialno delo*, 42 (2), 79–85.

Nastran Ule, M. (1999). *Predsodki in diskriminacija*. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče Ljubljana.

Oberčkal, A. (2004). *Ocena stopnje policijske konservativnosti*. Diplomaska naloga. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.

Ogulin, J., Brodarič, D., Ribič, V. (2005). Izvajanje nalog policije na območjih z večetničnimi skupnostmi – odnos policistov do ukrepov policije. *Dnevi varstvoslovja*. Ljubljana, Fakulteta za policijsko-varnostne vede.

Ogulin, J. (2006). *Policijski postopki z Romi: stališča prebivalcev, policistov in Romov*. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.

Pagon, M. (1993). Policijski cinizem: vzroki, značilnosti in posledice. *Revija Policija*, 13 (4–5), str. 389–403.

Pagon, M. (ur.) (2002). *Policing in central and eastern Europe: Deviance, Violence and Victimization*. Ljubljana, College of Police and Security studies.

Pajnik, M. (2003). Poročanje medijev o marginaliziranih skupinah. *Socialno delo*, 42 (2), str. 87–95.

Poulter, S. (1998). *Ethnicity, law and human rights*. New York, Oxford University Press Inc.

Palomares, S. (2001). *Spodbujanje strpnosti in spoštovanje drugačnosti*. Ljubljana, Inštitut za psihologijo osebnosti.

Petković, B. (2006). *Mediji za državljane*. Ljubljana, Mirovni inštitut.

Petrovec, D. (2006). Policija tepe strokovno. *Dnevnik*, 29. julij, str. 36–37.

Petrovec, D. (2007). Inteligentnost in kriminaliteta ali o grožnji zločinskega uma. *Emzin*, 17 (3–4), 77–79.

Rapoša Tajnšek, P. (1993). Skupnostno socialno delo in skupnostna usmeritev v praksi socialnega dela v Sloveniji. *Socialno delo*, 32 (5–6), str. 139–151.

Reiner, R. (1992). *The politics of the Police*. New York: Harvester and Wheatsheaf.

Rothman, J. (1972). Three models of community organization practice. V: F. M. Cox, J. L. Erlich, J. Rothman, J. E. Tropman (ur.). *Strategies of community organization. A book of readings*. Illinois, F. E. Peacock.

Skolnick, J. H. (1975). Why Police Behave the Way They Do? V: Skolnick J. H. in Gray, T. C. (ur.). *Police in Amerika*. Boston: Brown and Co.

Stošič, I., Virjent, B., Novak, B. (2007). Problemi v komunikaciji med Romi in policisti. *Dnevi varstvoslovja*. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.

Štrukelj, G. (2002). *Policijska subkultura: primerjava med mestnimi in primestnimi policijskimi enotami*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Taguief, P. A. (1988). *La force du préjugé: essai sur le racisme et ses doubles*. Paris, La Decouverte.

Ule, M. (2005). Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V: Leskošek, V. (ur.): *Mi in oni. Nestrpnost na Slovenskem*, str. 21–41. Ljubljana, Mirovni inštitut.

Urh, Š., Žnidarec Demšar, S. (2004). *Izključujoči mehanizmi vključevanja Romov*. Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti. Ljubljana, Mirovni inštitut.

Urh, Š. (2005). *Krepitev romske skupnosti*. V: Lešnik, B. (ur.). *Krepitev moči*, str. 59–67. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo.

Urh, Š. (2007). Preseganje institucionalnega, kulturnega in osebnega rasizma v socialnem delu. *Socialno delo*, 46 (4-5), str. 233–239.

Urh, Š. (2009). *Etnično občutljivo socialno delo z Romi*. Doktorska disertacija. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo.

Vukan, B. (2008). *Položaj Romov v Prekmurju in komunikacija med Romi in policisti*. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.

Yarmey, A. D. (1990). *Understanding Police and Police Work. Psychosocial Issue*. New York: University Press.

Zaviršek, D., Škerjanc J. (2000). Analiza položaja izključenih družbenih skupin v Sloveniji in predlogi za zmanjšanje njihove izključenosti v sistemu socialnega varstva: poročilo o raziskavi. *Socialno delo*, 39 (6), 387–417.

Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002). *Inovativne metode v socialnem delu: opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana, Študentska založba.

Zaviršek, D. (2005). Tleči rasizem zahodnih demokracij. *Socialno delo*, 44 (4–5), str. 251–257.

Zidar, K. (2006). Nasilje večinskega prebivalstva nad Romi ESČP. *Pravna praksa*, 25 (47), str. 22–24.

Zorn, J. (2003). Protirasistična perspektiva v socialnem delu: Kako prepoznati rasizem v vsakdanjem življenju in kulturna kompetentnost služb. *Socialno delo*, 42 (4–5), str. 303–309.

Žnidarec Demšar, S., Urh, Š. (2005). Socialno delo z Romi: Sistem kontrole ali sistem pomoči? *Socialno delo*, 44 (4–5), str. 325–330.

## 7.1 SEZNAM ZAKONODAJE

Kazenski zakonik, Uradni list RS, št. 95/2004.

Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu, Uradni list RS, št. 59/2002.

Pravilnik o policijskih pooblastilih, Uradni list RS, št. 40/2006.

Zakon o kazenskem postopku, Uradni list RS, št. 116/2003.

Zakon o lokalni samoupravi, Uradni list RS, št. 94/2007.

Zakon o policiji, Uradni list RS, št. 107/2006.

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji, Uradni list RS, št. 33/2007.

Zakon o socialnem varstvu, Uradni list RS, št. 3/2007.

## 7.2 POROČILA

Amnesty International publications (2000). *Take a step to stamp out torture*. United Kingdom, The Alden Press Osney Mead oxford.

Poročilo zavoda za odprto družbo (2001). *Spremljanje pridruževanja EU. Zaščita manjšin*. Budapest, Open society institute.

Poročilo Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije (2002). *Activities of the European monitoring Centre on Racism and Xenophobia*. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.

Poročilo Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije (2003/2004). *Racism and Xenophobia in the EU member states. Trends, developments and good practice. Part 2.* European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.

Poročilo Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije (2005). *Racism and Xenophobia in the EU member states. Trends, developments and good practice. Part 2.* European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.

Poročilo Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije (2006). *The Annual Report on the Situation regarding Racism and Xenophobia in the Member States of the EU.* European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.

Poročilo Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije (2007). *Report on Racism and Xenophobia in the Member States of the EU.* European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.

Poročilo Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije (2008). *European Union Agency for Fundamental Rights.* European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.

*Practical examples in combating racism and intolerance against Roma/Gypsies* (2001). Strasbourg, European Commission against Racism and Intolerance.

### **7.3 INTERNETNI VIRI**

Dnevi varstvoslovja. Dobljeno 10. 2. 2008 na: <http://www.fvv.uni-mb.si/dv2007>.

ERRC – Evropski center za pravice Romov (2008). Dobljeno 30. 11. 2008 na <http://www.errc.org/>.

Evropski kodeks policijske etike. Dobljeno 20. 12. 2008 na:  
[http://www.coe.si/res/dokument/download.php?id=/res/dokument/1388-\\_1.pdf&url=/res/dokument/1388-\\_1.pdf&title=priporocilo\\_rec\\_2001\\_10\\_evropski\\_kodeks.pdf](http://www.coe.si/res/dokument/download.php?id=/res/dokument/1388-_1.pdf&url=/res/dokument/1388-_1.pdf&title=priporocilo_rec_2001_10_evropski_kodeks.pdf).

Kodeks policijske etike. Dobljeno 20. 12. 2008 na:  
<http://www.policija.si/portal/publikacije/pdf/Kodeks.pdf>.

Kodeks slovenskih novinarjev. Dobljeno 10. 1. 2009 na: <http://www.media-forum.si/slo/pravo/samoregulacija/kodeks-novinarjev.pdf>.

Poslanstvo policije. Dobljeno 20. 2. 2008 na:  
<http://209.85.129.132/search?q=cache:cj2CV8ijmSgJ:www.policija.si/portal/predstavitev/kodeks.php+poslanstvo+policije&hl=sl&ct=clnk&cd=1&gl=si>.

Policijska uprava Ljubljana. Dobljeno 5. 3. 2008 na:  
[http://209.85.129.132/search?q=cache:TKJZ\\_IYIpn4J:www.policija.si/portal/organiziranost/pu/lj/index.php+policijska+uprava+ljubljana&hl=sl&ct=clnk&cd=1&gl=si](http://209.85.129.132/search?q=cache:TKJZ_IYIpn4J:www.policija.si/portal/organiziranost/pu/lj/index.php+policijska+uprava+ljubljana&hl=sl&ct=clnk&cd=1&gl=si).

Predmetnik Fakultete za varnostne vede. Dobljeno 16. 11. 2008 na: <http://www.fvv.uni-mb.si/katalog/izob.html>.

Revija Varnost (2006). 54 (1). Dobljeno 9. 2. 2008 na:  
<http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost.pdf>.

Revija Varnost (2006), 54 (2). Dobljeno 9. 2. 2008 na:  
<http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost2.pdf>.

Revija Varnost (2006), 54 (3). Dobljeno 9. 2. 2008 na:  
<http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost3.pdf>.

Revija Varnost (2006), 54 (4). Dobljeno 9. 2. 2008 na:  
<http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost4.pdf>.

Revija Varnost (2006), 54 (5). Dobljeno 9. 2. 2008 na:  
<http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/VARNOST5.pdf>.



Revija Varnost (2007), 55 (1). Dobljeno 9. 2. 2008 na:

[http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost1\\_07.pdf](http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost1_07.pdf).

Revija Varnost (2007), 55 (2). Dobljeno 9. 2. 2008 na:

[http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost2\\_07.pdf](http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost2_07.pdf).

Revija Varnost (2007), 55 (3). Dobljeno 9. 2. 2008 na:

<http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost3.pdf>.

Revija Varnost (2007), 55 (4). Dobljeno 9. 2. 2008 na:

[http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost4\\_07.pdf](http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost4_07.pdf).

Revija Varnost (2008), 56 (1). Dobljeno 9. 2. 2008 na:

[http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost\\_1\\_2008.p  
df](http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost_1_2008.pdf).

Revija Varnost (2008), 56 (2). Dobljeno 9. 2. 2008 na:

[http://www.mnz.gov.si/si/novinarsko\\_sredisce/revija\\_varnost/](http://www.mnz.gov.si/si/novinarsko_sredisce/revija_varnost/).

Revija Varnost (2008), 56 (3). Dobljeno 9. 2. 2008 na:

<http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/Varnost3-08.pdf>.

Revija Varnost (2008), 56 (4). Dobljeno 9. 2. 2008 na:

<http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/pdf/varnost/varnost4-08.pdf>.

Roterdamska listina. Dobljeno 10. 1. 2009 na:

[http://www.rotterdamcharter.nl/sites/charter/files/site49\\_20050803161822\\_Rotterdam\\_Charte  
r\\_Slovenian.pdf](http://www.rotterdamcharter.nl/sites/charter/files/site49_20050803161822_Rotterdam_Charter_Slovenian.pdf).

## 8. POVZETEK

Romi so v slovenskem prostoru ena izmed najbolj izključenih skupin in pogosto žrtve rasizma. V diplomu predstavim ključne nivoje, ki vplivajo na našo percepcijo resničnosti in mehanizme, ki rasistično držo še krepijo. Najprej opredelim rasizem, s poudarkom na »modernem rasizmu«, ki je bolj prikrit od tradicionalnega, in institucionalnem rasizmu, ki ustvarja strukturne družbene neenakosti in sistematično izključuje. Predstavim nekaj primerov institucionalnega rasizma na področju socialnega dela, policijskih postopkov, zakonodaje in neupoštevanja ustavnih določb. Na našo percepcijo resničnosti v veliki meri vplivajo tudi mediji, zato je pomembno, na kakšen način javnosti podajamo informacije. V poglavju o medijih povzamem pravila poročanja o etničnih manjšinah in o tem, na kakšen način oblikovati vest, da ni diskriminatorna in stereotipna.

V diplomu se osredotočim predvsem na policijsko nasilje oz. rasizem do Romov, ki ga izvajajo policisti. Govorim o policijski kulturi in subkulturi kot pomembnima elementoma oblikovanja policistove profesionalne identitete in policijskih postopkov. Pregledala sem učni program mariborske Fakultete za varnostne vede in ugotovila, da pravzaprav nima predmeta, ki bi govoril o rasizmu in preseganju predsodkov pri delu. V procesu nastajanja diplomske naloge sem odkrila Rotterdamsko listino, pomemben dokument na področju policijskega dela v večetnični družbi. Na področju policijskih postopkov z Romi sta bili izvedeni tudi dve usposabljanji in kot rezultat ene so bila oblikovana neformalna pravila za postopke z Romi, vendar kritična rasna analiza pokaže, da so ta na mnogih mestih prežeta z rasnimi predsodki o Romih.

V nalogi pokažem tudi primere dobrih praks policijskega sodelovanja z Romi, ki so primeri soočanja policistov s predsodki in preseganja rasističnih obravnav. Dobre prakse so povzete tako iz držav Evropske unije kot Slovenije.

Rdeča nit mojega diplomskega dela je študija primera policijskega nasilja nad romskih dečkom, s katerim sem se srečala v času opravljanja prostovoljnega dela. V procesu pomoči so mnoge službe v skupnosti namesto podpore izražale rasistične predsodke in izvajale rasistično prakso. To se je kazalo v institucijah, ki so bile neposredno vpletene v dogodek:

osnovna šola, policija, Policijska uprava Ljubljana, senat za pritožbe na Ministrstvu za notranje zadeve, Vrhovno državno tožilstvo in center za socialno delo. S študijo primera sem analizirala potrebne korake v procesu pomoči, ki sva jo omogočale predvsem dve prostovoljki, in opredelila uporabljena načela socialnega dela. Postopek kvalitativne analize podatkov je pokazal predvsem na pomembnost doživljanja tako družine kot tudi izvajalk pomoči (tj. prostovoljk) in na pomembnost izraženih potreb. Prostovoljke smo najbolj pogrešale pravno pomoč, poznavanje pritožbenih postopkov in supervizijo. S študijo primera sem raziskovala elemente institucionalnega rasizma in odgovore o možnostih, ki jih ima socialno delo v takih primerih. Na koncu sem v diplomski nalogi podala nekaj konkretnih predlogov za ravnanje v podobnih situacijah in odgovor nanje, osnovo za kar sem našla v teoriji o antirasističnem in etnično občutljivem socialnem delu.

## **9 PRILOGE**

### **9.1 ZRANA DOKUMENTACIJA**

#### **SEPTEMBER 2008 – IZVEM NOVICO**

Zjutraj preberem v časopisu novico, da je policist v občini X pretepel romskega dečka, člana družine Horvat. Novico sporočim drugim prostovoljkam. Odločim se za obisk Horvatovih.

#### **7. 9. 2008 OBISK DRUŽINE HORVAT**

S prostovoljko Jasmino sva obiskali družino Horvat. Govorila je predvsem stara mama. Povedala je, da so 2. 9. prišli policisti in iskali Zorana. Samanti so rekli, da sumijo, da je v šoli vzel mobilni telefon. Ker otroka še ni bilo doma, so naročili, naj se po vrnitvi iz šole zgласi na policijski postaji. Ko se je Zoran vrnil, je šla dečkova mama peš na policijsko postajo (v nadaljevanju PP) in povedala, da je sin doma. Policisti so se takoj odpravili ponj, nje pa niso želeli peljati. Ko se je vračala v naselje, je videla policijsko »marico«, v kateri je bil njen sin, poskušala jih je ustaviti, da bi se peljala z njimi, pa je niso upoštevali. Policisti so se pripeljali v naselje, a se z očetom sploh niso pogovarjali. Nič niso vprašali, samo zgrabili so dečka, eden mu je zvil roko na hrbet. Fantek je jokal, oče ni vedel, kaj naj stori. Policisti so otroka odpeljali v bližnji gozd. Ko so ga čez približno pol ure pripeljali nazaj, je bil pokakan in polulan, kri mu je tekla iz ustnic, po glavi je imel buške. Bil je čisto zmeden. Povedal je, da so hoteli od njega izvedeti, kje ima mobilnik, česar pa jim ni mogel povedati, ker ga sploh ni vzel. Samanta pripomni, da bi telefon, če bi ga res vzel, sama odnesla v šolo. Povedala je še, da ničesar ni ukradel in da, kolikor ve, aparata do zdaj še niso našli.

Popoldne so dečka odpeljali k zdravniku v lokalni zdravstveni dom, kasneje pa še na urgenco v Ljubljano. Samanta pove, da so ga hoteli zaradi poškodb glave obdržati čez noč na opazovanju, vendar se je bal vseh tujih ljudi, zato so ga odpeljali domov. Ponoči se zbuja v joku. Zdaj se boji tudi v šolo, strah ga je, da ne bi znova srečal katerega od policistov, ki so se tako grobo znesli nad njim.

Samanta mi pove tudi, da so se obrnili na lokalni CSD, vendar jim je tamkajšnja socialna delavka rekla, da se je ta dogodek ne tiče, da ji ne more pomagati in da to ni njeno področje dela.

Zoran je bil v času našega pogovora prisoten in rekel, da se počuti v redu, sicer pa ni govoril. Samanta mi je pokazala zdravniški izvid, v katerem je pisalo, da je imel Zoran pretres možganov, da je krvavel z notranje strani ust in imel modrice po čelu. Z mamom sva skupaj prebrali še napotke zdravnice za opazovanje otroka.

Zaradi otrokovega strahu pred srečanjem policista je mama izrazila željo po prepisu na drugo osnovno šolo (v nadaljevanju OŠ), s čimer se je strinjal tudi Zoran. Osnovno šolo, kamor se želi vpisati, obiskuje tudi njegova mlajša sestra. S Samanto se dogovorim, da pokličem na Zoranovo osnovno šolo in se dogovorim za sestanek s šolsko svetovalno delavko za naslednji dan.

## **8. 9. 2008 KLIC V OSNOVNO ŠOLO**

Ob 9.30 pokličem na OŠ, in sicer v šolsko svetovalno službo. Povem, da sem prostovoljka v romskih naseljih in vprašam, če so zasledili, da so pretekli teden policisti pretepli dečka z njihove šole. Povem, da bi z njegovo mamom želeli priti in se pogovoriti o dogodku. Svetovalka odgovori, da je to, da naj bi dečka pretepli, samo sum in da ni nič dokazano. Povem ji, da to res še ni dokazano, vendar se deček boji priti v šolo in da se mama želi pogovoriti o tem ter da mislim, da je prav, da bi z mamom prišli na pogovor.

Gospa me prekine in na telefon pokliče drugo svetovalko. Vnovič povem isto zgodbo, svetovalka pa mi pove, da se Zoran gotovo boji priti v šolo zato, ker je eni učiteljici odtujil mobilni telefon, drugi denarnico, tretji pa 200 EUR. Povem ji, da bi njegova mama želela govoriti o tem in da se mi zdi pomembno, da se pogovorijo o prihodnosti dečka na njihovi osnovni šoli. Svetovalna delavka na to pristane, dogovoriva se za sestanek 9. 9. 2008 ob 9. uri.

## **DNEVNIŠKI ZAPIS**

Danijela mi je povedala, da je bila danes v občini X in da ji je D. povedal, da naj bi se eden od policistov, ki je bil prisoten pri pretepu, pisal Novak. Bojda je sam razlagal nekomu iz naselij,

da Zorana niso pretepli, ampak da so ga samo malo "D. mahne z roko po zraku", torej malo oklofutali, ker naj bi ukradel denarnico. Policist je to dejansko javno povedal. Malo zatem mi tudi Jasmina pove, da ji je T. včeraj povedal, da naj bi Zorana pretepel policist Novak, prav tako je to povedala tudi Zoranova stara mama.

## **9. 9. 2008 ZAPISNIK SESTANKA NA OSNOVNI ŠOLI ROŽNIK**

Trajanje: 8.45–10.45

Prisotni: Alenka Kern (šolska svetovalna služba), Samanta Jaklič, Julija Djaković

Kasneje se pridruži še Jolanda Zrnec (ravnateljica).

Sestanek se začne s pogovorom o prepisu Zorana na OŠ Žalna. Na željo naju s Samanto se nam pridruži tudi ravnateljica Jolanda Zrnec, ki naj bi imela več informacij o dogodku, ko naj bi Zoran kradel.

Zrnecova pove, da naj bi trem različnim učiteljicam odtujil lastnino – eni mobilni telefon, drugi 200 EUR in tretji približno 40 EUR. Prosila sem jo, če mi lahko opiše potek dogodkov in kdo je klical policijo. Rekla je, da naj bi ga učiteljica dobila pri kraji in da je bila zelo razburjena. Poklicala je ravnateljico, ta je predlagala, da se pokliče policijo. Rekla je, da to vedno naredijo, ko pride do kraje, in da za vse otroke velja enako.

Povedala sem ji, da sama nisem bila prisotna na kraju dogodka in prav tako nobena od njiju, zato nihče od nas ne ve, ali je fant res kaj ukradel ali ne. Vprašam, če lahko govorim z učiteljicami, ki so ga obtožile kraje, vendar so bile pri pouku. Dogovorimo se, da se v najkrajšem možnem času dobimo na sestanku – učiteljice, Zoran, Samanta in jaz – s tem se vse strinjamo.

Posvetimo se prepisu Zorana na drugo OŠ in razlogom zanj. Samanta pove, da se Zoran boji iti v šolo, ker ga je strah, da ga bodo policisti ponovno dobili, pove tudi, da se Zoran ponoči zbujaja in da ima nočne more, da je po dogodku spremenil vedenje, pravi da je »živčen«, da se boji iti v šolo zaradi policije.

Svetovalki in ravnateljici se to zdi čudno in Kernova pove, da bo policist pred šolo samo še ta teden zaradi varnosti otrok pri prečkanju ceste. Razložim ji, da je otroka strah že samo, ko

vidi policista, in da doživi hudo stisko zaradi travme, ki jo je doživel, in težko racionalno razmišlja na način, da ga ne bo vsak policist, ki ga vidi, pretepel. Strah je prehud, da bi lahko še naprej hodil v to šolo.

Svetovalka pove, da policija v šolo ne pride. Povem ji, da naj bi policija že prišla v šolo po Zorana, a da ga njegova učiteljica ni spustila z njimi. Pravi, da o tem ne ve ničesar in da bi bilo treba o tem govoriti z učiteljico.

S Samanto vztrajava, da želi otrok na drugo šolo, in prav tako Samanta izrazi željo, da bi tja prepisala tudi Marka (najstarejšega sina). Obe, ravnateljica in svetovalka, obljubita, da se bosta še danes pozanimali v zvezi s prepisom. Vprašam, kaj je treba urediti, da bi do prepisa res prišlo, kakšen je postopek. Pravita, da ni nekega posebnega postopka, ker gre za isto šolo (je podružnica iste OŠ).

V OŠ Lužar hodi že Martina (Samantina hči), ki so jo pohvalili, da je zelo pridna in da lepo sodeluje. Samanta pove, da se je zjutraj hitro oblekla in je komaj čakala, da gre v šolo.

Svetovalka opozori, da bi moral Aleš, Samantin sin, tudi obiskovati 1. razred OŠ Lužar, da je predvideno mesto zanj v razredu in da ima že vse knjige in zvezke v šoli. Hodil naj bi v isti razred kot njegova sestra Martina. Svetovalka tudi pove, da so dolžni centru za socialno delo in policiji pošiljati poročila o obiskovanju pouka in da je za neobiskovanje pouka predvidena visoka kazen.

Samanta pove, da si Aleš ne upa v šolo sam in da bi ona morala iti z njim. Dogovorimo se, da gre Samanta jutri z njim v šolo in ga počaka v bližini šole do konca pouka ter da bo še nekaj dni hodila z njim v šolo, dokler se ne navadi.

Dogovorimo se tudi, da pride Zoran skupaj z mamo k Alenki Kern na pogovor – ne o kraju, ampak da vidimo, kaj se z otrokom dogaja. Ugotovimo, da je najbolje, če se pogovorimo 10. 9. na OŠ Lužar. Ko pride družina s kombijem, jih tam pričaka Alenka Kern.

Govorile smo tudi o tem, da bi bilo dobro, če bi prišel zjutraj kdo v naselje in opogumil otroke, da bi šli v šolo. Svetovalka pove, da so to že počeli eno šolsko leto (romski pomočnik), ampak da se ni obneslo.

Sklenjeni dogovori so:

- ob 13.00 pokličem na šolo in preverim, kako je s prepisom Zorana in Marka na OŠ Lužar;
- 10. 9. gre Samanta z Alešem in Martino v šolo s kombijem. Pridružita se jima še Zoran in Marko, če bo možen prepis;
- 10. 9. se na šoli na pogovoru dobijo Samanta, Zoran in Kernova.

Še ta teden se dobimo z učiteljicami in se pogovorimo o dogodku.

### **DNEVNIŠKI ZAPIS**

Danijela mi je povedala, da je včeraj govorila s Špelo in ji na kratko obrazložila dogajanje v zvezi z Zoranom. Špela je rekla, da sporočila še ni utegnila prebrati, ampak nas bo v kratkem obvestila o tem, kdaj bi imeli skupni sestanek. Nujno bi potrebovali pravno pomoč, brez tega smo »mrzli«. Gre za to, da ima ona sama že kar nekaj zabeleženih stvari v zvezi s policijskim nasiljem, ki se še vedno izvaja tudi nad mladoletniki, in potrebna bi bila korenita, a natančno premišljena akcija s trdnimi dokazi. V ta namen je Danijela kontaktirala Natalijo Klemenc, pravnico, ki je zaposlena na Mirovnem inštitutu. Ničesar ne moremo rešiti čez noč. Ravno tako sem dobila nasvet, naj se obrnemo na Amnesty International, ker gre za grobo kršenje človekovih pravic, in mogoče bi lahko tam dobili tudi brezplačno pravno pomoč. PIC se s tem ne bo ukvarjal, ker so bolj površinski oz. lahko ponudijo le prvi pravni nasvet.

Prva nujna stvar je torej, da zberemo čim več materialnih dokazov o tem dogodku. To vključuje zapisnik, ki ga bom napisala o današnjem pogovoru v šoli, zdravniške izvide, mogoče kak zapisnik s CSD-ja (če so bili včeraj pri Samanti) ter policijski zapisnik o tem »obisku«. Najtežje bo verjetno dobiti slednjega, če so sploh dokumentirali v povezavi s to zadevo. Zagotovo pa je kje zabeleženo, da je bila Samanta na policijski postaji. Kako bomo te zadeve dobili, ne vem. Ravno tako moramo izvedeti, koga je obvestila zdravnica na urgenci, ki je sprejela Zorana.



Ko dobimo zadeve črno na belem, lahko kontaktiramo omenjene ljudi – Natalijo Klemenc (Mirovni inštitut), AI, varuhinjo človekovih pravic. Čeprav roko srce, kot je že rekla Mojca H., ukvarjanje s pretepenim romskim dečkom je zadnja stvar, s katero se želi ona ukvarjati, sploh v predvolilnem času. Ravno tako bi bilo dobro, da sami popišemo dogodke, kot so jih videli ljudje, ki so prisostvovali dogodku, pa čeprav le za našo informacijo, ker se zagotovo nihče ne bo želel izpostavljati in pričati.

Ko bomo imeli vse črno na belem, lahko gremo v akcijo. Do takrat pa ne glede na to, da verjamemo otroku in staršem, ničesar ne moremo ukreniti brez teh dokazov, ker bodo vse institucije želele dogodek pomesti pod preprogo. Jaz osebno tega nočem. Kot je rekla Danijela, je danes na vrsti romski otrok, jutri bo na vrsti otrok južnjakov, pa otrok istospolnih staršev, pa otrok mame samohranilke ..., nekje v tem se lahko znajde tudi čisto navaden, »pošten« državljan, ampak takrat ne bo nikogar več, ki bi se postavil zanj. Šlo bo počasi, ampak treba bo vztrajati. Danijela bo jutri Nataliji Klemenc poslala elektronsko sporočilo s prošnjo za pravno pomoč oz. jo bo prosila, če bi se lahko dobili in osebno z njo pomenili o tej situaciji, da bi nam dala vsaj koristne napotke, pa tudi preko nje lahko pridemo do Krivica. Predlagam, da se samo pozanimamo oz. raziščemo možnosti za pravno pomoč, konkretno pa zaenkrat še ne moremo ukrepati brez dovoljenja Samante in njenega moža. Tukaj pa gre tudi za druge primere nasilja, tako da niti ni nujno, da kakorkoli izpostavljammo to družino, če se bomo bolj na široko lotili zadeve. Lili je na neki okrogli mizi spoznala B. K. iz Amnesty International, ki se ukvarja s področjem diskriminacije Romov, po izobrazbi je pravnik in ga bo v kratkem kontaktirala.

S Samanto sva šli k odvetniku, ki ga ni bilo v pisarni, ker je bil na obravnavi, sva pa vzeli vizitko odvetnika Z. L. Samanta je rekla, da ga bo poklicala, da vpraša, kdaj bo prejela papirje po pošti. Povedala mi je, da ji je za svoje usluge zaračunal 450 EUR in da se je dogovorila za obročno odplačevanje. Ni mi znala povedati, za kaj natančno je plačala. Bojim se, da bo cel proces stal veliko več kot 450 EUR. Dobro bi bilo čim prej govoriti s tem odvetnikom.

Samanta ni želela, da bi šli skupaj na CSD, zato sva šli na kavo in povedala mi je, kako so se stvari odvijale po pretepu: isti dan so Zorana peljali v zdravstveni dom X, od koder je

zdravnik poklical policijo. Izdali so napotnico za urgenco v Ljubljani, kamor so ga odpeljali. Tam ga zdravnica ni slikala s fotoaparatom, ampak rentgensko. Zorana je s svojim mobilnikom slikal M. Danes sva sliki (sta namreč samo 2) naložila na moj telefon, da bom lahko to shranila na računalniku. Žal se na slikah ne vidi skoraj nič, ampak bolje, da imamo vsaj nekaj.

Pri Samanti sem prebrala izvid z urgence, vendar nisem ničesar razumela, ampak mislim, da ni bilo kakšnih težjih poškodb. Socialni delavci, ki so bili včeraj v naselju (Samanta pravi, da jih ne pozna), so prišli pogledat, zakaj Zorana ni v šolo. Samanta jim je povedala, da se boji ter da sva midve dogovorjeni za sestanek na osnovni šoli.

Ponovno mi je povedala, da je socialna delavka, ki nadomešča njeno, rekla, da ona nima nič s tem, kar se je zgodilo. Samanti, Roku in ge. Mariji sem povedala, da smo jim vsi pripravljeni pomagati in da jim bomo stali ob strani. Omenila sem tudi Amnesty International in varuhinjo človekovih pravic in jim tudi na hitro razložila, za kaj so zadolženi. Povedala sem jim, da če želijo, bomo šli tudi do njih, ampak da ničesar ne bomo delali brez njihove vednosti ali dovoljenja. Rekli so, da želijo s takimi ukrepi še malo počakati.

## **DOKUMENTACIJA PROSTOVOLJKE DANIELE**

Danijela je poslala Nataliji Klemenc naslednje e-sporočilo:

Živjo Natalija,

tokrat se nate obračam s prošnjo za pomoč ali kakšne napotke glede sledečega problema: prejšnji teden je bil s strani policije pretepen romski fantek. Zgodba je bila objavljena tudi v časopisu, objave v drugih medijih nismo zasledili. Deček naj bi namreč v osnovni šoli, ki jo je obiskoval, trem učiteljicam ukradel denar in mobilni telefon, ena naj bi ga pri tem celo zalotila. Šola je poklicala policijo, ki je celo prišla v šolo, vendar so kasneje prišli tudi v naselje, dečka odpeljali in ga vrnili pretepenega. Mama ga je odpeljala na urgenco, kjer mu je zdravnica slikala glavo in po uradni dolžnosti obvestila policijo. Mama ima tudi izvid z urgence. Julija (kolegica prostovoljka v projektu) in dečkova mama sta šli v torek na osnovno šolo in govorili s šolskima svetovalkama. Na mamino željo so dovolili, da se deček prepiše na drugo šolo (ki pa spada pod to, ki jo je obiskoval do sedaj), ker se tudi fant sam ne želi vrniti na to šolo.

Odnos CSD do tega dogodka je ignorantski, zatrjujejo, da oni ničesar ne morejo storiti in da to ni njihova stvar.

Dečkova mama je navezala stik z odvetnikom, točnih informacij o tem sicer nimam, a odvetnik naj bi prevzel primer. Problem je seveda plačilo, ker se bo zadeva zagotovo vlekla, bomo pa z mammo govorili o možnostih za brezplačno pravno pomoč.

V kratkem se dobimo tudi z našo mentorico, ki ima tudi sama zabeleženih nekaj primerov policijskega nasilja v občini X, tako da se bomo z njo pogovorili, kako naprej.

Zanima me torej, ali obstaja možnost, da bi se nam pridružila in nam svetovala, kako naj se takih zadev lotimo in kaj se sploh da narediti. Na spletni strani Mirovnega inštituta sem zasledila, da se ukvarjate tudi z romskim vprašanjem in naša skupina prostovoljcev bi resnično potrebovala pomoč različnih strok, predvsem pa pravne.

Zavedam se, da imaš veliko drugih obveznosti, ampak kakršnikoli napotki in informacije bodo zelo dobrodošli.

Že vnaprej hvala za odgovor in lep vikend! Danijela

Odgovor, ki smo ga prejeli:

Draga Danijela, hvala za sporočilo. Zveni zelo zaskrbljujoče, zato se z veseljem dobim s tabo in drugimi prostovoljci, da vidimo, kaj bi se dalo narediti. Povej, kdaj vam bi ustrezalo. Meni bi ustrezalo naslednji teden v sredo ali četrtek. Bom poskusila s sabo pripeljati se kakšnega pravnika s PIC-a. Lp, N.

Tako smo se dogovorili za sestanek na Mirovnem inštitutu 18. 9. ob 15.30.

## **DOKUMENTACIJA PROSTOVOLJKE LILI**

Lili je poslala e-sporočilo B. K. iz Amnesty International z naslednjo vsebino:

Lep pozdrav!

Sem prostovoljka projektnega dela z Romi, ki ga študenti Fakultete za socialno delo in nekaj zunanjih prostovoljcev v romskih naseljih izvajamo že nekaj let.

Pred enim tednom smo naleteli na nedopusten dogodek. Romski otrok iz X je bil v času pouka obtožen, da je ukradel mobilni telefon in nekaj denarja. Šola je poklicala policijo, vendar učiteljice niso dovolile, da ga odpeljejo.

Po končanem pouku so ga policisti prišli iskat v naselje in so ga odpeljali brez staršev, domnevno v gozd, kjer so ga pretepli, zatem so ga pripeljali domov in otrok se je vrnil pokakan in polulan, poln bušk in zelo prestrašen. Od takrat ne obiskuje več šole in naša prostovoljka je z njegovo mamo že dala vlogo za prepis otroka na drugo osnovno šolo, ki jo obiskuje njegova sestra.

Kot projektna skupina smo nad dogodkom in odnosom policije zgroženi in se obračamo na vas z vprašanjem, če bi se lahko tudi vi kako odzvali/opozorili na ta dogodek ali pa da bi skupaj naredili nekaj, da se ta dogodek ne bi pometel pod preprogo.

Otrok je bil tudi v zdravstvenem domu, kjer so poklicali policijo. Mama je vložila tožbo pri odvetniku, vendar nima finančnih sredstev, zato se bo težko borila proti policiji kot državnemu aparatu.

Od jutri bom nekaj časa nedosegljiva prek elektronske pošte, zato vas prosim, da vaš odgovor pošljete Danijeli (prostovoljka našega projekta). Poslala vam bom tudi članek o tem dogodku.  
Lili Zupančič, prostovoljka v romskih naseljih v občini X

### **DNEVNIŠKI ZAPIS**

Strinjam se, da ukrepamo, kolikor bomo lahko. Mislim pa, da je nujno, da prej govorimo z Zoranovimi starši. Če oni ne želijo ukrepat iv takem smislu kot mi, potem ne vem, če smemo to sami prevzemati. Ko sem jih vprašala o tem, ali želijo, da gremo skupaj še naprej, se pritožimo varuhinji in AI, so mi rekli, da še ne, da želijo počakati. Mogoče se bojijo odzivov javnosti. Ne vem. Vem pa, da je treba ponovno govoriti z njimi.

## **15. 9. 2008 DOKUMENTACIJA PROSTOVOLJKE DANIJELE**

Danijela je govorila z B. K. iz Amnesty International. Povedal ji je, da sta možna in najbolj smiselna dva postopka:

1. Pritožba zoper delo policije na Ministrstvu za notranje zadeve: to pritožbo lahko podajo starši (pisno, priporočeno) v 30 dneh od dogodka, o njej pa odloča Sektor za pritožbe, za katerega je B. K. rekel, da je precej neodvisen organ, tako da sklepam, da lahko zaupamo v njihovo delo.

2. Kazenska ovadba zoper policiste: na Vrhovno državno tožilstvo lahko predlog poda kdor koli, ki ve za dogodek, ampak najbolj verodostojno je, če jo podajo starši. Tudi to je treba poslati priporočeno v roku 30 dni od dogodka. V ovadbi se opiše, kaj se je zgodilo. Dokazno breme je na strani policije.

B. K. je rekel, da v bistvu ni pomembno (čisto po pravniško), kaj se je zgodilo, pomembno je to, kar se lahko dokaže. Zato je treba imeti priče (Romi, ki so bili priča dogodku, zdravnik na urgenci itd.).

Svetoval je tudi naslednje:

3. *Zoper CSD lahko podamo nadzorstveno pritožbo na MDDSZ, ker so oni v takem primeru dolžni ukrepati, ker gre za mladoletno osebo.*

4. Svet romske skupnosti: gre za nek nov državni organ, v katerem je tudi Jožek Horvat Muc in je močno povezan z Zvezo Romov. B. K. nam priporoča, naj nanje naslovimo prošnjo za posredovanje. Najbolje bi bilo, če bi govorili kar s Horvat Mucem in ga pozvali, naj zahteva sestanek s komandirjem Policijske postaje X, zraven pa bi povabili še AI.

## **DNEVNIŠKI ZAPIS**

Danijela mu je povedala tudi, da se je Samanta že nekaj dogovarjala z odvetnikom, in rekel je, da v tej začetni fazi še ni potreben, mogoče pride v poštev kasneje. Lahko bi nam pomagali pri iskanju odvetnika, ki bi Samanto zastopal pro bono. Ne zdi se smiselno, da Samanta in

njena družina zmečejo na stotine evrov za odvetnike, ki zaenkrat nič ne morejo, razen da služijo, in predlagam, da se o tem s Samanto tudi pogovorimo, odločitev pa je seveda njena.

B. K. je rekel, da sicer ne vemo, kam bomo prišli, dejstvo pa je, da s prvima dvema postopkoma ustvarjamo velik pritisk na komandirja policije, ki bo večkrat klican na razne razgovore, kar je tudi lahko učinkovito.

Dela bo torej kar nekaj, treba bo iti v naselje, govoriti s Samanto in njenim možem in jima predstaviti omenjene možnosti, govoriti z morebitnimi pričami itd., skupaj s Samanto napisati pritožbe, ohranjati stik s pravniki (B. K., N. K.).

## **16. 9. 2008 DOKUMENTACIJA PROSTOVOLJKE LILI**

B. K. odgovori na Lilijino e-sporočilo:

Lp!

Torej, dopolnjujem e-mail iz prejšnjega tedna in pojasnjujem, da sem ta teden v pisarni do srede.

Iz članka je razvidno, da je bil fant pri zdravniku in da so bili sproženi ustrezni postopki. Če niso, naj samo pojasnim, da lahko starši sprožijo dva postopka, predpogoj pa je seveda ustrezno potrdilo zdravnika o poškodbah:

- 1) pritožbo zoper delo policije na MNZ in
- 2) kazensko ovadbo zoper policiste.

Kot že poprej mislim, da bo najlažje, da zadevo predebatiramo preko telefona, zato ponovno prosim, da me pokličete. AIS se zanima za primer, vendar bomo potrebovali vašo pomoč za navezavo stikov. Lep dan, B. K.

## **17. 9. 2008 DOKUMENTACIJA PROSTOVOLJKE DANIJELE**

E-sporočilo B. K.:

Lp! Včeraj smo se s PIC pogovarjali o tem primeru in PIC je rekel, da je pripravljen zastopati interese dečka v pravnih postopkih, ki se bodo sprožili. Tudi sicer lahko PIC precej pomaga, ker gre za strokovno nevladno organizacijo.

Kontakt na PIC je J. C. (in P. Š.), tako da prosim pokličite na PIC, ki lahko otroka ali zastopa ali pa mu nudi zagovorništvo prek Varuhinje ČP RS. Prosim tudi, da nas obveščate o sestankih z oblastmi/šolo/policijo, ker se jih bi udeleževali. Povejte J. C., da gre za primer romskega dečka, o katerem je govorila z nami, in da ste v stiku z družino. Velja? Hvala, B. K.

### **DNEVNIŠKI ZAPIS**

Bila sem pri Samanti in Roku. Rekla sta, da bi želela napisati pritožbo nad delom policije in socialne delavke S. Povedala sem jima, da poznamo nekaj ljudi, ki nam bi lahko pomagali pri teh stvareh in so rekli, da bi radi šli še naprej in se strinjajo, da stvar ne more obstati na tej točki.

Dogovorili smo se, da Samanta v petek pokliče odvetnika in se dogovori za termin. Dobro bi bilo, da bi šel kdo od nas zraven, da vidimo kako naprej.

Ko ugotovimo, kako in komu se lahko pritožimo glede policijskih postopkov, skupaj s Samanto in Rokom napišemo pritožbo. Ga. Marija mi je povedala, da je zelo vesela, ker smo se tako zavzeli.

### **18. 9. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Včeraj je v naselje prišel Novak (policist, ki je pretepel Zorana) z nekim gospodom, ki naj bi bil s tožilstva (tako je rekla ga. Marija, Zoranova babica) in naj bi Samanti vročila neko vabilo za Zorana, ki je poklican kot priča. Ga. Marija mi ni znala povedati, kam niti kdaj naj bi šel Zoran pričat. Samanta naj bi šla nato s tem vabilom do odvetnika, on ji je rekel, da bo tudi sam poslal neka vabila drugi teden. Ne razumem, kaj točno vse to pomeni, ampak več informacij nisem uspela dobiti.

## **ZAPISNIK SESTANKA S PRAVNICO S PIC IN MIROVNEGA INŠTITUTA (18. 12. 2008)**

Trajanje: 15.30–17.00

Prisotne:

1. del sestanka: Veronika Hribar (pravnica s PIC), Danijela Gutić, Mojca Kosmina in Julija Djaković
2. del sestanka: Nataljia Klemenc (pravnica z Mirovnega inštituta), Danijela Gutić, Julija Djaković

### 1. del sestanka z Veroniko Hribar

Na kratko smo obnovili zgodbo in ga. Hribar nas je opomnila, da je najpomembneje zbrati čim več izjav prič, ki so kar koli videle, jih posneti ali zapisati. Izjave moramo pridobiti ločeno (ne več prič skupaj), edino od otroka v prisotnosti staršev. Pričam je treba postavljati enaka vprašanja in najprej pustiti, da same od sebe povejo, kaj so videle. Še prej se moramo o tem pogovoriti z Zoranovimi starši, jim pojasniti, kako se bodo te zadeve sploh odvijale in si pridobiti njihovo dovoljenje, da se teh zadev lahko lotimo.

Veronika pove, da moramo biti pozorni na več stvari, ki se lahko izkažejo za problematične v postopku in jih lahko uporabimo kot dokaz, da policisti niso ravnali v skladu z zakonom pri obravnavi mladoletne osebe:

1. Način, kako so fanta dali v »marico«: kdo je to videl in kaj se je zgodilo, ali so mu npr. zvijali roke, da ugotovimo, ali so policisti prekoračili pooblastila; so prišli z marico« ali avtomobilom itd.
2. Ali so ga odpeljali brez staršev?
3. Kam so ga odpeljali? Ali je kdo videl, v katero smer se peljejo (npr. v smer, ki ne vodi proti policijski postaji)? Če so ga odpeljali v gozd, ali je kdo to slišal ali videl?
4. Veronika pove, da je treba na policiji preveriti, ali so tistega dne obravnavali Zorana in ali je bil na policijski postaji; bolje je, da zapisnika ne zahtevamo, ker če ga niso napisali, se zna zgoditi, da ga napišejo naknadno oz. ponaredijo; v tem primeru nas zanima tudi, ali so mu dali kaj za podpisat; na policijo lahko gremo samo s starši oz. z njihovim pooblastilom.



5. Otroka je treba večkrat izprašati o dogodku, mu vsakič postavljati enaka vprašanja (a ne sugestivna) in vsakič se mora to, kar pove, ujemati s tistim, kar je že povedal – torej preveriti, ali vedno govori vsaj približno enako; treba ga je izprašati tudi brez prisotnosti staršev, npr. skozi igro, na delavnicah, lahko vprašamo tudi njegove bratce in sestre.
6. Za pogovor z Zoranom bi bilo treba najti neodvisnega prevajalca, ker bi se Zoran verjetno težko izražal v slovenščini; pomislile smo na prostovoljko Lili, vendar je Veronika rekla, da se bo, ker je Lili prostovoljka v naseljih, razumelo, da je pristranska; pomislile smo tudi na mlado punco Martino, ki jo pozna Julija, pa na Eniso Brizani in Bogdana Mikliča, vendar je problematično to, da sta novinarja, mi pa zaenkrat še ne želimo, da stvari pridejo v medije; poleg tega prostovoljka Mojca pozna otroškega psihologa iz Kopra, ki bi lahko pri tem pomagal.
7. Soočiti starše z dejstvi, in sicer: Mojca Kosmina je omenila možnost, ki jo je slišala od nekaterih Romov, da so Zorana pretepli starši sami; to seveda ne izključuje možnosti, da so ga pretepli tudi policisti, vendar pa se je v tem primeru treba resno in iskreno pogovoriti s starši in jih vprašati, ali so ga tudi oni tepli; če se izkaže, da so, pa nam to zamolčijo, se bodo zadeve močno zapletle v njihovo in našo škodo.
8. Pogovoriti se je treba z zdravnikom iz zdravstvenega doma, ki je takoj po dogodku pregledal Zorana.
9. Govoriti z učiteljico, ki ni dovolila policiji, da bi Zorana odpeljali, ko je prišla v šolo.
10. Naslednji teden je nujno treba napisati pritožbo zoper delo policistov in jo skupaj s starši poslati na Ministrstvo za notranje zadeve (v nadaljevanju MNZ), ker se bo 30-dnevni rok za vložitev pritožbe kmalu iztekel.
11. Veronika meni, da CSD v tem primeru verjetno nima nekih pooblastil, ker ima otrok svoje skrbnike.

## 2. del sestanka z Natalijo Klemenc

1. Klemenčeva nam predlaga, da govorimo z odvetnikom Leonom Zalokarjem, ki ga je Samanta najela, in ga prosimo oz. prepričamo, da zadevo vzame zastonj (kar po domače, v stilu »glejte, kako imate lepo pisarno, zagotovo imate dovolj bogatih klientov, da bi lahko tole vzeli zastonj«) – če pristane, mu pojasnimo, kaj delamo prostovoljke in se z njim dogovorimo, kako bomo delali, mu posredujemo zbrane

izjave prič in povemo, da bomo dale pritožbo na MNZ itd. Če ne bo hotel delati zastoj, poiščemo drugega odvetnika, ki bi bil pripravljen to prevzeti brezplačno (s pomočjo Boruta Černeta iz Amnesty International (v nadaljevanju AI) – če se bo seveda Samanta strinjala.

2. Vprašati odvetnika, kaj je že sam naredil v zvezi s tem primerom; verjetno je podal ovadbo na tožilstvo.
3. Za pritožbo na MNZ je Danijela Gutić že pisala g. Borutu iz AI, če nam lahko pošlje primer pritožbe zoper delo policije, da se bomo lažje orientirali, ravno tako moramo z imeni in priimki navajati priče, ki bodo dale svoje izjave in ki bodo seveda dovolile, da jih omenjamo z imenom in priimkom. Če priče ne bodo dovolile, da jih omenjamo v pritožbi, je to slabo, ker potem te izjave niso preverljive itd. Največ dela moramo opraviti sami, ker se tožilstvo verjetno ne bo posebej poglobljalo in raziskovalo, zna se zgoditi tudi, da zadeva obleži v kakem predalu; osnutek pritožbe za MNZ lahko v pregled pošljemo Klemenčevi.
4. S Klemenčevo smo govorile tudi o tem, kaj narediti, če se nič ne zgodi; glede na to, da obstajajo še drugi primeri policijskega nasilja nad mladoletniki, lahko raziščemo tudi to in napišemo izčrpno poročilo, ki ga lahko objavijo Mirovni inštitut, Amnesty International, Human rights watch, lahko ga pošljemo na Svet Evrope. Gre za ustvarjanje pritiska na državo in »kazanje s prstom«, ker, če pravna država ne deluje, kot bi morala, nam drugega tako ali tako ne preostane.

#### **19. 9. 2008 TELEFONSKI POGOVOR S ŠOLSKO SVETOVALKO ALENKO KERN**

Ko sva bili s Samanto 9. 9. 2008 na sestanku v OŠ Rožnik, sta bili prisotni še ravnateljica in šolska svetovalka Alenka Kern. Takrat smo se dogovorili, da bo Kernova organizirala sestanek s tremi »oškodovanimi« učiteljicami v roku enega tedna. Ker me do 19. 9. ni poklicala, sem jo poklicala sama in jo spomnila na naš dogovor. Začela se je izmikati in pojasnila sem ji, da smo se tako dogovorili in naj čim prej skliče sestanek, meni bi najbolj ustrezala sredi, 24. 9., ker imamo takrat razdeljevanje oblek v naseljih. Obljubila je, da se bo dogovorila za sestanek.

#### **20. 9. 2008 DOKUMENTACIJA PROSTOVOLJKE DANIJELE**

Danijela pošlje elektronsko sporočilo B. K.:

Ponovno pozdravljeni,

samo na kratko vam sporočam, kako se zadeva razpleta: v četrtek smo se na Mirovnem inštitutu dobili z N. K. in V. H. iz PIC. Predebatirali smo situacijo in V. H. je predlagala, naj najprej temeljito raziščemo zadevo, čim bolj natančno izprašamo morebitne priče in nas opozorila, na kaj vse moramo biti pozorni. Naslednji teden bomo na MNZ poslali tudi pritožbo zoper delo policije, zato bi vas prosila, če nam lahko pošljete kakšno vašo pritožbo, da ne bomo preveč tavalili v temi. N. K. nam je predlagala, naj vas vprašamo, ker imate s takimi stvarmi veliko izkušenj.

Prostovoljke in dečkovi starši se naslednji teden dobimo z učiteljicami (domnevno oškodovanimi) ter šolsko svetovalko, da raziščemo potek dogodka in si zapišemo njihove izjave. Ravno tako bomo obiskali odvetnika, ki ga je fantova mama že najela, in ga vprašali, če bi lahko zadevo vzel zastonj. Če ne, bomo verjetno iskali drugega odvetnika in v tem primeru se bomo obrnili tudi na vas. Toliko za zdaj, ostajamo v stiku in še enkrat hvala za vso pomoč! LP, Danijela

## **22. 9. 2008 TELEFONSKI POGOVOR S ŠOLSKO SVETOVALKO ALENKO KERN**

Kernova me pokliče in mi pove, da je ta stvar z Zoranom, kar se učiteljic tiče, zaključena in da one nimajo potrebe po sestanku. Bila sem ogorčena. Rekla sem, da želimo vseeno imeti ta sestanek in da želimo vedeti, kaj točno se je dogajalo tisti dan in da je klic na policijo potegnil za sabo še veliko stvari ter da je sestanek zelo potreben. Nato je začela spraševati, v kakšni vlogi jaz prihajam na ta sestanek. Razložila sem ji, da prihajam kot pomočnica staršem, kot njihova podpora. Ponovno se je začela izmikati, nakar sem ji rekla, da če želi, lahko dobim tudi pooblastilo od odvetnika in bom prišla kot njegova pooblaščenka. Rekla je, da ne želi stvari komplicirati. Rekla sem, da si tega tudi sama ne želim, ampak da se je z njimi težko pogovarjati drugače kot na tak način.

Povedala je, da je bil Aleš samo enkrat v šoli in da so se starši začeli pritoževati, ker so romski otroci v razredu. Rekla je, da so se nekateri zelo razburjali. Nato pove, da so se začele dogajati nove neumnosti, odkar so Samantini otroci na tej šoli, in sicer, da je že izginil šop banan iz jedilnice.

Rekla sem ji, da se bomo šle prostovoljke na OŠ Lužar predstaviti razredničarkam, da jim bomo povedale, kdo smo in jim ponudile sodelovanje. Nad predlogom je bila navdušena, zato sem vprašala, če obstaja možnost, da bi se nekdo izmed nas zaposlil na tisti OŠ preko študentskega servisa, pa je rekla, da ji je žal, da se tega nismo že prej spomnili ter da so prejšnji teden v mrzlici iskali nekoga, ki bi delal z romskimi otroci. Povem ji, da je imela mojo telefonsko številko in da bi lahko poklicala. Povedala je, da je klicala direktorico CSD in ta ji je rekla, da ji ne more zagotoviti nikogar, ki bi to počel.

Na koncu sva se dogovorili, da bo vseeno poskusila urediti ta sestanek in da me pokliče v sredo ob 9-ih zjutraj, da mi sporoči glede sestanka.

### **23. 9. 2008 VPRAŠALNIK**

Sestavila sem okvirni vprašalnik za sestanek na osnovni šoli Rožnik. Na sestanku v sredo, 24. 9., nas bo zanimalo:

#### **V POVEZAVI Z ZORANOM:**

1. Kateri učiteljici naj bi Zoran kaj ukradel, z navedbo točnega datuma in ure.
  - Natančen opis dogodkov – kdo ga je obtožil?
  - Če ga je kdo videl in natančno kaj je ta nekdo videl?
2. Kaj je sledilo?
  - Kako so ugotovile, da je Zoran vse tri okradel?
  - Katera je šla do ravnateljice?
  - Kaj ji je rekla?
  - Kaj je sledilo (tukaj mislim, ali so najprej poklicale starše)?
  - Če nimajo kontakta, ali so šle k njim domov?
  - Ali so kar takoj poklicale policijo?
  - Kdo točno je poklical policijo?
  - Ali so o klicu na policijo obvestili starše? Če so, kdo, kdaj in na kakšen način?
3. Policija naj bi prišla že v šolo po Zorana, kjer naj bi učiteljica zavrnila njihovo zahtevo ali prošnjo, da ga odpeljejo iz šole. Zanima nas:
  - Kateri policist je prišel?

- Je bil samo eden ali jih je bilo več?:
- Kdaj natančno so prišli?
- Kaj so rekli?
- Natančen opis dogodkov!

4. Kdaj je Zoran odšel od pouka?

- Je šel sam ali v spremstvu?
- Je šel s šolskim kombijem?
- Se je kdo z njim pogovarjal o kraji?

5. Kdo in kdaj je obvestil CSD, da Zorana ni v šolo?

- Ali so jim omenili predviden razlog ali domnevno krajo in obisk policije?
- S kom točno iz CSD so govorili (ime in priimek)

## STROKOVNA POMOČ NA OŠ ZA ROMSKE UČENCE

1. Zanima nas izobrazba teh dveh oseb – tako stopnja kot smer.

2. Na kakšen način so ju dobili?

- Javni razpis
- Veze in poznanstva
- Jim je CSD koga predlagal?

3. Natančen opis dela, ki naj bi ga opravljali – tako vsebinsko kot časovno (koliko ur/dan in za koliko časa – nedoločen čas ali pogodba?).

4. Ali so ju otroci poznali že pred zaposlitvijo?

5. Ali znata romsko?

## NOVA ŠOLA

1. Kaj je bilo rečeno učiteljem glede razloga za prešolanje Marka in Aleša?

2. Na novi šoli naj bi že imeli »probleme«, in sicer naj bi izginil šop banan iz jedilnice – kdo naj bi jih vzel? Ali je to sploh pomembno? Kdo je govoril z otrokom, ki naj bi vzel banane?
3. Slišali smo, da naj bi straši nekaterih otrok protestirali proti temu, da bi v to šolo hodili romski otroci. Kdaj se je to zgodilo – datum, ura, dogodek (je bil to roditeljski sestanek ali kaka druga priložnost – otvoritev nove šole).
4. Kako so se odzvali učitelji/svetovalka/ravnateljica?

#### SODELOVANJE IN PREDLOGI

1. Kje vidijo naše sodelovanje?
2. Lani smo jim predlagali, da bi imeli promocijo strpnosti za zaposlene na šolah, pa niso imeli časa. Tudi letos bodo potekale te delavnice, naj poskrbijo, da bodo imeli čas.
3. Predlagamo, da se kljub strokovni pomoči na šolah zaposli koga izmed nas, da bi bili v pomoč tem strokovnim delavkam, ker dobro poznamo otroke, malo poznamo tudi romski jezik.
4. Lahko bi spet uvedli romskega pomočnika, ki bi šel zjutraj skupaj s kombijem po otroke v šolo? To naj bo nekdo, ki zna romsko in ga/jo otroci poznajo.
5. Vključevanje staršev v šolo – ali jih povabijo na sestanke? Na kakšen način? Ali sploh poznajo vse starše? Ali so bile razredničarke tistih razredov, v katere hodijo tudi Romi, v naseljih?

#### **24. 9. 2008 TELEFONSKI POGOVOR Z UČITELJICO ANJO GORIČNIK**

Kernova me kljub najinemu dogovoru ni poklicala, zato sem sama poklicala v zbornico in na telefon dobila Goričnikovo. Predstavila sem se ji in jo vprašala, ali velja dogovor o sestanku. Povedala je, da nima časa in da sicer lahko pridem in da se bomo vse dogovorili v 10-ih minutah. Rekla sem ji, da 10 minut ni dovolj in da smo za sestanek dogovorjeni že od 9. 9. ter da imam občutek, da se izmikajo. Rekla je, da je včeraj prvič slišala za ta sestanek.

Povedala sem ji, da v 10-ih minutah ne bomo ničesar rešili in da se nisem pripravljena pripeljati 40 km daleč samo za 10 minut. Rekla je, da ni mislila dobesedno 10 minut in da se to samo tako reče. Dogovorili sva se za sestanek danes, ob 12. uri.

## **24. 9. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Z Danijelo Gutić sva pred OŠ LA ob 11.45 uri. Čakava Samanto, vendar je ni. Ker Samanta nima telefona, pokličem brata njenega partnerja, ki mi pove, da je šla v mesto. Čez cesto zagledam g. Boža, ki živi v istem naselju kot Samantina družina. Prosim ga, če se lahko zapelje skozi mesto in naselje, če sreča Samanto, naj jo spomni na današnji sestanek. Samante ni srečal, tako da sva z Danijelo na sestanek odšli brez nje.

## **ZAPISNIK SESTANKA NA OSNOVNI ŠOLI**

Trajanje: 12.00–13.00

Prisotni: ga. Anja Goričnik, ga. Ivana Noč (Zoranova razredničarka), Danijela Gutić in Julija Djaković

Najprej povem, zakaj smo tu, da bi radi raziskali, kaj se je dogajalo tistega dne. Tako ga. Ivana kot ga. Anja sta bili »oškodovani«, prav tako naj bi Zoran ukradel denar učitelju podaljšanega bivanja Bojanu Vrankarju.

Vse skupaj se je zgodilo septembra. Najprej je svojo plat zgodbe povedala ga. Ivana. Učenci prvega in drugega razreda so bili zunaj. Ven je prišla ga. Anja in vprašala, katera učiteljica ima Zorana, češ, da po šoli hodi sam. Potem so šle nazaj noter in ga začele iskati. Ga. Ivana ga je iskala po WC-jih, ga. Anja menda po učilnicah. Ga. Ivana je rekla, da je naredila napako, ko je naročila nekemu učencu, naj zaklene razred, pa tega menda ni storil. V svojem razredu je pustila torbico, ki je visela na stolu in Zoran naj bi ji ukradel celotno denarnico (v kateri so bile vse kartice, vozniško dovoljenja, 2 x 5 € in en bankovec po 10). Ga. Anja pa je v svojem razredu našla denarnico zunaj svoje torbice, ki je bila odprta in prazna (pred tem je imela le nekaj drobiža). Kasneje je tudi učitelj podaljšanega bivanja povedal, da sicer prej ni hotel ničesar reči, ampak en dan prej (torej 1. septembra), ko je bil Zoran v podaljšanem bivanju, mu je iz denarnice izginilo 200 €.

Obe učiteljici sta povedali, da sta pustili razreda odprta, ga. Anja je rekla, da večinoma pušča odprt razred in da še nikoli niso imeli takih težav. O zadevi sta obvestili ravnateljico, ki jima je rekla, naj pokličeta policijo. Policijo je klicala ga. Anja. Skrbelo jih je predvsem, ker je Zoran izginil (to je bilo po 3. šolski uri) in ga nikjer niso mogli najti. Policisti so ob 11.30 prišli v šolo in naredili zapisnik. Pred tem so bili v taboru (obe učiteljici za romska naselja

uporabljata izraz tabor) in takrat ga v taboru še ni bilo. Sicer vedno najprej pokličejo ravnateljico, če kakšen otrok izgine in potem organizirajo »iskalno akcijo«, vendar so do sedaj našli še vsakega otroka.

Ob 14. uri je na šolo prišel policist Janez Novak skupaj z Zoranom in vprašal go. Ivano, če je to ta fant in ona je rekla: *»To je ta! Kje imaš mojo denarnico?«* Zoran je odgovoril, da jo ima doma in ravno tako denar gospoda Bojana. Tu se zgodba zaključí.

Ga. Ivana takrat Zoranovih staršev ni obvestila o tem, da je otrok izginil oziroma da je s policistom, ker jih ni mogla, saj ni imela njihovih kontaktov. Prvi šolski dan je staršem razdelila liste, na katere so zapisale otrokove podatke in svoje kontakte, vendar Zoranovi starši tega niso napisali.

Nato sta govorili o tem, kako od romskih otrok zahtevajo samo to, da redno obiskujejo pouk, tudi če ne delajo domačih nalog itd. Predvsem ga. Anja se je razgovorila o tem, ker je ga. Ivana kmalu šla (po kakšnih 20 minutah), ker je imela pohod z otroki. Ga. Anja je konstantno uporabljala besedo »Romček«. Prvo leto je bila Zoranova razredničarka in prvi šolski dan ga je pripeljala ena druga gospa iz naselja, ki je pripeljala svojega otroka, tako da starši niti takrat niso prišli z Zoranom (to je povedala z namenom, da podpre svoje prepričanje o tem, kako se romski starši ne zavedajo pomembnosti obiskovanja šole). Omenili sta učiteljico Sanjo, ki se ukvarja samo z romskimi otroki ter ima z njimi individualne učne ure. Ga. Anja je povedala, da bi morala imeti letos v 1. razredu 3 romske otroke in da jim v ta namen ministrstvo plačuje 1 delavca in pol, vendar niti eden od teh ne obiskuje pouka.

Povedala je še, da je na splošno težko poučevati romske otroke, ker *»je za njih treba pripravljati druge učne liste in »te stvari«, saj jih le zaradi starosti spustijo v višji razred oz. se učitelji trudijo z njimi vsaj toliko, da dosežejo minimalne standarde«*. V poučevanje romskih otrok vlagajo ogromno energije in truda, vendar slabo obiskujejo pouk, čeprav je to vse, kar od njih zahtevajo. Romske starše je zato po njenem treba nekako prisiliti, da bodo pošiljali otroke k pouku in morda bo z novim zakonom predvidena denarna kazen kaj zalegla. *»Počakajmo in bomo videli, kaj bo,«* je rekla ga. Anja.



Nekje med tem pogovorom ju je Danijela vprašala, ali sta že kdaj bili v romskih naseljih in ga. Ivana je odgovorila, da oni pač ne hodijo k učencem domov, ker tudi od otroka, katerega mama je samohranilka ali pa ga oče pijanec pretepa, pričakuje, da pride vsak dan v šolo in opravlja svoje obveznosti.

Pohvalila sem otroke, da zelo lepo sodelujejo na delavnicah v naselju in da bi si prostovoljci zelo želeli sodelovanja s šolo in učitelji. Ge. Anji sem dala svoj elektronski naslov in telefonsko številko. Vprašala sem, ali poznajo projekt »Promocija strpnosti« in ali bi se bili učitelji pripravljene udeležiti teh delavnic. Kakšnega posebnega navdušenja z učiteljske strani ni bilo, rekla je, da so učitelji zelo zasedeni, ampak da bi se mogoče lahko našla kakšna ura ob pedagoških konferencah. Nekateri učitelji bi radi sodelovali, drugi ne. Omenila je tudi, da je (verjetno predlani) bila prisotna na Promociji strpnosti, ki so jo izvajale prostovoljke (3. ali 4. razred, ne vem) in da je opazila, da jim manjka nekakšne fleksibilnosti oz. »pedagoškega pristopa« ter da je ob teh delavnicah tudi sama postala kar nestrpna.

Ga. Anja je rekla, da se ji zdi, da ni usposobljena za delo s temi ljudmi (Romi), ker je treba vložiti toliko energije. Poleg tega ima sedaj v razredu še enega ali dva hendikepirana otroka in eno punčko, ki ima (če se prav razumela) zelo vneto dihala, zato ji teče slina iz ust in težko govori. Rekla je, da bi bilo treba izobraževati starše, da prevzamejo to odgovornost, da je treba otroke pošiljati v šolo in da naj jih poskušamo prepričati.

Pokazala se je možnost, da bi skupaj z nami šli v naselja tudi šolska svetovalka (socialna pedagoginja) Alenka Kern in zgoraj omenjena učiteljica Sanja.

Ga. Anja je govorila še o tem, kako so Romi *»popolnoma drugačni ljudje z drugačno miselnostjo in svojo kulturo in jih je preprosto treba drugače obravnavati, vendar pa so se v zadnjih 20. letih močno spremenili na bolje. Tudi lokalni prebivalci so se zelo spremenili, vendar pa je Dolenjska dežela zase, Dolenjci so pač bolj zaprti oz. težko sprejemajo drugačne«*.

Nato smo se pogovarjale še o OŠ Lužar. Povedala mi je, da *»učitelji tam malo »stokajo«, ker je pač treba toliko energije vložiti v delo z romskimi učenci, oni pa tega niso navajeni. Starši*

*pa tudi niso navdušeni nad Romi, vendar moramo vedeti, da je bilo tako tudi na tej šoli, ker sedaj nima nihče niti ene pripombe na Romčke, čeprav na začetku niso bili hepi».*

Ko je policija prišla prvič na šolo tisti dan, so prišli tudi drugi romski starši zraven poslušati, kaj se pogovarjajo, in ga. Anja je rekla, da so bili zelo ogorčeni, da bodo sedaj spet vsi Romi spet krivi in da »*mu bi bilo treba pokazati*« – to naj bi rekla skupina 6–7 Romov.

Vprašali sva jo še, ali je takrat, ko je videla, da je Zoran na šoli sam, imel kaj v rokah, pa je rekla, da ona ni videla, da bi imel karkoli pri sebi.

Ga. Anja je vmes še govorila o tem, kako se ji zdi škoda, ker npr. Cene (romski fant) ni nadaljeval s šolanjem, ker je tako bister fant, pa da je včasih Sandija vzela kar v naročje, čeprav načeloma ne pestuje otrok itd.

#### **24. 9. 2008 POGOVOR S SAMANTO**

Po končanem sestanku na osnovni šoli z Danijelo odideva k Samanti domov. Vprašava jo, zakaj ni prišla na sestanek, kot smo se dogovorili. Pove, da je morala nujno na sodišče in da ni pozabila sestanka, vendar se ga ni mogla udeležiti.

Z Danijelo ji poveva, da je bil ta sestanek zelo pomemben in da sva imeli srečo, da sta učiteljici sploh govorili z nama brez prisotnosti Sanje. Zoran je namreč njen otrok in je tudi njena odgovornost. Z Danijelo ji poveva, kaj se je dogajalo na sestanku in obnoviva sklenjene dogovore.

Skupaj odidemo na kavo, kjer se pogovorimo o vsem dogajanju. Dogovorimo se, da skupaj odidemo do odvetnika, saj Samanta ni vedela, kakšen postopek je odvetnik sprožil.

#### **24. 9. 2008 ZAPISNIK SESTANKA Z ODVETNIKOM MIHOM GERŽINO**

Prisotni: Samanta Horvat, Miha Geržina, Danijela Gutić in Julija Djaković

Sprvasmo imele nekaj težav, preden smo ugotovile, s katerim odvetnikom je govorila Samanta. Najprej je Danijela na hitro pojasnila, kdo sva in kakšna je najina vloga. Geržina je povedal, da je policiji posredoval zahtevo za pojasnilo, oni pa so mu odgovorili, da so zadevo

že poslali na Vrhovno tožilstvo. Zoran in ga. Samanta sta dobila obvestilo, da sta 30. septembra vabljeni na zaslišanje na tožilstvo.

Danijela je povedala, da smo se prostovoljci posvetovali s pravniki s PIC in Mirovnega inštituta ter da so nam predlagali, naj pošljemo pritožbo zoper delo policije na MNZ. Geržina se je malo posmehnil oz. osebno mislim, da nas ima za naivne in nevedne. Ni hotel točno in konkretno povedati, kaj si misli, čeprav ga je Danijela vprašala, rekel je samo, naj bomo zelo pozorne na to, kakšne informacije dobivamo, ker gre za zelo delikatno zadevo. Danijela je povedala, da se zavedamo, da je pomembno samo to, kar se lahko dokaže, kot so nam povedali tudi na Amnesty International. Rekel je tudi, da v tej fazi nima nikakršne vloge oz. ne more ničesar več narediti in da ne more kar naokoli pošiljati tožb in ovadb ter »težiti« ljudem. Tega, kar je naredil do sedaj, Samanti ne bo zaračunal. Z Danijelo sva rekli, da bomo to pritožbo vseeno napisali, čeprav je on rekel, da se zna zgoditi, da bo šla ta zadeva nekako mimo.

Zdi se mi, da je v ozadju njegovih besed dvom o tem, da Romi oz. konkretno Zoranovi starši govorijo resnico.

Vprašali sva ga tudi, ali bi bil pripravljen Samanto zastopati brezplačno in rekel je, da o tem sicer odloča uprava, da pa je možno.

## **27. 9. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Ena izmed prostovoljk je včeraj srečala ravnateljico OŠ in sta na hitro poklepetali o dogodku. Z njihove strani je stvar malo »nefer«, saj naj bi ena učiteljica dejansko videla Zorana, kako je vzel mobilni telefon; za drugi mobilni telefon pa naj bi bilo tako, da v zbornici ni bilo nikogar razen njega in potem mobilnega ni bilo več ... Povedala ji je, da se prostovoljke trudimo delati na prekršku policistov in da učiteljic »ne napadamo« ali »obtožujemo«.

Ista prostovoljka mi je tudi povedala, da Samanti in Roku ne zaupa najbolj (tudi zaradi osebnih izkušenj). Predlagala nam je, da stopimo en korak nazaj, da se konflikt v zvezi s šolo poskusi rešiti tako, da bo koristno tako za Zorana kot za šolo. Mimogrede še pove, da so stvari z Zoranovim prihodom začele izginjati tudi v novi osnovni šoli.

Na sestanku z učiteljicama nobena od njiju ni omenjala mobitela ali zbornice, samo denar in denarnico in da naj bi bil Zoran v učilnici. Policist pa je od Samante zahteval mobilni telefon na dan tistega dogodka. Poleg tega se mi zdi čudno, da imajo otroci prost vstop v zbornico. Kolikor vem, so zbornice vedno zaklenjene oz. imajo vstop samo učiteljice. Kar se tiče »konflikta«, ne vem, ali ga je možno tako definirati. Zoran je star 9 let in bi moral obiskovati šolo, to je vse. To, da zmanjkujejo stvari v novi osnovni šoli, sem tudi sama že dobila pod nos, in sicer naj bi zmanjkal šop banan iz jedilnice. Ni vredno komentarja.

A. G. je govorila o tem, da učitelji težko delajo, ker romski otroci ne napredujejo v znanju, so pa jasno vsako leto starejši in jih zato spuščajo naprej. Ne vem, zakaj ne apelirajo na ministrstvo, da poskušajo tako stroka kot država in starši otrok poiskati neko rešitev, če je ta problem tako dolgotrajen in pereč. Ampak ga. A. G. meni, da bodo trenutno poskušali z denarnimi kaznimi prepričati starše, da spoštujejo zakon.

Z Danijelo bova skušali zbrati čim več izjav prič in natančno zgodbo, naslednji teden pa skupaj s Samanto in Rokom pošljemo pritožbo na MNZ.

## **29. 9. 2008 OBISK PRI DRUŽINI HORVAT**

Popoldne sem prišla k družini Horvat. Povedali so mi, da imajo jutri termin na Vrhovnem državnem tožilstvu. G. Rok me je spraševal po lokaciji sodišča in poskušala sem mu čim bolj natančno opisati pot. Ker pozna ta del Ljubljane, je hitro vedel, kje je sodišče.

Samanta mi je povedala, da je vznemirjena zaradi jutrišnje obravnave. Povedala je, da mora tudi Zoran z njo. Pogovorili sva se o tem, kako bo videti postopek.

## **1. 10. 2008 POSLANA PRITOŽBA ZOPER DELO POLICISTA**

ZADEVA: Pritožba zoper ravnanje policistov in nasilje nad mladoletnim Zoranom Horvatom, ki se je zgodilo v občini X 2. septembra 2008

Spoštovani,

ta pritožba je napisana s pooblastilom staršev 9-letnega Zorana Horvata, nad katerim so policisti 2. septembra 2008 v občini X izvajali nasilje. Pritožbo sva s pooblastilom staršev

Zorana Horvata, matere Samante in očeta Roka Horvata zapisali Danijela Gutić in Julija Djaković, absolventki Fakultete za socialno delo, ki že več kot eno leto kot prostovoljki sodelujeva z Romi v romskih naseljih v občini X.

V nadaljevanju sledi opis dogodkov, kot sta ga podala starša Zorana Horvata, Samanta in Rok Horvat, priči Marija in Martin Horvat ter učiteljici na OŠ Rožnik v občini X, Ivana in Anja Goričnik. Anja Goričnik je namreč 2. septembra 2008 v času pouka obvestila policijsko postajo v občini X o kraji na šoli in pogrešanju učenca Zorana Horvata.

Septembra 2008 je v romsko naselje, kjer živi družina Horvat, v dopoldanskih urah prišel policist in Zoranovim staršem povedal, da je Zoran izginil iz Osnovne šole Rožnik, kjer je obiskoval 2. razred. Ko je Zoran prišel domov, je njegova mama Samanta odšla na policijsko postajo v občino X, da bi policistom sporočila, da je Zoran doma. Rekli so ji, naj gre domov in da ga bodo šli sami iskat. Samanta je videla policijsko »marico«, ki se je odpeljala po Zorana. Doma v naselju je bil Zoranov oče Rok, ki je videl, da je po Zorana prišel policist (Rok ga imenuje Janez Novak), in sicer sam, pripeljal pa se je v »marici«. Policist Roka ni videl, ker je stal za barako, v kateri živi družina. Policist je prisotnim pričam, sosedom v naselju povedal, da išče Zorana Horvata, ki ga mora odpeljati na postajo, kjer ga čaka mama. Rok, ki je bil za barako, je sinu Zoranu rekel, naj gre s policistom in naj se ne boji. Policist je Zorana odpeljal s seboj, na poti iz naselja pa sta srečala Samanto, ki se je vračala domov. Policist je ustavil in Samanta je hotela z njima na postajo, vendar ji ni dovolil, da bi prisedla. Samanta pove, da je policist Zorana odpeljal na deponijo ob gozdu v občini X, kar ji je kasneje povedal sin. Samanta se je vrnila na policijsko postajo in vprašala komandirja postaje, kam je policist odpeljal Zorana. Komandir je poklical policista po telefonu in vprašal, kje je Zoran, policist mu je odgovoril, naj malo počakajo. Samanta je šla ven in zunaj pred postajo čakala, da ga policist pripelje. Rok je med tem časom čakal na železniški postaji, od koder se vidi na policijsko postajo.

Ko je policist pripeljal Zorana na policijsko postajo, je odprl vrata »marice« in Zoran je izstopil. Samanta je opazila je, da mu iz ust teče kri. Policist mu je z robčki obrisal kri in jih vrgel v koš. Policista je vprašala, če ga je tepel in odgovoril je, da je dobil eno klofuto. Samanta je vprašala Zorana, ali ga je policist tepel in Zoran je odgovoril, da je, ter z roko pokazal mesta na glavi, kjer ga je tepel. Samanta pravi, da so se mu videle buške. Nato je

policist rekel Samanti, naj gre domov iskat mobilni telefon, ki naj bi ga Zoran ukradel (v nadaljevanju sledijo tudi izjave učiteljic, ki so bile oškodovane in nobena ne omenja odtujitve mobilnega telefona). Samanta je rekla policistu, naj gre Zoran z njo domov, on pa ji je odgovoril, da ne sme. Zorana so samega zaprli v neko sobo na policijski postaji in ga zaklenili. Samanta se je skupaj z Rokom, ki je čakal na železniški postaji, vrnila nazaj v naselje, da bi pri njih doma poiskala mobilni telefon.

Nato sta se vrnila v občino X, Rok je počakal na železniški postaji, Samanta pa je odšla na policijsko postajo povedat, da telefona doma ni našla. Odprli so vrata sobe, kjer je bil zaprt Zoran. Policist Janez Novak je rekel, da bo šel Zoran nazaj domov s policisti, da jim bo povedal, kje je telefon. Z njim sta šla še en policist in ena policistka. Janez Novak je Zoranu zvil obe roki na hrbet in ga dal v »marico«. Ob njem je sedela policistka, spredaj pa oba policista. Samanta je čakala zunaj na policijski postaji.

Ko so policisti Zorana pripeljali v naselje, ob njem ni bilo nobenega od staršev, kar kasneje potrdijo tudi priče. Kar se je dogajalo doma, so starši izvedeli kasneje od očitvidcev. Ko so se policisti pripeljali nazaj na policijsko postajo, so Zorana spustili iz »marice« in Samanti rekli, naj gresta domov.

Samanta, Zoran in Rok so se vrnili v naselje. Zoran jima je povedal, da ga je policist tepel v hosti v kraju Y. Ko so se vrnili v naselje, je Samanta prosila M. (sosedo v naselju), če ju lahko pelje v zdravstveni dom v občino X. Tam ga je sprejela zdravnica Vesna Lobnjak, ki mu je dala napotnico za urgenco v Ljubljani. Zdravnica je tudi rekla, da bo o tem obvestila policijo. Samanta in Zoran sta se vrnila v naselje, od koder ju je na urgenco v Ljubljano odpeljal Drago Horvat, Rokov brat. Na urgenci so Zoranu slikali glavo. Moral bi ostati na opazovanju čez noč in Samanta je hotela ostati z njim, vendar Zoran tega ni hotel, ker je bil preveč prestrašen. Na urgenci naj bi ji dvakrat skoraj pobegnil.

Samanta je dan kasneje odšla na CSD občine X in eni od socialnih delavk povedala, kaj se je zgodilo. Socialna delavka ji je odgovorila, da s tem nima nič.

Še dan kasneje (4. septembra) se je Samanta obrnila na odvetnika Miho Geržino v odvetniški pisarni v občini X. S Samanto je na pogovor šel tudi Zoran, ki je odvetniku sam povedal, kaj

se mu je zgodilo. 24. 9. 2008 sva šli skupaj s Samanto na pogovor k odvetniku g. Geržini tudi Danijela Gutić in Julija Djaković. Odvetnik je povedal, da je takrat za pojasnilo o dogodku zaprosil policijsko postajo v občini X, od koder pa so ga obvestili, da so zadevo že predali na Vrhovno tožilstvo v Ljubljani.

Zoran se je na željo staršev prepisal na OŠ Lužar (gre za podružnično šolo OŠ Rožnik), ker je bil preveč prestrašen, da bi se vrnil na staro šolo. Mama Samanta pravi, da se od tega dogodka ponoči zbujata in ima nočne more.

**Priča ga. Marija Horvat, Zoranova babica, ki živi v istem naselju, je povedala:**

Policist Janez Novak je prišel v naselje v času, ko Zorana ni bilo doma. To je bilo 2. septembra dopoldne. Ko je policist ponovno prišel v naselje, je bil Zoran doma. Zoran je bil pred bivalnikom (*gre za kontejner v naselju, kjer prostovoljke izvajamo različne delavnice za romske otroke in ki je nekaj deset metrov oddaljen od barake družine Horvat*). Marija ga je poklicala, naj pride bližje, da bo policistu povedal, kaj se je zgodilo. Policist je rekel, da mora Zoran z njim na postajo, ker je tudi njegova mama že tam, in ga odpeljal. Policist ga je čez nekaj časa pripeljal nazaj v naselje in ko je Zoran izstopil iz »marice«, je Marija videla, da hudo joče. Z njima sta bila še drug policist in policistka. Policist je Zorana ves čas držal za roko (Marija pokaže, kako ga je držal – za nadlaket desne roke), da ne bi ušel. Dogodek je videlo nekaj ljudi in Zoran je v romskem jeziku med jokom povedal, da ga je policist tepel. Najprej sta šla s policistom v barako, kjer družina živi. Iskala naj bi mobilni telefon in denarnico. Ko sta prišla iz barake, sta šla do bivalnika, pri katerem je bil parkiran nek džip brez registrskih tablic. Tudi tam sta iskala denarnico in telefon, vendar nista našla ničesar. Zoran je ves čas jokal in v romskem jeziku govoril, da ga tepejo. Mariji je rekel, da ne gre več s policisti, ker so ga tepli. Marija pove, da Zoranu sprva ni verjela, da so ga tepli, ker ve, da policisti tega ne smejo početi, vendar pa je videla, da mu iz ust teče kri. Zoran se je oklenil enega od prisotnih moških, ki sicer živi v drugem naselju, a je bil ravno v tem času na obisku pri sorodnikih v naselju. Ta gospod je rekel policistom, naj dečka pustijo in da ga bo on sam pripeljal na postajo, a policist je dečku zvil eno roko na hrbet in ga »na silo vrgel v marico kot prašiča«, pove Marija. Policistom je rekla, da jih bo tožila, ker tako delajo z otrokom, njegove mamice pa ni zraven in tudi očeta ni bilo. Trdili so, da je mama na postaji, a Marija jim je ves čas govorila, da se z otrokom tako ne dela, vendar so ji policisti rekli, da ona nima kaj storiti.

Naslednji dan je isti policist Janez Novak prišel v naselje še z enim policistom. Marija ga je vprašala, zakaj je malega tako tepel in kaj bi on naredil, če bi ona tako pretepla njegovega otroka. Policist ji je odgovoril, da bi ji odrezal roko in nogo ter jo zmerjal z besedo »prasica«. Tudi Marija ga je ozmerjala nazaj, da je »prasec«, ker je tako pretepel njenega vnuka.

**Priča g. Martin Horvat, ki živi v istem naselju, je povedal:**

Z marico se je v naselje pripeljal Janez Novak, ki ga kličejo »Mirc«, tudi med kolegi na policijski postaji. Martin pove, da ga vsi poznajo, ker je zadolžen za Rome in velikokrat pride v naselja. Ta policist je prvič sam prišel po Zorana. Odpeljal ga je in približno eno uro ju ni bilo nazaj. Ko sta se vrnila, sta bila z njima še policist in policistka. Omenjeni policist je otroka ves čas držal za roko. Z malim sta šla najprej v barako, kasneje pa še do neregistriranega džipa, ki je bil parkiran pri bivalniku. Policist je Zorana spraševal, kam je dal denarnico in mobitel, in Zoran mu je iz strahu povedal, da v džip. Vse to je povedal samo iz strahu. Tu je bil tudi moški, ki ga omenja Marija Horvat, da se ga je Zoran oklenil (ta gospod na svojo željo v tej pritožbi ni želel biti imenovan, je pa potrdil pripovedovanje prič). Gospod je Zorana v romskem jeziku vprašal, ali je res vzel te stvari, in deček je odgovoril, da ne. Martin pove, da je videl, da je bil otrok ves polulan. Če bi otrok res to vzel, bi vsaj njim povedal v romskem jeziku. Potem mu je policist eno roko zvil na hrbet in ga grobo vrgel v »marico«. Martin pove, da še njega ne bi tako vrgel, kaj šele tako majhnega otroka. Martin pove tudi, da nikoli ne bi dovolil, da policist tako dela z njegovim otrokom.

Danijela Gutić in Julija Djaković sva o dogajanju 2. septembra 2008 govorili tudi z učiteljicama na OŠ Rožnik v občini X, Ivano Noč, ki je bila do Zoranovega prepisa na drugo šolo njegova razredničarka, ter Anjo Goričnik, ki je učiteljica 1. razreda. Pogovor se je odvijal 24. 9. 2008 ob 12. uri na OŠ Rožnik.

**Učiteljici Ivana Noč in Anja Gorič sta povedali:**

Učenci prvega in drugega razreda so bili zunaj. Ven je prišla Anja Goričnik in vprašala, katera ima Zorana, ker po šoli hodi sam. Potem sta šli nazaj v šolo in ga iskali. Ivana ga je iskala po WC-jih, Anja po učilnicah. Ivana pove, da je naredila napako, ko je nekemu učencu naročila, naj zaklene njeno učilnico, ko so šli ven, pa tega učenec verjetno ni storil, tako da je bil razred odprt. Ivana je v učilnici pustila svojo torbico, ki je visela na stolu, iz torbice pa je izginila denarnica (v kateri so bile vse kartice, voziško dovoljenje in denar). Anja je v svojem



razredu našla denarnico zunaj torbice, ki je bila odprta. Anja pove, da je kasneje tudi učitelj podaljšanega bivanja na tej šoli Bojan Vrankar povedal, da sicer ni hotel povedati takoj, vendar je en dan prej (torej 1. septembra), ko je bil Zoran v podaljšanem bivanju, iz njegove denarnice izginilo 200 evrov.

Obe učiteljici sta povedali, da sta pač pustili odprta razreda. Anja je rekla, da večino časa pušča odklenjen razred in da na tej šoli še nikoli niso imeli tovrstnih problemov. O dogajanju sta obvestili ravnateljico, ki jima je rekla, naj pokličeta policijo. Policijo je poklicala Anja Goričnik, ki pove, da je šolo skrbelo predvsem Zoranovo izginotje. Po 3. šolski uri ga namreč nikjer več niso mogli najti. Policisti so prišli v šolo in naredili zapisnik okoli 11.30. Policisti so bili pred tem v taboru (obe učiteljici za romska naselja uporabljata izraz tabor) in takrat Zorana še ni bilo doma.

Ivana pove, da je ta dan okoli 14. ure na šolo prišel policist Janez Novak skupaj z Zoranom in vprašal Ivano, če je to ta fant. Ivana je odgovorila (*citirava*): »*To je ta! Kje imaš mojo denarnico?*« Zoran je odgovoril, da jo ima doma in ravno tako denar učitelja Bojana Vrankarja.

Ivana Noč še pove, da Zoranovih staršev ni mogla obvestiti o dogodku, ker ni imela njihovega kontakta. Prvi šolski dan je staršem razdelila liste, na katere so zapisali otrokove podatke in svoje kontakte, vendar Zoranovi starši tega niso napisali.

Danijela Gutić in Julija Djaković sva se o dogodku pogovarjali tudi z drugimi prebivalci v naselju, ki so bili priča dogodkom tega dne (ko je policist odpeljal Zorana in ko so se kasneje z Zoranom v naselje vrnili trije policisti), ki so sami opisali dogodke, kot so jih videli, in njihove pripovedi se v precejšnji meri ujemajo z izpovedbami obeh v tej pritožbi imenovanih prič, vendar pa te osebe niso želele biti imenovane kot priče.

Samanta in Rok Horvat kot starša Zorana Horvata s svojim podpisom potrjujeva, da sva seznanjena z vsebino pritožbe, ki sta jo zapisali Danijela Gutić in Julija Djaković.

Samanta in Rok Horvat

Priloge:

- zdravniški izvid iz urgence

## 5. 11. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS

Danijela je včeraj govorila z Natalijo K. (Mirovni inštitut), ki ji je povedala, da ima tožilstvo verjetno 2 meseca časa za odgovor na pritožbo, vendar, če delajo po ZUP, ni gotova, kako je s tem. Rekla je, da je 1 mesec vseeno premalo časa, tako da lahko počakamo še 1 mesec in če v začetku decembra ne odgovorijo, jih pokličemo. Danijela bo v nedeljo Samanti in Roku odnesla svoj star telefon in ju prosila, da pokličeta eno od naju, da bova imeli njuno telefonsko številko, da naju obvestijo takoj, ko prispe kaka pošta.

Danijela mi posreduje naslednje podatke:

*»Vsako pritožbo, podano zoper policista, mora najprej obravnavati in preveriti vsa dejstva v zvezi z njo vodja organizacijske enote policije, v kateri dela policist, na katerega se pritožba nanaša, ali od njega pooblaščen policist (v nadaljnjem besedilu: vodja organizacijske enote policije). Z ugotovitvami seznani pritožnika, ki se lahko v primeru strinjanja z ugotovitvami vodje organizacijske enote policije odloči, da je s tem postopek reševanja pritožbe zaključen. To se zabeleži v zapisniku o obravnavi pritožbe, v katerem se povzame bistvene ugotovitve vodje organizacijske enote policije in ki ga podpiše tudi pritožnik. Ta postopek mora biti zaključen v 15 dneh od prejema pritožbe.*

*Če se pravilno vabljeni pritožnik ne odzove vabilu na razgovor in policiji pisno ne sporoči, da bo nadaljeval postopek, se njegov molk šteje za odstop od pritožbe, ki se vnese v zapisnik o obravnavi pritožbe.*

*Če se pritožnik ne strinja z ugotovitvami vodje organizacijske enote policije kakor tudi v primerih, ko iz pritožbe izhaja sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, vodja organizacijske enote policije celoten spis takoj odstopi ministrstvu, ki vodi nadaljnji postopek reševanja pritožbe.*

*Reševanje pritožb na ministrstvu se izvaja v senatih, ki jih sestavljajo trije člani, in sicer: pooblaščenec ministra in dva predstavnika javnosti.*

*Postopek reševanja pritožbe na ministrstvu se zaključi s posredovanjem odgovora pritožniku v 30 dneh od zaključka postopka pri vodji organizacijske enote policije. Z odgovorom*

*pritožniku je pritožbeni postopek zaključen, pritožnik pa ima na razpolago še vsa pravna in druga sredstva za varstvo njegovih pravic in svoboščin.«*

Škoda se mi zdi, da nihče od prostovoljcev ni šel s Samanto in Zoranom na tožilstvo. Mogoče res počakamo še en mesec in potem pokličemo na ministrstvo. Čeprav so nam takrat na Mirovnem inštitutu svetovali, da naj že prej pokličemo in sprašujemo, kaj se dogaja z našo pritožbo.

## **6. 11. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Ko sem bila danes v naselju, me je k sebi poklical Rok in mi povedal, da mi mora nujno nekaj povedati, zato pridem k njihovi hiši in ga vprašam, kaj je tako nujnega. Pove mi, da je bil pred nekaj dnevi policist Janez Novak pri njih in da ga je spraševal o meni. Zanimalo ga je, kdo sem in kje živim. Rok je rekel, da mu ni želel ničesar povedati o meni: *»Kaj pa njega briga, kdo si ti!«*

Rekla sem mu, da je to verjetno spraševal, ker je videl moje ime na pritožbi, ki smo jo poslali. Rok je rekel, da ga skrbi in mi še enkrat zagotovil, da mu ni ničesar izdal.

V torek ob 9-ih zjutraj je Samanta vabljen na sestanek na CSD glede Zorana. Kot sem jo razumela, naj bi šlo za domnevno Zoranovo krajo ... Žal mi je, da ju ne bom mogla spremljati, saj v službi ogromno manjkam zaradi našega projekta in tega ne morem več početi.

Vem, da bi Samanta sicer najraje videla, da grem z njo (ker zadnje čase veliko sodelujem z njeno družino), vendar res ne morem. Imam močne občutke krivde zaradi tega, vendar ne zmorem ... Za spremstvo se je ponudila Danijela kljub temu, da jo bodo v službi »grdo gledali«, saj bi morala odsotnost najaviti vsaj teden prej. V nedeljo se bosta s Samanto skupaj pripravili.

## **7. 11. 2008 KLIC POLICIJSKE INŠPEKTORICE**

Ob 13.02 me na moj mobilni telefon pokliče ga. Maja Majcen s Policijske uprave (v nadaljevanju PU) Ljubljana. Pove, da ge. Horvat ni mogla dobiti. Povem ji, da nima telefona. Pošto naj bi ji poslali, vendar se ni odzvala (pošta v naselja ne prihaja redno). Ustno me je

povabila na PU Ljubljana, da bi se pogovorili o tem, kaj vem o tem primeru, in če kaj več vem o vsem tem, glede na to, da z družino sodelujem in da sem podpisana na pritožbi. Rekla je, da mi lahko pošlje tudi pisno vabilo na ta razgovor. Vprašam jo, kaj je namen tega, da bi jaz prišla na razgovor oz. zakaj ne gre h ge. Horvat. Pove, da zaradi hudih obtožb zoper policista in da morajo storiti vse, da se preveri ravnanje policista. Vpraša, če je ga. Horvat dopoldne doma. Povem, da navadno je, vendar da tudi spremlja svoje otroke v šolo in je možno, da je ne bo doma. Prosim, če se je možno dogovoriti za kak drug dan, da bi bila jaz ali druga punca, ki je podpisana pod pritožbo, zraven, ker ga. Horvat zaradi razmer, v katerih živi, žal ne pozna svojih pravic in je tudi sama izrazila željo, da je v tem postopku poleg katera od prostovoljk. Ga. Maja Majcen zavrne mojo prošnjo in pove, da je ga. Horvat polnoletna oseba. Da se sama raje pogovarja s posamezno osebo, ker je to bolj verodostojno. Rekla pa je tudi, da, če bo ga. Horvat izrecno zahtevala prisotnost koga od prostovoljcev, se bomo tako dogovorili. Vprašam jo, ali bom, če se uspeša pogovoriti, vseeno morala priti tudi sama na PU Ljubljana. Pove, da se bova slišali v ponedeljek in se bomo dogovarjali naprej. Pove tudi, da Vrhovno državno tožilstvo ugotavlja, kaj se je zgodilo glede poškodbe – kdo jo je zadal, Policijska inšpekcija pa nepravilno ravnanje policista. Dogovorili sva se, da se slišiva v ponedeljek in se dogovoriva za naprej. Vprašam jo še, kje je dobila mojo telefonsko številko. Odgovori da po svojih kanalih. Vprašam jo, kako konkretno, nakar pove, da je klicala na OŠ in ji jo je dala tamkajšnja učiteljica, ki je tudi povedala, da sodelujem s to družino.

## **DNEVNIŠKI ZAPIS**

Po telefonskem pogovoru sem poklicala še Samanto in ji povedala, da me je klicala policijska inšpektorica in ji na hitro obnovila najin pogovor. Samanta mi je povedala, da želi mojo prisotnost v Ljubljani na zaslišanju. Povem ji, da sem pripravljena iti z njo, vendar mora to povedati tudi ge. Maji Majcen, sicer ne bom mogla biti z njo. Dogovoriva se, da me pokliče po obisku ge. Maje Majcen, da se dogovoriva za naprej.

Z Danijelo sva se o tem že pogovarjali in obema se zdi malo sumljivo to, da želijo govoriti s Samanto, medtem ko še vedno niso poslali odgovora na pritožbo zoper delo policije. Kljub temu, da sem inšpektorici dopovedovala, da Samanta ne pozna svojih pravic in da si želi nas, prostovoljcev ob sebi, bolj je vztrajala na tem, da bi z njo rada govorila na samem. Saj je res, da je Samanta polnoletna oseba, vendar velikokrat ne razume vprašanj in potem samo

odgovarja z »da« ali »ne« in se tudi, tako kot je poudarila Danijela, ne zaveda posledic svojih odgovorov, ker ne pozna pravnih podlag. Tudi mi jih ne.

Mojca Hribar (prostovoljka) pove, da se ji zdi sporno dejstvo, da je (če je) učiteljica inšpektorici dala mojo telefonsko številko. To so zasebni podatki in najmanj, kar zahtevata osnovni bonton in pieteta, je to, da bi me učiteljica prej poklicala in vprašala za dovoljenje, ali sme inšpektorici dati mojo številko. Pravi še, da bi se po njenem mnenju policist Novak rad zaščitil (seveda v primeru, da je kriv, na kar pa lahko kaže tudi njegovo ponedeljkovo poizvedovanje). Predlagala mi je previdnost.

Mojca predlaga, da bi lahko Samanto opozorili, da lahko vztraja na tem, da je pri pogovoru poleg nekdo od zagovornikov (prostovoljk), pri tem se lahko sklicuje na nerazumevanje uradnega jezika policije in na 62. člen Ustave, ki pravi, da ima vsakdo pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.

Danijela je izrazila nasprotovanje neformalnemu pogovoru med uradno osebno in navadnim državljanom, ker jim preprosto ne zaupa. Že, če bo Samanta morala karkoli podpisovati, je potrebno, da je še nekdo zraven, da ji razloži zadeve na način, ki ga bo razumela in to mora biti nekdo, ki ga Samanta pozna in mu zaupa, ker se po mojem mnenju sama pred uradnimi osebami in inštitucijami ne bo znašla. Sicer bo tale inšpektorica gotovo proti zaradi objektivnosti oz. možnosti, da vplivamo na Samantine besede, vendar bo potreben kompromis.

Danijela se je spraševala o roku za odgovor na pritožbo. Očitno se ne ravna po ZUP, po katerem je rok za odgovor na pritožbo 2 meseca, temveč je v takih primerih odvisno od tega, kdaj se opravijo posamezna dejanja oz. po njenem izračunu traja vse skupaj 45 dni.

28. člen Zakona o policiji: Vsako pritožbo, podano zoper policista, mora najprej obravnavati in preveriti vsa dejstva v zvezi z njo vodja organizacijske enote policije, v kateri dela policist, na katerega se pritožba nanaša, ali od njega pooblaščen policist (v nadaljnjem besedilu: vodja organizacijske enote policije). Z ugotovitvami seznanjeni pritožnika, ki se v primeru strinjanja z ugotovitvami vodje organizacijske enote policije lahko odloči, da je s tem postopek reševanja

pritožbe zaključen. To se zabeleži v zapisniku o obravnavi pritožbe, v katerem se povzame bistvene ugotovitve vodje organizacijske enote policije, in ki ga podpiše tudi pritožnik. Ta postopek mora biti zaključen v 15 dneh od prejema pritožbe.

Če se pritožnik ne strinja z ugotovitvami vodje organizacijske enote policije kot tudi v primerih, ko iz pritožbe izhaja sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, vodja organizacijske enote policije celoten spis takoj odstopi ministrstvu, ki vodi nadaljnji postopek reševanja pritožbe. Mi smo pritožbo tako ali tako poslali neposredno na MNZ.

Postopek reševanja pritožbe na ministrstvu se zaključi s posredovanjem odgovora pritožniku v 30 dneh od zaključka postopka pri vodji organizacijske enote policije. Z odgovorom pritožniku je pritožbeni postopek zaključen, pritožnik pa ima na razpolago še vsa pravna in druga sredstva za varstvo njegovih pravic in svoboščin. Po tej logiki je 15 dni + 30 dn 45 dni, kar pomeni, da bi morala Samanta odgovor na pritožbo dobiti okoli 15. novembra.

#### **9. 11. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Danijela mi je sporočila, da je Samanta dobila telefon. Z Mojco sta ji rekli, naj od ge. Majcen (če slučajno pride jutri) zahteva uradno povabilo in naj reče, da želi, da je nekdo od nas prisoten. Najbrž vabilo ni prišlo na njen naslov, zato ker menda pošta ne prihaja, če v naslovu ne piše ime naselja. Drugače pa od takrat, ko smo poslali pritožbo, v zvezi s tem ni dobila nobene pošte od kogarkoli.

Samanto bo v torek na CSD spremljala Danijela. Ga. Marija (Zoranova babica), ki je tudi zapisana kot priča v pritožbi, je takrat dobila 500 EUR kazni, ker je policistki (ko so prišli v naselje po Zorana) rekla, da ni prav, da tako delajo z otrokom.

#### **10. 11. 2008 DOGOVOR ZA PRISOSTVOVANJE PRI ZASLIŠANJU GE. SAMANTE**

Ob 9.07 me pokliče Samanta s svoje nove telefonske številke in mi pove, da je prišla »tista« gospa. Vprašam jo, če je gospa trenutno poleg, medtem ko se midve pogovarjava. Odgovori, da je. Samanta pove, da bi rada, da smo mi zraven, ko bo govorila z njo. Vprašam jo, če je to povedala tej gospe, pove, da je. Potem mi da še njo na telefon. Pove mi, da Samanta zahteva, da smo mi zraven. Vpraša, če se lahko dobimo jutri dopoldne. Prosim jo, če se lahko dobimo

popoldne zaradi moje službe, ki jo imam dopoldne, nakar mi odgovori, da ima tudi ona dopoldne službo in da nima nič proti, če sem zraven pri pogovoru. Pove še, da je ona prišla v »tabor« (tako imenuje romsko naselje) samo zato, da bi s Samanto govorila in da ji ne misli kršiti nobenih pravic. Povem ji, da to razumem, vendar da je ga. Samanta izrazila željo že pred tem, da želi, da smo mi prisotni in ji nudimo podporo v vseh zadevah. Povedala sem ji še, da sem ji to dejala že v njenem zadnjem telefonskem pogovoru.

Na koncu pove, da bo Samanti napisala uradno vabilo in ji ga vročila takoj – osebno. Končni dogovor je, da se dobimo jutri v Ljubljani na razgovoru.

#### **10. 11. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

S Samanto se dogovoriva, da pride z avtobusom v Ljubljano na železniško postajo, kjer jo pričakam in nato skupaj nadaljujeva pot do Policijske uprave Ljubljana. Pove, da jo je strah, da bi zamudila avtobus, zato se dogovoriva, da jo pokličem, ko bo čas, da gre od doma.

#### **11. 11. 2008 ZASLIŠANJE NA POLICIJSKI UPRAVI (PU) LJUBLJANA**

Samanto pričakam na postaji in po poti se pogovarjava o tem, kako bo videti razgovor. Poskušam jo opogumiti, vendar pravi, da ima tremo. Povem ji, da bom tam, če me bo kar koli rabila, in da ji bom pomagala, kolikor bom le lahko. Povedala sem ji še, da ni potrebno, da bi ima tremo, naj samo pove tako, kot je nama z Danijelo.

#### **ZAPISNIK ZASLIŠANJA S PU LJUBLJANA**

Trajanje: 15.00–17.00

Prisotni: Samanta Horvat, Maja Majcen, Julija Djaković

Maja Majcen naju pride iskat na vhod, saj brez spremstva ni dovoljeno hoditi po stavbi. Vrtar je zapisal najini imeni in nama dal prepustnici. Z go. Majo smo odšli v njeno pisarno. Povedla je, da bo z današnjega razgovora napisala uradni zaznamek. Pove, da se vodi postopek po Zakonu o policiji in po pritožbenem postopku. Napisala bo poročilo, ki ga pošlje na sektor na pritožbe. Obravnava ga pa Senat na MNZ. V poročilu bodo navedene vse pridobljene informacije, vsa dokumentacija in razgovori z vsemi osebami.

Razloži, da se v postopku ugotavlja, ali je bilo delo policista strokovno in zakonito. Vrhovno državno tožilstvo pa ugotavlja, ali je policist po 270. členu grdo ravnal z otrokom.

Maja Majcen začne spraševati Samanto:

- Kdaj, ob kateri uri je videla, da je Zoran poškodovan?
- Kolikokrat je bila na policijski postaji?
- Kdaj (ob kateri uri) je bila prvič na postaji?
- Kdaj je izvedela, da je Zoran pobegnil iz šole?
- Ali pozna policista Janeza Novaka?
- Kako je šla na postajo?
- Kaj je rekla?
- Kaj so oni rekli?

Samanta je v glavnem povedala tako, kot je bilo zapisano v pritožbi. Težava je bila v tem, ker se ni mogla vsega spomniti in je potrebovala nekaj spodbude, da je lahko povedala. Problem je bil tudi v tem, da ni vedela, ob kateri uri se je kaj dogajalo, niti nima dobrega občutka za čas (npr. ko se je izkazalo, da ni vedela koliko časa je čakala pred postajo – rekla je VELIKO, 10 minut. Nato sem jo vprašala, koliko časa misli, da se je danes vozila iz občine X v Ljubljano, rekla je 5 minut – bilo pa je 45 minut.) Mojci Majcen sem pomagala oblikovati vprašanja na način, ki so bila Samanti razumljiva.

Ga. Mojca je rekla, da je zaprosila policijo za posnetek kamer nad vhodom v policijsko postajo, da bi ugotovili uro prihoda na policijsko postajo in časovni okvir, ampak je dobila odgovor, da je prišlo do neke napake in je digitalen zapis uničen in torej neuporaben.

Po vprašanjih pove, da je bilo na ODT (okrožno državno tožilstvo) poslano »Poročilo o kaznivem dejanju« zoper Zorana, ampak da nič ne morejo storiti, ker otrok ni kazensko odgovoren, ker kaznivega dejanja ni, če ni podanih vseh lastnosti – ena izmed njih je starost storilca, kar pa glede na Zoranovo starost ni mogoče (9 let).

Mojca M. pove, da bo Samanta v približno mesecu dni dobila vabilo na senat, kjer bo Mojca Majcen predstavila svoje ugotovitve. Pove, da bo imela Samanta tam možnost soočenja s policistom, vendar da ima on možnost, da ne pride pred senat.



Mojca M. pove tudi, da je govorila z zdravnico, s policijo ... S strani policije je bil izdan tudi Poškodbeni list. Na tem listu je bilo napisano, da je imel pretres možganov, odrgnine obraza, poškodbo ustnic ...

Nato sva z go. Majcen Samanto skupaj pospremili do vratarja, kjer me je počakala, ker se je želela pogovoriti z menoj.

Vprašala me je, kako sem prišla v stik s tem primerom. Povem ji, da sem v časopisu prebrala članek, drug dan sem odšla v naselje in jim ponudila našo pomoč. Povem, da sva z Danijelo šli do odvetnika, na OŠ, da sem pomagala Samanti prepisati otroka na drugo šolo, da sva z Danijelo zbirale izjave prič itd.

Prosila me je, naj ji pošljem skeniran članek iz časopisa, dala mi je tudi svojo vizitko, tako da ji bom v najkrajšem času poslala članek po elektronski pošti. M. H. je slikal Zoranove poškodbe. Te slike sem pokazala tudi ge. Majcen.

## **12. 11. 2008 DOKUMENTACIJA PROSTOVOLJKE DANIJELE**

Danijela je poslala naslednje e-sporočilo N. K. z Mirovnega inštituta:

Zdravo,

oglašam se na kratko z novicami o primeru romskega dečka, ki naj bi ga pretepli policisti v občini X. Zadeva se je končno začela premikati. Prejšnji teden je Julijo (kolegico prostovoljko, ki ravno tako sodeluje s to družino) poklicala policijska inšpektorica Mojca Majcen s PU Ljubljana, povedala je, da raziskuje nepravilnosti v ravnanju policistov v tem primeru in Julijo spraševala, kaj ve o tem.

Malo nas je zagrabila panika, saj je Julijino številko dobila po »svojih kanalih«, kot je povedala (v pritožbi zoper delo policistov nisva razen najinih imen in priimkov napisali nobenih drugih podatkov), kar se nama zdi rahlo sporno in predvsem neprijetno. Prav tako je o naju z Julijo Rome v občini X spraševal policist, ki je naveden v pritožbi.

M. Majcen je želela govoriti s Samanto, dečkovo mamo, in Julija se je ponudila, da bo zraven, ker Samanta slabo razume jezik, poleg tega pa imamo že toliko slabih izkušenj z vsemi institucijami, da jim preprosto ne zaupamo. Ga. Majcen je sicer vztrajala, da s Samanto govori na samem, vendar jo je v ponedeljek obiskala v naselju in Samanta je sama izrazila željo, da želi, da je prisotna ena od prostovoljk. Tako sta bili z Julijo včeraj uradno na pogovoru na PU Ljubljana in v priponki je zapisnik tega pogovora. Kakorkoli se bo že zadeva razrešila, upam, da bo policistovo ravnanje sankcionirano in če ne drugega, da bo vsaj v opozorilo drugim policistom, da takšne kršitve ne bodo ostale skrite.

Toliko v vednost, da boš na tekočem, prosila pa bi te, če lahko mail posreduješ tudi V. H. s PIC in če imaš še kakšen komentar, ga bom z veseljem prebrala. LP, Danijela

## **12. 11. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Ne vem več, kako in kaj. Družina Horvat računa name, meni pa se že vse podira zaradi pomanjkanja časa. Ne želim jih pustiti na cedilu, ampak potrebujejo veliko opore in spremljanja na razne sestanke itd. Vendar ne bom imela toliko časa kot sedaj in ne vem, kako naj to speljem. Sami so mi rekli, da mi zaupajo in da bodo določene zadeve povedali samo meni. Vidim pa, da so dobili zaupanje tudi v Danijelo. Čisto obupana sem že. Danes me je Samanta poklicala že najmanj 10-krat. Danijela in Mojca H. sta me malo potolažili in predlagali, naj se o svojih občutkih pogovorim tudi s Samanto in Rokom. Vse tri opažamo, da je supervizija v kratkem res nujna.

## **3. 12 .2008 KLIC PREDSEDNIKA SENATA**

Poklical me je g. Franci Jerina s sektorja za pritožbe. Obvestil me je, da je senat sklican za 18. 12. ob 9. uri v Ljubljani. Rekel je, da gre lahko na ta senat tudi ena od naju z Danijelo, ampak da morava imeti podpisano pooblastilo od ge. Samante. Dejal je, da nama ne more poslati vabila, ampak me je o senatu obvestil, ker igra »ferplej«. Razumela sem ga, da želi, da bi bli midve z Danijelo prisotni, ker se bo na ta način vsaj kaj govorilo, da se ne bomo samo gledali. Za konec je še dejal, da nama, če ne bova imeli pooblastila, ne bo pustil »odpreti ust«.

## **DNEVNIŠKI ZAPIS**

Bila sem pri Samanti in rekla je, da se strinja, da bi z Danijelo šli zraven na obravnavo senata. Spomnila sem jo na jutrišnji razgovor na CSD. Roku in Samanti sem ponovno povedala, da se

lahko obrneta tudi na CSD, saj so tam zato, da pomagajo ljudem. Rok je pohvalil, da mu je M. P. (s centra za socialno delo) pomagala napisati neko prošnjo, Samanti pa vlogo za enkratno denarno pomoč.

#### **4.12.2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Rok mi je danes povedal, da mu je Janez Novak rekel, naj pove Samanti, da ne sme povedati ničesar proti njemu na sodišču. Roka še ni bilo doma, tako da pokličem čez kako uro in bom govorila tud s Samanto.

## **5. 12. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Samanta mi je povedala, da je Novak tudi njo spraševal o tem, če bo res pričala proti njemu na sodišču. Izrazila je željo, da bi se kak dan pred senatom dobile in šle skupaj čez dopis, ki smo ga poslali na MNZ, in da bi jo z Danijelo spraševali, ker je rekla, da je že pozabila, kako je vse skupaj potekalo.

Strah jo je, da bo imela tremo na senatu in si zato želi, da bi se skupaj pripravile. Za priprave na senat smo se dogovorile za 16. 12.

Ge. Mojci Majcen sem poslala naslednje e-sporočilo:

Pozdravljeni,

sem Julija Djaković (prostovoljka v romskih naseljih). Z go. Samanto Horvat sem bila pri vas in smo se pogovarjali o pritožbi zoper delo policije. Že takrat sem vam povedala, da je g. Janez Novak spraševal po meni. Sedaj pa sta mi g. Rok in ga. Samanta (Zoranova starša) povedala, da je g. Novak spraševal go. Samanto, ali namerava res vse povedati na sodišču, g. Roku pa je rekel, naj pove Samanti, da ne bi na sodišču slučajno kaj govorila čez njega. To se je dogajalo pred tednom ali dvema. Mislim, da je to že neke vrste ustrahovanje, kar se mi zdi nedopustno. Gospa Samanta se strinja in je seznanjena s tem, da vam bom o tem dogodku poročala.

Menim, da bi ta novica utegnila vplivati na potek senata. Kaj predlagate, da bi bilo pametno narediti v tem primeru? Hvala za odgovore in lep pozdrav, Julija Djaković

## **8. 12. 2008 DNEVNIŠKI ZAPIS**

Poklicala me je ga. Majcen in mi povedala, da to, kar sem ji napisala v e-sporočilu glede groženj policista, ne more vplivati na potek senata, ker je stvar že zaključena. Rekla sem, da me skrbi glede Samantinega pričanja in izjav pred senatom, pa je rekla, da se bo ugotavljalo dejstva glede na prejete dokumente in zapise in da je stvar praktično že preštudirana in da ne bi smelo vplivati na sam potek senata. Povedala je, da ima policistovo grožnjo zabeleženo in da jo bo omenila na senatu. Svetovala je, da bi se obrnili na odvetnika in ga vprašali, kaj bi bilo pametno narediti, in če se Samanta počuti ogroženo, naj poda prijavo za ogrožanje varnosti.

## **17. 12. 2008 PRIPRAVE NA JUTRIŠNJI SENAT**

Z Danijelo sva šli v občino X in se skupaj s Samanto pripravili na jutrišnji senat. Skupaj smo še enkrat prebrale poslano pritožbo. Samanta je povedala, da ima tremo, zato smo se pogovorile tudi o tem. Rekla je, da, ko sva bili na policijski upravi, ni razumela veliko stvari. Pomirili sva jo in ji predlagali, da naj, če česa ne bo razumela, enostavno pove, da ne razume in da ji bodo postavili drugačno vprašanje, da pa bova tudi midve z Danijelo tam, tako da se lahko obrne tudi na naju.

Dogovorile smo se še, da Samanti sporočimo čas odhoda avtobusa ter da jo pričakam na železniški postaji.

## **18. 12. 2008 SEJA SENATA ZA PRITOŽBE**

S Samanto sva bili dogovorjeni, da jo pričakam na železniški postaji v Ljubljani, nato po poti pobereva še Danijelo in skupaj odidemo proti Kersnikovi. Ko prispemo, nas pride G. Franci Jerina obvestit, da senat prične šele ob 10. uri in da se je zmotil glede ure, ko sva govorila po telefonu. Doda še, da je tako, če hoče biti človek dober.

Predsednik senata najprej predstavi vse prisotne in razloži postopek seje. Najprej policijska inšpektorica prebere ugotovitve, do katerih je prišla. Pove, da je govorila z zdravnico, ki je sprejela Zorana, z učiteljicami na osnovni šoli, da sva bili s Samanto pri njej na pogovoru. Pove tudi, da je zaprosila za posnetke z nadzorne kamere pred policijsko postajo, da bi lažje ugotovila časovni okvir dogajanja, vendar je prejela odgovor komandirja policijske postaje X, da je prišlo do poškodbe ter da je digitalni zapis uničen. Govorila je z več policisti, sodelavci g. Novaka, ki so podprli sodelavčeve izjave. Ni pa govorila z nobenim od Romov, ki so v pritožbi navedeni kot priče.

Nato je imel besedo g. Janez Novak. Povedal je, da otroka ni tepel in da Romom vedno pomaga. Da je pomagal tudi Samanti, ko je imela težave s partnerjem. Povedal je, da se še danes večkrat pogovarja z Zoranom. Prizna pa, da je otroka peljal samega, brez staršev in da to večkrat počne. Prav tako naj bi mu Zoran sam povedal, da je ukradel mobilnik. Pove, da Rome dobro pozna ter da je z njimi v dobrih odnosih in da je to prva obtožba zoper njegovo delo.

Povem, da to, kar pravi g. Novak o pomoči Romom, ne dokazuje ničesar. Prav tako so nam (prostovoljkam) Romi sami povedali, da je bil policist Novak večkrat nasilen do njih. Morda je to res prvi primer vložene pritožbe, vendar ni prvi primer njegovega nasilja. Povem tudi, da Zoran ni zelo zgovoren fant. Tudi me, prostovoljke, imamo včasih težave s komunikacijo na delavnicah, kjer je sproščeno vzdušje, zato dvomim v policistove metode pridobivanja izjave. Zoran tudi lažje in večkrat govori romsko kot slovensko, saj je romščina njegov materni jezik. Danijela je opozorila, da inšpektorica v svojih ugotovitvah ni navedla, da bi govorila s kom od v pritožbi navedenih prič. Ko je Danijela to omenila, ji je predsednik senata odgovoril, da policisti držijo s policisti, Romi pa z Romi. Zakaj je potem policijska inšpektorica govorila le s policisti?

Danijela prav tako opozori, da se ji ni zdi sprejemljivo, da ne obstaja tolmač za romski jezik. G. Jerina (predsednik senata) pove, da sva zato tukaj midve in da gospa pritožnica očitno razume slovenski jezik. Z Danijelo poveva, da se je vendarle lažje izražati v maternem jeziku. Ključni trenutek je bilo Samanti namenjeno vprašanje, ali je videla poškodbe na otroku pred policijsko postajo. Samanta je rekla, da ne. Z Danijelo sva jo vprašali, če je razumela vprašanje. Pritrdila je. Predsednika senata opozorim, ali lahko postavlja bolj odprta vprašanja, saj je bila potrebna moja pomoč na razgovoru pri inšpektorici pri zastavljanju vprašanj.

Ves čas seje so uporabljali besedo »romski tabor« in ne naselje. Samanti so očitali, da ni otroka nemudoma odpeljala k zdravniku.

Predsednik senata nas prosi, da zapustimo prostor, medtem ko se senat odloča o utemeljenosti pritožbe. Med čakanjem z Danijelo vprašava Samanto, ali je razumela vprašanje o tem, kdaj je bil Zoran poškodovan. Odgovori, da ni razumela in da je mislila, da jo sprašujejo nekaj povsem drugega.

Ko smo se vrnili nazaj, je predsednik senata prebral odgovor, in sicer, da so ugotovili, da policist Novak ni grdo ravnal z Zoranom, je pa prekršil pooblastila, ko ga je vozil brez staršev.

## **ODGOVOR NA PRITOŽBO NA POSTOPEK POLICISTA**

18. decembra 2008 ob 10.05 je bila v prostorih Sektorja za pritožbe Direktorata za policijo in druge varnostne naloge Ministrstva za notranje zadeve na Kersnikovi ulici 2 v Ljubljani izvedena seja senata glede pritožbe, ki sta jo v imenu Samante Horvat podali Danijela Gutić in Julija Djaković glede postopka Policijske postaje (PP) občine X.

Seja senata je bila izvedena v skladu s Pravilnikom o reševanju pritožb (Ur. list RS št.1/04, 117/05 in 111/06), na njej sta sodelovala tudi predstavnika javnosti. Seje senata sta se udeležili Danijela Gutić in tudi Julija Djaković ter pritožnica.

Senat je preučil vašo pritožbo, ki ste jo podali 29. 9. 2008 na MNZ DPDVN, Sektor za pritožbe.

Senat je pritožbo vsestransko pretehtal in obravnaval ter podal svojo odločitev in obrazložitev.

Pritožnica v pritožbi navaja, da je policist grdo ravnal z njenim otrokom in mu povzročil telesne poškodbe. Senat je ugotovil, da je pritožnica v pritožbi navedla, da je opazila, da njenemu otroku iz ust teče kri, ko ga je policist z intervencijskim vozilom pripeljal na PP občine X. Na seji senata pa je pritožnica to zanikala in povedala drugače, namreč, da je njen otrok poškodbe dobil na PP občine X, ki so si povsem nasprotujoče. Senat pa je k odločitvi vodilo dejstvo, da pritožnica svojega otroka takoj po odhodu iz PP občine X ni odpeljala k zdravniku, pač pa najprej nazaj v romski tabor. Senat je bil mnenja, da bi pritožnica otroka, glede na poškodbe, ki naj bi mu jih povzročil policist na PP, morala takoj odpeljati k zdravniku.

Senat tudi ni dobil odgovora, kaj se je z njenim otrokom dogajalo najmanj dve uri v romskem taboru in kdo je bil v njegovi družbi. Senat je zato soglasno odločil, da je ta pritožbeni razlog neutemeljen.

V pritožbi je pritožnica navedla tudi, da je policist brez njene vednosti in brez njene prisotnosti z otrokom izvajal ukrepe v predkazenskem postopku. Senat je ugotovil, da je policist devetletnega otroka dejansko pripeljal na PP in kasneje v zbornico Osnovne šole Rožnik v občini X, brez prisotnosti matere oziroma pritožnice. Policist je na seji senata sicer

izjavil, da je to storil z dovoljenjem pritožnice, kljub temu pa je senat ugotovil, da je policist ravnal nestrokovno, saj ni upošteval 6. člena Pravilnika o policijskih pooblastilih, ki določa, da mora policist v postopkih z otroki ali mladoletniki ravnati še zlasti obzirno, pri čemer mora upoštevati njihovo osebnost, občutljivost in morebitne druge lastnosti. Senat je zato soglasno odločil, da je ta pritožbeni razlog utemeljen.

Na podlagi 36. Člena pravilnika je pritožbeni postopek s tem zaključen.

### **13. 1. 2009 SKLEP VRHOVNEGA DRŽAVNEGA TOŽILSTVA**

Na podlagi 4. odstavka 161. člena Zakona o kazenskem postopku (ZKP) izdajam naslednji

#### **sklep:**

Kazensko ovadbo Samante Horvat z dne 30. 9. 2008 zoper policista Policijske postaje občine X, Janeza Novaka, zaradi kaznivega dejanja kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po členu 270 Kazenskega zakonika (KZ)

#### **zavržem**

iz razloga po 1. odstavku 161. člena ZKP, ker ni podan utemeljen sum, da bi Janez Novak storil naznanjeno kaznivo dejanje.

#### **Obrazložitev:**

Samanta Horvat je 30. 9. 2008 na zapisnik podala kazensko ovadbo, v kateri je navedla, da je bil njen sin Zoran Horvat 2. 9. 2008 v dopoldanskem času v šoli. Učiteljica je za tatvino svojega mobilnega telefona osumila Zorana Horvata. Ob 11. uri je prišel do Samante policist Janez Novak in povedal, da je sin v šoli ukradel mobilni telefon in pobegnil. Zorana Horvata ni bilo doma, zato ji je policist naročil, naj pride skupaj z njim na policijsko postajo takoj, ko pride domov. Sin je okoli 12. ure prišel domov, zato je odšla na policijsko postajo in povedala, da je sin doma. Dežurni ji je dejal, naj gre domov, da bo sina prišel iskat policist Novak. Ta ga je z intervencijskim vozilom res prišel iskat okoli 15. ure. Zorana Horvata je naložil v »marico« in ga zaprl ter odpeljal v gozd. Sama je odšla na policijsko postajo, kjer sina ni bilo. Nekdo je zatem poklical policista Novaka po telefonu, Novak pa je Zorana Horvata uro kasneje pripeljal na policijsko postajo. Opazila je, da sin krvavi iz ustnice in povedal ji je, da ga je Novak pretepal v gozdu. Policist Novak ji je povedal, da je Zorana samo enkrat klofnil. Ker je Zoranu iz ust tekla kri, ga je policist Novak z robčkom obrisal po ustih. Policist ji je večkrat dejal, da je sin ukradel mobilni telefon, zato je odšla domov, da bi ga našla. Policist je sina takrat zaklenil v prostor, ki ima stekleno okno z mrežo. Ko se je



vrnila, so sina odklenili in skupaj sta odšla domov. Ne pred policijsko postajo, ne na poti domov ni srečala nikogar. Takoj po prihodu domov okoli 16. ure so odšli v zdravstveni dom X in zatem v Ljubljano. Boris Baler je tri dni kasneje na njeno željo poklical novinarje.

Otrok Zoran Horvat je v prisotnosti matere policistu specializiranega oddelka povedal, da ga je policist, ko je izstopil iz marice, s palico udaril po glavi, po levi strani čela, po desni strani čela, po levi strani zgornjega dela glave. Z roko ga je klofnil po ustih in ga s pestjo udaril v predel trebuha. Zatem je moral v »marico«, policist pa ga je odpeljal na policijsko postajo.

Iz uradnega zaznamka o sprejemu kazenske ovadbe, ki jo je 2. 9. 2008 ob 19.05 uri podala zdravnica dr. M. K., izhaja, da je okoli 17. ure v zdravstveni dom X prišel otrok Zoran Horvat v spremstvu matere in neznane Romkinje. Otrok je povedal, da ga boli glava, da je v šoli nekaj ukradel, da so prišli policisti in ga pretepli, zatem pa so ga odpeljali v romsko naselje k materi. Od tam so ga ponovno odpeljali v nek gozd, kjer so ga zopet tepli, nato pa so ga vrnili k materi. Od tam so ju skupaj z mamo odpeljali na policijo. Pri pregledu otroka je opazila razpočeno rano na ustnici, udarnino levega lica in vratu, oteklino in modrico na čelu levo ter več otekin po lasišču. Otrok je tudi bruhal, zato ga je napotila na urgentni blok Kliničnega centra v Ljubljano. Policistu specializiranega oddelka je pojasnila, da je bil otrok, ki je prišel okoli 17. ure v njeno ambulanto, v hudem šoku in se tresel, mati je bila tiho in ni govorila, soseda pa je povedala, da so imeli Zorana Horvata v postopku policisti, ki so ga odvedli v gozd, ga tam zgrabili za vrat, klofutali po obrazu in udarjali s pendreki po glavi. Pretepali naj bi ga zato, ker so hoteli izsiliti izjavo, da je ukradel neke predmete. Takrat, ko so policisti odpeljali Zorana Horvata, matere ni bilo doma. Otroka so domov pripeljali pretepenega. Ženska je omenila, da bodo Romi obvestili odvetnika Geržino in zahtevali odškodnino. Otrok je potrdil, da so ga policisti pretepali s pendreki, in povedal, da se mu vrtil v glavi in da mu je slabo.

Dr. G. P., ki je Zorana Horvata pregledal v Kliničnem centru v Ljubljani, je povedal, da je mati otroka dejala, da je bil sin pretepen s strani policistov, da je bil v nezavesti in da je trikrat bruhal. Otrok se je dogodka spominjal. Na levem delu čela je imel vidno buško, buško na glavi nad levim ušesom. Imel je odrgnino nad levim sencem in drugo nad levo ličnico, drugih poškodb ni bilo vidnih.

Ovadeni policist Janez Novak je zanikal, da bi otroka Zorana Horvata tepel. Navedel je, da ga je okoli 13. ure pripeljal na Policijsko postajo X skupaj z njegovo materjo, z njima ni opravljal postopka, le predal ju je policistu M. R., ki je v nadaljevanju od njiju zbiral obvestila. Službo je zaključil ob 14. uri. Ko je odhajal iz prostorov policijske postaje, je pod stopnicami opazil Zorana in Horvatovo, ki sta odhajala, v njuni družbi pa je bil B. B., s katerim je spregovoril nekaj besed. Zoran Horvat takrat ni bil poškodovan. Samanta Horvat mu je nekaj dni po dogodku povedala, da je sama videla, da otrok ni bil poškodovan, ko je odhajal iz policijske postaje in da si je otrok izmislil, da je bil poškodovan s strani policistov.

Iz poročila o delu policista Janeza Novaka za ta dan izhaja, da je z delom zaključil ob 14. uri, kar je potrdil tudi komandir policijske postaje A. M. in to izhaja tudi iz računalniške evidence in pisne evidence razporeda službe policistov Policijske postaje X. Takrat je navedel, da je policist Novak Zorana Horvata z materjo na policijsko postajo pripeljal okoli 13.30, postopek je prevzel policist M. R. in z njim opravil razgovor. Po opravljenem razgovoru sta Zoran in Horvatova odšla s policijske postaje. V poročilu je navedeno, da sta prostore zapustila okoli 13.30. Iz elektronske evidence obiskov pa izhaja, da sta prišla v enoto ob 13.30, odšla pa ob 14.30.

Glede na izjave obeh zdravnikov in obvestilo o telesnih poškodbah z dne 2. 9. 2008 je nesporno, da je bil Zoran Horvat tega dne poškodovan. Dokazov, da bi mu poškodbe povzročil prav policist Janez Novak, kot je to v ovadbi navedla Samanta Horvat, pa ni. M. R., ki je v prisotnosti matere opravljal razgovor z Zoranom Horvatom, kar izhaja iz njegovega poročila o delu, uradnega zaznamka o razgovoru z otrokom ter izjav S. L. in takrat dežurnega policista Policijske postaje X M. S., je povedal, da Zoran Horvat ob razgovoru ni bil poškodovan. Da otrok v času, ko je bil na policijski postaji z njim opravljen razgovor, ni bil poškodovan, so povedali tudi policisti P. F., D. Z., S. L., A. Ž., A. M. in M. Š. Da otrok pri odhodu s policijske postaje ni bil poškodovan, je povedal tudi B. B., ki je pred policijsko postajo govoril s Samanto in otrokom Zoranom Horvatom in videl tudi policista Novaka, ki je odhajal domov. 3. 9. 2008 pa je videl poškodovanega Zorana Horvata, ki je bil tako močno poškodovan, da ne verjame, da bi lahko to storil katerikoli od policistov. Izjava Samante Horvat v kazenski ovadbi o tem, da je otroka tepel policist Novak, se razlikuje tudi od izjave, ki jo je dala soseda zdravnici M. K. ter od navedb v članku v časopisu. Iz slednjega namreč izhaja, da je po otroka prišlo več policistov, da mu je eden zvil roko na hrbet in da so ga

odpeljali v bližnji gozd in ga čez približno pol ure pripeljali nazaj, kar glede na zbrana obvestila ne drži.

Glede na zgoraj navedeno ni podan utemeljen sum, da bi Janez Novak storil naznanjeno kaznivo dejanje, zato sem kazensko ovadbo zavrgla.

**PRAVNI POUK:**

Če se Samanta Horvat kot zakonita zastopnica Zorana Horvata ne strinja z odločitvijo okrožne državne tožilke, lahko skladno s členom 60 ZKP v roku 8 dni po prejemu pisnega odpravka tega sklepa sama začne kazenski pregon zoper Janeza Novaka s tem, da pri Okrajnem sodišču v X vloži predlog za opravo posameznih preiskovalnih dejanj ali obtožni predlog.

**26. 1. 2009 POŠTA ODVETNIKA MIHE GERŽINE**

Spoštovana gospa Samanta Horvat, v zvezi z ovadbo, ki smo jo podali v zvezi z vašim sinom Zoranom Horvatom, Vam sporočamo, da je Vrhovno državno tožilstvo ovadbo zavrglo iz razloga, ker ni podan utemeljen sum, da bi ovadena oseba storila kaznivo dejanje. Seveda pa sami lahko prevzamete pregon, to pa pomeni, da prevzamete vse obveznosti in naloge tožilstva.

S spoštovanjem,

Odvetnik Miha

## 9.2 KODIRANJE

| KODA                                         | IZJAVA                                                                                                                                                           |
|----------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>POLICISTOVO NASILJE</b>                   |                                                                                                                                                                  |
| <b>VERBALNO NASILJE</b>                      |                                                                                                                                                                  |
| Grožnja                                      | Policist ji je odgovoril, da bi ji odrezal roko in nogo.                                                                                                         |
| Zmerjanje                                    | Zmerjal jo je z besedo »prasica«.                                                                                                                                |
| <b>FIZIČNO NASILJE</b>                       |                                                                                                                                                                  |
| Policist pretepel otroka                     | Policist v občini X pretepel 9-letnega romskega dečka.                                                                                                           |
| Zvin roke                                    | Zgrabili so dečka, eden mu je zvil roko na hrbet.                                                                                                                |
| Otroka odpeljali v gozd                      | Policisti so otroka odpeljali v bližnji gozd.                                                                                                                    |
| Poškodbe                                     | Ko so ga čez približno pol ure pripeljali nazaj, je bil pokakan in polulan, kri mu je tekla iz ustnic, po glavi je imel buške.                                   |
| Držanje otroka                               | Policist je Zorana ves čas držal za roko (Marija pokaže, kako ga je držal – za nadlaket desne roke), da ne bi ušel.                                              |
| Vidna poškodba otroka                        | Marija pove, da Zoranu sprva ni verjela, da so ga tepli, ker ve, da policisti tega ne smejo početi, vendar pa je videla, da mu iz ust teče kri.                  |
| Zvin roke                                    | Policist je dečku zvil eno roko na hrbet.                                                                                                                        |
| Nasilno posedanje v »marico«                 | Nato ga je »na silo vrgel v marico kot prašiča«.                                                                                                                 |
| Držanje otroka                               | Omenjeni policist je otroka ves čas držal za roko.                                                                                                               |
| Zvin roke                                    | Potem mu je policist eno roko zvil na hrbet.                                                                                                                     |
| Nasilno posedanje v marico                   | Nato ga je grobo vrgel v »marico«.                                                                                                                               |
| <b>DRUGO NESTROKOVNO RAVNANJE POLICISTOV</b> |                                                                                                                                                                  |
| Prijetje otroka brez prisotnosti staršev     | Ko se je vračala v naselje, je videla policijsko »marico«, v kateri je bil njen sin, poskušala jih je ustaviti, da bi se peljala z njimi, pa je niso upoštevali. |
| Obravnava brez prisotnosti staršev           | Na šolo je prišel policist Janez Novak skupaj z Zoranom.                                                                                                         |

| ODNOS INSTITUCIJ                 |                                                                                                                                                |
|----------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ODNOS DO UPORABNICE              |                                                                                                                                                |
| Obtoževanje                      | Pove, da so se začele dogajati nove neumnosti, odkar so Samantini otroci na tej šoli, in sicer, da je že izginil šop banan iz jedilnice.       |
| Neobveščanje staršev             | Ga. Ivana takrat Zoranovih staršev ni obvestila o tem, da je otrok izginil oziroma da je s policistom.                                         |
| Šola brez kontaktov staršev      | Ni imela njihovih kontaktov.                                                                                                                   |
| Policistova grožnja/ustrahovanje | Rok mi je danes povedal, da mu je Janez Novak rekel, da naj pove Samanti, da ne sme na sodišču povedati ničesar proti njemu.                   |
| Policistova grožnja/ustrahovanje | Samanta mi je povedala, da je Novak tudi njo spraševal o tem, ali bo proti njem res pričala na sodišču.                                        |
| Obsojanje                        | Samanti so očitali, da ni otroka nemudoma odpeljala k zdravniku.                                                                               |
| Obsojanje                        | Senat je bil mnenja, da bi morala pritožnica otroka glede na poškodbe, ki naj bi mu jih povzročil policist na PP, takoj odpeljati k zdravniku. |
| ODNOS DO ROMOV                   |                                                                                                                                                |
| Nadzor CSD in policije           | Svetovalka tudi pove, da so dolžni pošiljati poročila o obiskovanju pouka centru za socialno delo in policiji.                                 |
| Sankcioniranje                   | Predvidena je visoka kazen za neobiskovanje pouka.                                                                                             |
| Nadzor CSD                       | Socialni delavci, ki so bili včeraj v naselju (Samanta pravi, da jih ne pozna), so prišli pogledat, zakaj Zorana ni v šolo.                    |
| Policistovo nasilje do Romov     | Romi so sami povedali, da je bil policist Novak do njih večkrat nasilen.                                                                       |
| Ni tolmača za romščino           | Ne obstaja tolmač za romski jezik                                                                                                              |
| RASIZEM                          |                                                                                                                                                |
| Barvna slepota (Dominelli, 1995) | Rekla je, da to vedno naredijo, ko pride do kraje in da za vse otroke velja enako.                                                             |

|                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Prelaganje (Dominelli, 1995)                     | Svetovalka pove, da so to že počeli eno šolsko leto (romski pomočnik), ampak da se ni obneslo.                                                                                                                                                                                     |
| Izogibanje in spregledovanje                     | Starši so se začeli pritoževati, ker so romski otroci v razredu. Rekla je, da so se nekateri zelo razburjali.                                                                                                                                                                      |
| Prelaganje odgovornosti                          | Prvi šolski dan je staršem razdelila liste, na katere naj bi starši zapisali otrokove podatke in svoje kontakte, vendar Zoranovi starši tega niso storili.                                                                                                                         |
| Spodbujanje k nizkim pričakovanjem               | Od romskih otrok zahtevajo samo, da redno obiskujejo pouk, tudi če ne delajo domačih nalog.                                                                                                                                                                                        |
| Očitanje neodgovornosti romskim staršem          | Prvi šolski dan ga je pripeljala ena druga gospa iz naselja, ki je pripeljala svojega otroka, tako da starši niti takrat niso prišli z Zoranom (to je povedala z namenom, da podpre svoje prepričanje o tem, kako se romski starši ne zavedajo pomembnosti obiskovanja šole).      |
| Očitanje Romom porabo davkoplačevalskega denarja | Ga. Anja je povedala, da bi morala imeti letos v 1. razredu 3 romske otroke in da jim ministrstvo v ta namen plačuje 1 delavca in pol, vendar niti eden od teh ne obiskuje pouka.                                                                                                  |
| Spodbujanje k nizkim pričakovanjem               | Na splošno je težko poučevati romske otroke, ker je za njih treba pripravljati druge učne liste in te stvari, saj jih le zaradi starosti spustijo v višji razred oz. se učitelji trudijo z njimi vsaj toliko, da dosežejo minimalne standarde.                                     |
| Prelaganje odgovornosti                          | V poučevanje romskih otrok vlagajo ogromno energije in truda.                                                                                                                                                                                                                      |
| Spodbujanje k nizkim pričakovanjem               | Vendar slabo obiskujejo pouk, čeprav je to vse, kar od njih zahtevajo.                                                                                                                                                                                                             |
| Sankcioniranje                                   | Zato je treba romske starše nekako prisiliti, da bodo pošiljali otroke k pouku in morda bo z novim zakonom predvidena denarna kazen kaj zalegla.                                                                                                                                   |
| Barvna slepota                                   | Danijela je vprašala, če sta že kdaj bili v romskih naseljih, in ga. Ivana je odgovorila, da oni pač ne hodijo k učencem domov, ker tudi od otroka, katerega mama je samohranilka ali pa ga oče pijanec pretepa, pričakuje, da pride vsak dan v šolo in opravlja svoje obveznosti. |

|                                       |                                                                                                                                                                                                                                |
|---------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Kulturni rasizem                      | Ga. Anja je rekla, da se ji zdi, da ni usposobljena za delo s temi ljudmi (Romi), ker je treba vložiti toliko energije.                                                                                                        |
| Prelaganje odgovornosti               | Rekla je, da bi bilo treba izobraževati starše, da prevzamejo to odgovornost, da je treba otroke pošiljat v šolo in da naj jih poskušamo prepričati.                                                                           |
| Kulturni rasizem<br>(Dominelli, 1995) | Ga. Anja je govorila še o tem, kako so Romi popolnoma drugačni ljudje z drugačno miselnostjo in svojo kulturo in jih je preprosto treba drugače obravnavat, vendar pa so se v zadnjih 20 letih Romi močno spremenili na bolje. |
| Zanikanje (Dominelli, 1995)           | Tudi lokalni prebivalci so se zelo spremenili, vendar pa je Dolenjska dežela zase, Dolenjci so pač bolj zaprti oz. težko sprejemajo drugačne.                                                                                  |
| Spregledovanje                        | Učitelji malo »stokajo«, ker je pač treba toliko energije vložiti v delo z romskimi učenci, oni pa tega niso navajeni. Starši pa tudi niso navdušeni nad Romi, vendar moramo vedeti, da je bilo tako tudi na tej šoli.         |
| Pokroviteljstvo<br>(Dominelli 1995)   | Ga. Anja je vmes še govorila o tem, kako se ji zdi škoda, ker npr. Cene (romski fant) ni nadaljeval s šolanjem, ker je tako bister fant, pa da je včasih Sandija vzela kar v naročje, čeprav načeloma ne pestuje otrok.        |
| Spodbujanje k nizkim pričakovanjem    | A. G. je govorila o tem, da učitelji težko delajo, ker romski otroci ne napredujejo v znanju, so pa jasno vsako leto starejši in jih zato spuščajo naprej.                                                                     |
| Sankcioniranje staršev                | A. G. meni, da bodo starše trenutno poskušali z denarnimi kaznimi prepričati, da spoštujejo zakon.                                                                                                                             |

|                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Upoštevanje izjav prič – policistov, in neupoštevanje prič – Romov | Pove tudi, da je zaprosila za posnetke z nadzorne kamere pred policijsko postajo, da bi lažje ugotovila časovni okvir dogajanja, vendar je prejela odgovor komandirja policijske postaje X, da je prišlo do poškodbe ter da je digitalni zapis uničen. Govorila je z več policisti, sodelavci g. Novaka, ki so podprli sodelavčeve izjave. Vendar ni govorila z nikomer od Romov, ki so v pritožbi navedeni kot priče. |
| Neupoštevanje prič – Romov                                         | Danijela je opozorila, da inšpektorica v svojih ugotovitvah ni navedla, da bi govorila s kom od v pritožbi navedenih prič. Predsednik senata je odgovoril, da policisti držijo s policisti, Romi pa z Romi.                                                                                                                                                                                                            |
| Postavljanje etnične meje                                          | V zdravstveni dom X je prišel otrok Zoran Horvat v spremstvu matere in neznane Romke.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Kolektivizacija                                                    | Ženska je omenila, da bodo Romi obvestili odvetnika Geržino in zahtevali odškodnino.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Upoštevanje izjav prič – policistov, in neupoštevanje prič – Romov | Da otrok v času, ko je bil na policijski postaji z njim opravljen razgovor, ni bil poškodovan, so povedali tudi policisti P. F., D. Z., S. L., A. Ž., A. M. in M. Š.                                                                                                                                                                                                                                                   |

#### DISKRIMINATORNO IZRAŽANJE

|          |                                                                                                           |
|----------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| »Tabor«  | Pred tem so bili v taboru (obe učiteljici za romska naselja uporabljata izraz tabor).                     |
| »Tabor«  | Takrat ga v taboru še ni bilo.                                                                            |
| »Romček« | Ga. Anja je konstantno uporabljala besedo »Romček«.                                                       |
| »Romček« | »Nihče nima niti ene pripombe na Romčke, čeprav na začetku niso bili hepi«.                               |
| »Tabor«  | Je ona prišla v »tabor«.                                                                                  |
| »Tabor«  | Ves čas seje so uporabljali besedo »romski tabor« in ne naselje.                                          |
| »Tabor«  | Nazaj v romski tabor.                                                                                     |
| »Tabor«  | Senat tudi ni dobil odgovora o tem, kaj se je v romskem taboru najmanj dve uri dogajalo z njenim otrokom. |

#### ODNOS DO PROSTOVOLJK



| ODVETNIK                                       |                                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Posmehovanje                                   | G. Geržina se je malo posmehnil oz. jaz osebno mislim, da nas ima za naivne in nevedne.                                                                                    |
| Opozarjanje o delikatnosti zadeve              | Rekel je samo, naj bomo zelo pozorne na to, kakšne informacije dobivamo, ker gre za zelo delikatno zadevo.                                                                 |
| POLICIST                                       |                                                                                                                                                                            |
| Policistovo poizvedovanje                      | Pove mi, da je bil policist Janez Novak pred nekaj dnevi pri njih in da ga je spraševal o meni. Zanimalo ga je, kdo sem in kje živim.                                      |
| POLICIJSKA INŠPEKTORICA                        |                                                                                                                                                                            |
| Kontaktiranje s strani policijske inšpektorice | Ob 13.02 me na moj mobilni telefon pokliče ga. Maja Majcen s Policijske uprave Ljubljana.                                                                                  |
| Zavrnitev prošnje                              | Ga. Maja Majcen zavrne mojo prošnjo in pove, da je ga. Horvat polnoletna oseba.                                                                                            |
| Pridobivanje osebnih podatkov                  | Vprašam jo še, kje je dobila mojo telefonsko številko. Odgovori, da po svojih kanalih.                                                                                     |
| Zmanjševanje vpliva groženj in ustrahovanja    | Poklicala me je ga. Majcen in mi povedala, da to, kar sem ji napisala v e-sporočilu glede groženj policista, ne more vplivati na potek senata, ker je stvar že zaključena. |
| Poročanje o grožnji                            | Povedala je, da ima policistovo grožnjo zabeleženo in da jo bo omenila na senatu.                                                                                          |
| SENAT                                          |                                                                                                                                                                            |
| Nespoštljiv odnos                              | Za konec je še dejal, da nama, če ne bova imeli pooblastila, ne bo pustil niti »odpreti ust«.                                                                              |
| OSNOVNA ŠOLA                                   |                                                                                                                                                                            |
| Neupoštevanje dogovorov                        | Ker me do 19. 9. ni poklicala, sem jaz poklicala njo in jo spomnila na naš dogovor.                                                                                        |
| Izmikanje                                      | Začela se je izmikati.                                                                                                                                                     |
| Izmikanje                                      | Ga. Alenka me pokliče in pove, da je ta stvar z Zoranom, kar se učiteljic tiče, zaključena in da one nimajo potrebe po sestanku.                                           |

|                        |                                                                                                  |
|------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Neupoštevanje dogovora | Kljub najinemu dogovoru ni poklicala.                                                            |
| Izmikanje              | Povedala je, da nima časa in da sicer lahko pridem in da se bomo vse dogovorili v 10-ih minutah. |

### OTROKOVE REAKCIJE

|                                     |                                                                       |
|-------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------|
| Otrok pove, da ga je policist tepel | Zoran je v romskem jeziku med jokom povedal, da ga je policist tepel. |
| Otrok pove, da ga je policist tepel | V romskem jeziku je govoril, da ga tepejo.                            |
| Priznanje iz strahu                 | Zoran mu je iz strahu povedal, da v džipu.                            |

### DOKAZNO GRADIVO

|                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Uničenje videoposnetka policijske kamere | Ga. Mojca je rekla, da je zaprosila policijo za posnetek kamer nad vhodom v policijsko postajo, da bi ugotovili uro prihoda na policijsko postajo in časovni okvir, ampak je dobila odgovor, da je prišlo do neke napake in je digitalni zapis uničen in torej neuporaben. |
| Uničenje dokazov                         | Pove tudi, da je zaprosila za posnetke z nadzorne kamere pred policijsko postajo, da bi lažje ugotovila časovni okvir dogajanja, vendar je prejela odgovor komandirja policijske postaje X, da je prišlo do poškodbe ter da je digitalni zapis uničen.                     |
| Ugotovitev senata                        | Senat je ugotovil, da je policist ravnal nestrokovno, saj ni upošteval 6. člena Pravilnika o policijskih pooblastilih.                                                                                                                                                     |

### NAČELA SOCIALNEGA DELA, KI SMO JIM PROSTOVOLJKE SLEDILE

#### NAČELO KONTAKTA

|                                                                      |                                                                                                                                        |
|----------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Načelo kontakta<br><br>(Lüssi, 1991; v Čačinovič<br>Vogrincič, 2006) | S Samanto se dogovorim, da pokličem na Zoranovo osnovno šolo in se dogovorim za sestanek s šolsko svetovalno delavko za naslednji dan. |
|                                                                      | Danijela kontaktirala Natalijo Klemenc, pravnico, zaposleno na Mirovnem inštitutu.                                                     |
|                                                                      | Nasvet, naj se obrnemo na Amnesty International.                                                                                       |

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | Danijela je Nataliji Klemenc poslala naslednje e-sporočilo.                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|  | Lili je poslala e-sporočilo B. K. iz Amnesty International.                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|  | Pohvalila sem otroke, da zelo lepo sodelujejo na delavnicah v naselju in da bi si prostovoljci zelo želeli sodelovanja s šolo in učitelji. Ge. Anji sem dala svoj elektronski naslov in telefonsko številko. Vprašala sem, ali poznajo projekt »Promocija strpnosti« in ali bi se bili učitelji pripravljene udeležiti teh delavnic. |
|  | Danijela je včeraj govorila z Natalijo K. (Mirovni inštitut).                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|  | Danijela je N. K. z Mirovnega inštituta poslala naslednje e-sporočilo.                                                                                                                                                                                                                                                               |

### PRIDOBITEV MANDATA

|                    |                                                                                                                                                                                |
|--------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Pridobitev mandata | Konkretno pa zaenkrat še ne moremo ukrepati brez dovoljenja Samante in njenega moža.                                                                                           |
|                    | Nujno je, da prej govorimo z Zoranovimi starši. Če oni ne želijo ukrepati v takem smislu kot mi, potem ne vem, če smemo mi sami to prevzemati.                                 |
|                    | Rekli so, da bi radi šli še naprej, in se strinjajo, da stvar ne more obstati na tej točki.                                                                                    |
|                    | Še prej se moramo o tem pogovoriti z Zoranovimi starši, jim pojasniti, kako se bodo te zadeve sploh odvijale in si pridobiti njihovo dovoljenje, da se lahko lotimo teh zadev. |
|                    | Bila sem pri Samanti in rekla je, da se strinja, da bi z Danijelo šli zraven na obravnavo senata.                                                                              |

### DRUGA NAČELA

|                                                                            |                              |
|----------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| Odpoved temu, da ne verjamemo (Saleeby, 1998; v Čačinovič Vogrinčič, 2006) | Verjamemo otroku in staršem. |
|----------------------------------------------------------------------------|------------------------------|

|                                                   |                                                                                                                                                                                    |
|---------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Znanje za ravnanje<br>(Čačinovič Vogrinčič, 2006) | Omenila sem tudi Amnesty International in varuhinjo človekovih pravic in jim tudi na hitro razložila, za kaj so zadolženi. Povedala sem jim, da bomo, če želijo, šli tudi do njih. |
| Opolnomočenje                                     | Ničesar ne bomo delali brez njihove vednosti ali dovoljenja.                                                                                                                       |

### MOŽNI KORAKI V PROCESU POMOČI

#### ZBIRANJE DOKAZOV

|                                    |                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Zbrati čim več materialnih dokazov | Prva nujna stvar je torej, da zberemo čim več materialnih dokazov o tem dogodku.                                                                                                                   |
| Zapisnik                           | To vključuje zapisnik, ki ga bom napisala o današnjem pogovoru v šoli.                                                                                                                             |
| Zdravniški izvid                   | zdravniški izvidi                                                                                                                                                                                  |
| Zapisnik                           | zapisnik CSD                                                                                                                                                                                       |
| Policijski zapisnik                | policijski zapisnik                                                                                                                                                                                |
| Zbrati izjave prič                 | Sami popišemo dogodke, kot so jih videli ljudje, ki so prisostvovali dogodku.                                                                                                                      |
| Zbrati izjave prič                 | govoriti z morebitnimi pričami                                                                                                                                                                     |
| Zbrati izjave prič                 | Najpomembnejše je zbrati čim več izjav prič.                                                                                                                                                       |
| Zbiranje dokazov                   | Moramo biti pozorni na več stvari, ki se lahko izkažejo za problematične v postopku in jih lahko uporabimo kot dokaz, da policisti niso ravnali v skladu z zakonom pri obravnavi mladoletne osebe. |
| Izprašati otroka/žrtev o dogodku   | Otroka je treba večkrat izprašati o dogodku.                                                                                                                                                       |
| Izprašati otrokove sorojence       | Lahko vprašamo tudi njegove bratce in sestrice.                                                                                                                                                    |
| Uporaba lastnih socialnih mrež     | Mojca pozna otroškega psihologa iz Kopra, ki bi lahko pri tem pomagal.                                                                                                                             |
| Pogovor z zdravnikom               | Pogovoriti se je treba z zdravnikom iz zdravstvenega doma, ki je Zorana pregledal takoj po dogodku.                                                                                                |
| Pogovor z učiteljico               | Govoriti z učiteljico.                                                                                                                                                                             |

|                                         |                                                                                                                                                                                  |
|-----------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Pridobivanje dokazov in zaslišanje prič | Raziščemo zadevo, čim bolj natančno izprašamo morebitne priče.                                                                                                                   |
| Zbiranje izjav                          | Naslednji teden se prostovoljke in dečkovi starši dobimo z učiteljicami (domnevno oškodovanimi) ter šolsko svetovalko, da raziščemo potek dogodka in si zapišemo njihove izjave. |
| Zapisana izjava priče                   | Priča ga. Marija Horvat, Zoranova babica, ki živi v istem naselju, je povedala.                                                                                                  |

#### POVEZOVANJE Z INSTITUCIJAMI

|                                    |                                                                                                                      |
|------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Mirovni inštitut, AI, varuhinja ČP | Lahko kontaktiramo omenjene ljudi – Natalijo Klemenc (Mirovni inštitut), AI, varuhinjo človekovih pravic.            |
| Povezovanje z institucijami        | Jo bo prosila, če bi se lahko dobili in osebno z njo pomenili o tej situaciji, da bi nam dala vsaj koristne napotke. |
| PIC                                | Pokličite na PIC.                                                                                                    |
| Varuhinja ČP                       | zagovorništvo prek Varuhinje ČP RS                                                                                   |
| PIC, Mirovni inštitut              | zapisnik sestanka s pravnico s PIC in mirovnega inštituta                                                            |
| Mirovni inštitut, PIC              | V četrtek smo se na Mirovnem inštitutu dobili z N. K. in V. H. iz PIC.                                               |

#### PRAVNA POMOČ

|                                    |                                                                                                                     |
|------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Raziskati možnosti za pravno pomoč | Raziščemo možnosti za pravno pomoč.                                                                                 |
| Iskanje brezplačne pravne pomoči   | Lahko bi nam pomagali pri iskanju odvetnika, ki bi Samanto zastopal »pro bono«.                                     |
| Ohranjati stik s pravniki          | ohranjati stik s pravniki                                                                                           |
| Prošnja za brezplačno pravno pomoč | Govorimo z odvetnikom Leonom Zalokarjem, ki ga je Samanta najela, in ga prosimo oz. prepričamo, da prevzame zadevo. |

#### PISANJE PRITOŽB

|                                 |                                                                 |
|---------------------------------|-----------------------------------------------------------------|
| Pritožba zoper delo policista   | Pritožba zoper delo policije na Ministrstvu za notranje zadeve. |
| Kazenska ovadba                 | Kazenska ovadba zoper policiste na Vrhovno državno tožilstvo.   |
| Nadzorstvena pritožba zoper CSD | Zoper CSD lahko podamo nadzorstveno pritožbo na MDDSZ.          |

|                                         |                                                                                                                   |
|-----------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Napisati pritožbo                       | napisati pritožbe skupaj s Samanto                                                                                |
| Pritožba zoper delo policista           | pritožba zoper delo policije na MNZ                                                                               |
| Kazenska ovadba                         | kazenska ovadba zoper policiste                                                                                   |
| Napisati pritožbo                       | skupaj s Samanto in Rokom napišemo pritožbo                                                                       |
| Napisati pritožbo zoper delo policistov | Treba je napisati pritožbo zoper delo policistov in jo skupaj s starši poslati na Ministrstvo za notranje zadeve. |
| Pritožba na MNZ zoper delo policistov   | Na MNZ smo poslali tudi pritožbo zoper delo policije.                                                             |
| Pritožba na MNZ zoper delo policista    | 1. 10. 2008 poslana pritožba zoper delo policista                                                                 |

#### USTVARJANJE PRITISKA

|                                  |                                                                                                                                                                                               |
|----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Pritisk na državne organe        | Svet romske skupnosti: gre za nek nov državni organ, v katerem je tudi Jožek Horvat Muc, ki je močno povezan z Zvezo Romov. B. K. nam priporoča, naj nanje naslovimo prošnjo za posredovanje. |
| Ustvarjanje pritiska na policijo | Ustvarjamo velik pritisk na komandirja policije.                                                                                                                                              |
| Ustvarjanje pritiska             | ustvarjanje pritiska na državo in »kazanje s prstom«                                                                                                                                          |

#### DRUGE MOŽNOSTI

|                                                  |                                                                                                                                                                           |
|--------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Akcija                                           | Potrebna bi bila korenita, a natančno premišljena akcija.                                                                                                                 |
| Ponujena podpora                                 | Samanti, Roku in ge. Mariji sem povedala, da smo jim vsi pripravljeni pomagati in da jim bomo stali ob strani.                                                            |
| Informiranje                                     | govoriti s Samanto in njenim možem in ji predstaviti omenjene možnosti                                                                                                    |
| Napisati poročilo o policijskem nasilju nad Romi | Kaj narediti, če se nič ne zgodi. Glede na to, da obstajajo še drugi primeri policijskega nasilja nad mladoletniki, lahko raziščemo tudi to in napišemo izčrpno poročilo. |
| Predhodne priprave – vprašalnik                  | Sestavila sem okvirni vprašalnik za sestanek.                                                                                                                             |

|                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Spremstvo                                          | Dogovorimo se, da skupaj odidemo do odvetnika, saj Samanta ni vedela, kakšen postopek je odvetnik sprožil.                                                                                                                                                                                                    |
| Priprava na postopek                               | Pogovorili sva se o tem, kako bo videti postopek.                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Pooblastilo staršev                                | Ta pritožba je napisana s pooblastilom staršev 9-letnega Zorana Horvata.                                                                                                                                                                                                                                      |
| Priprave                                           | V nedeljo se bosta s Samanto skupaj pripravili.                                                                                                                                                                                                                                                               |
| Prošnja za spremstvo                               | Prosim, če se je možno dogovoriti za kak drug dan, da bi bila jaz ali druga punca, ki je podpisana pod pritožbo prisotni, ker ga. Horvat zaradi razmer, v katerih živi, žal ne pozna svojih pravic in je tudi sama izrazila željo, da je v tem postopku poleg katera od prostovoljk.                          |
| Spremstvo na CSD                                   | Samanto bo v torek na CSD spremljala Danijela.                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Opogumljanje                                       | Poskušam jo opogumiti.                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Opozarjanje na policistove grožnje in ustrahovanje | Že takrat sem vam povedala, da je g. Janez Novak spraševal po meni. Sedaj pa sta mi g. Rok in ga. Samanta (Zoranova starša) povedala, da je g. Novak spraševal go. Samanto, če res misli vse povedati na sodišču, g. Roku pa je rekel, naj pove Samanti, da ne bi slučajno čez njega kaj govorila na sodišču. |
| Priprava na senat                                  | Z Danijelo sva šli v občino X in se skupaj s Samanto pripravili na jutrišnji senat.                                                                                                                                                                                                                           |
| Opozorilo na nerazumevanje postavljenih vprašanj   | Predsednika senata opozorim, če lahko postavlja bolj odprta vprašanja, saj je bila potrebna moja pomoč na razgovoru pri inšpektorici pri zastavljanju vprašanj.                                                                                                                                               |

#### IZKAZANE POTREBE

#### POTREBE UPORABNICE

|                      |                                                                                                                                               |
|----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Potreba po spremstvu | Samanta mi je povedala, da želi mojo prisotnost v Ljubljani na zaslišanju.                                                                    |
| Potreba po spremstvu | Pove mi, da Samanta zahteva, da smo mi zraven.                                                                                                |
| Spodbuda             | Potrebovala je nekaj spodbude, da je lahko povedala.                                                                                          |
| Potreba po pripravi  | Izrazila je željo, da bi se kak dan pred senatom dobile in šle skupaj čez dopis, ki smo ga poslali na MNZ, in da bi jo z Danijelo spraševali. |

| POTREBE PROSTOVOLJK                         |                                                                                                  |
|---------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Potreba po pravni pomoči                    | Nujno bi potrebovali pravno pomoč.                                                               |
| Potreba po pravni pomoči                    | kršenje človekovih pravic in mogoče bi lahko tam dobili tudi brezplačno pravno pomoč             |
| Potreba po pravni pomoči                    | prošnjo za pravno pomoč                                                                          |
| Zagotovitev prevajalca oz. tolmača          | najti neodvisnega prevajalca, ker bi se Zoran verjetno težko izražal v slovenščini               |
| Izražena potreba prostovoljk po superviziji | Opažamo, da je supervizija v kratkem res nujna.                                                  |
| DOŽIVLJANJE PROCESA                         |                                                                                                  |
| DRUŽINA                                     |                                                                                                  |
| Nemoč                                       | Oče ni vedel, kaj naj stori.                                                                     |
| Nervoza                                     | Samanta mi je povedala, da je vznemirjena.                                                       |
| Strah                                       | Pove, da jo je strah.                                                                            |
| Trema                                       | Pravi, da ima tremo.                                                                             |
| Strah, trema                                | Strah jo je, da bo imela tremo na senatu in si zato želi, da bi se skupaj pripravile.            |
| OTROK                                       |                                                                                                  |
| Jok                                         | Fantek je jokal.                                                                                 |
| Zmedenost                                   | Bil je popolnoma zmeden.                                                                         |
| Nočne more                                  | Ponoči se v joku zbuja                                                                           |
| Strah pred srečanjem s policisti            | Strah ga je, da ne bi znova srečal katerega od policistov, ki so se tako grobo znesli nad njim.  |
| Strah pred srečanjem s policisti            | Zaradi otrokovega strahu pred srečanjem policista.                                               |
| Strah pred srečanjem s policisti            | Samanta pove, da se Zoran boji iti v šolo, ker ga je strah, da ga bodo policisti ponovno dobili. |
| Nočne more                                  | Ponoči se zbuja in ima nočne more.                                                               |
| Nervoza                                     | Pravi, da je »živčen«.                                                                           |
| Jok                                         | Zoran je ves čas jokal.                                                                          |



|       |                                                                                                                                              |
|-------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Strah | Zoran se je oklenil enega od prisotnih moških, ki sicer živi v drugem naselju, a je bil ravno v tem času na obisku pri sorodnikih v naselju. |
| Strah | Martin pove, da je videl, da je bil otrok ves polulan.                                                                                       |

### PROSTOVOLJKE

|                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vztrajnost                   | Treba bo vztrajati.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Ogorčenost                   | Bila sem ogorčena.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Grožnja/ustvarjanje pritiska | Nakar sem ji rekla, da, če želi, lahko dobim tudi pooblastilo od odvetnika in bom prišla kot njegova pooblaščenka.                                                                                                                                                                                                                         |
| Vztrajanje                   | Zato sem sama poklicala.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Izmikanje                    | Imam občutek, da se izmikajo.                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Požrtvovalnost               | Žal mi je, da ju ne bom mogla spremljati, saj v službi ogromno manjkam zaradi našega projekta in tega ne morem več početi.                                                                                                                                                                                                                 |
| Občutki krivde               | Imam močne občutke krivde zaradi tega, vendar ne zmorem ...                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Nezaupanje institucijam      | Danijela je izrazila nasprotovanje neformalnim pogovorom med uradno osebno in navadnim državljanom, ker jim preprosto ne zaupa.                                                                                                                                                                                                            |
| Prevzemanje odgovornosti     | Potrebno je, da je še nekdo zraven, da ji razloži zadeve na način, ki ga bo razumela, to mora biti nekdo, ki ga Samanta pozna in mu zaupa, ker se po mojem mnenju sama ne bo znašla pred uradnimi osebami in inštitucijami.                                                                                                                |
| Obremenjenost                | Družina Horvat računa name, meni pa se vse že podira zaradi pomanjkanja časa. Ne želim jih pustit na cedilu, ampak potrebujejo veliko opore in spremljanja na razne sestanke itd. Vendar ne bom imela toliko časa kot sedaj in ne vem, kako naj to speljem. Sami so mi rekli, da mi zaupajo in da bodo določene zadeve povedali samo meni. |
| Obupanost                    | Čisto obupana sem že.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |

### NA KAJ MORAMO BITI ŠE POSEBAJ POZORNI

### DOKAZLJIVOST

|                        |                                         |
|------------------------|-----------------------------------------|
| Fotografirati poškodbe | Zorana je s svojim mobilnikom slikal M. |
|------------------------|-----------------------------------------|

|                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Dokazljivost                                 | Ni pomembno (čisto po pravniško), kaj se je zgodilo, pomembno je to, kar se lahko dokaže.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Priče                                        | Treba imeti priče.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Priče                                        | Ali je kdo videl?                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Priče                                        | Ali je kdo to slišal ali videl ?                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Preverjanje vodenja policijske evidence      | Na policiji je treba preveriti, ali so tistega dne obravnavali Zorana in ali je bil na policijski postaji.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>POSTOPKI</b>                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| Način prijeteja                              | Način, kako so fanta dali v »marico«.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Prisotnost staršev na obravnavi mladoletnika | Ali so ga odpeljali brez staršev?                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>POZNAVANJE REALNOSTI</b>                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| Poznavanje realnosti                         | Nima telefona. Pošto naj bi ji poslali, vendar se ni odzvala (pošta v naselja ne prihaja redno).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Poznavanje in razumevanje realnosti          | Saj je res, da je Samanta polnoletna oseba, vendar velikokrat ne razume vprašanj in potem samo odgovarja z »da« ali »ne« in se tudi, tako, kot je poudarila Danijela, ne zaveda posledic svojih odgovorov, ker ne pozna pravnih podlag. Tudi mi jih ne.                                                                                                                                                                              |
| Ustavna pravica do uporabe svojega jezika    | Samanto smo opozorili, da lahko vztraja na tem, da je pri pogovoru poleg nekdo od zagovornikov (prostovoljk), pri tem se lahko sklicuje na nerazumevanje uradnega jezika policije in na 62. člen Ustave, ki pravi, da ima vsakdo pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon. |
| Pozabljanje                                  | Težava je bila v tem, ker se ni mogla vsega spomniti.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Pomanjkanje občutka za čas                   | Kot se je izkazalo, ni vedela, koliko časa je čakala pred postajo – rekla je VELIKO, 10 minut. Nato sem jo vprašala koliko časa misli, da se je danes vozila iz občine X v Ljubljano, je rekla 5 minut – bilo pa je 45 minut.                                                                                                                                                                                                        |

|                                       |                                                                                                |
|---------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Pozabljanje                           | Ker je rekla, da je že pozabila, kako je vse skupaj potekalo.                                  |
| Nerazumevanje vprašanj in postopka    | Rekla je, da, ko sva bili na policijski upravi, ni razumela veliko stvari.                     |
| Pomen maternega jezika                | Zoran tudi lažje in večkrat govori romsko kot slovensko, saj je romščina njegov materni jezik. |
| Nerazumevanje zastavljenega vprašanja | Odgovori, da ni razumela in da je mislila, da jo sprašujejo nekaj povsem drugega.              |

## IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana JULIJA DJAKOVIĆ, vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2004/2005 kot redna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom **Polijsko nasilje nad Romi (študija primera institucionalnega rasizma)** napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja izr. prof. dr. Dragana Petrovca in somentorice asist. dr. Špele Urh.

Datum:

Podpis: